

Når forældre *går en anden vej* og passer deres børn selv

- En kritisk interviewundersøgelse af forældres
mulighed for at realisere et hjemmepasst
forældreskab

Et speciale i Sundhedsfremme og Sundhedsstrategier og
Pædagogik og Uddannelsesstudier af:
Katrine Østergaard Kledal
Studienummer: 51060

Vejledere:
Søren Rudbæk Juul (SUND)
Steen Baagøe Nielsen (PÆD)

Omfang: 74,9 normalsider (179.776 anslag)

”(...) det fineste erhverv må da være at være sammen med sine børn (...)”

Jakob, far til tre hjemmepassede børn.

Abstract

By applying a critical-hermeneutical approach, this master thesis examines why parents choose to stay at home with their children in society today. Furthermore, it studies how parents view their possibilities to practice parenthood at home with their children and what challenges this parenting style causes.

The method used is qualitative interviews with five stay-at-home-parents; where three of the interviews include their partners. The participants have chosen to stay at home themselves. This choice was made while they were working or on their way back to work after their maternity leave. Their partners are all working outside the house.

The theoretical framework to understand and to interpret the special parenthood derives from Axel Honneth's (2006) theory of recognition, Aaron Antonovsky's (2000) salutogenetic theory and an understanding of the process of learning inspired by Kirsten Weber (1995) and Henning Salling Olesen (1985).

This thesis shows that parents choose to stay at home, because they were frustrated with their everyday life before the choice of staying at home with their children. The frustrations include for example a mismatch between work life and family life and frustrations with separation from their children at a young age. These frustrations make them realise that priorities like stability and presence in the family are the right priorities for them at the moment. However, a stay-at-home-parenting style is not without consequences and the parents are met with prejudices and infringements describing them as unambitious. They are told that it is a great pity that their children do not get the chance to spend time with other children, too. The parents, who participated in this study, appeal for recognition. The lack of recognition can at times be hard to handle but by participating in a playgroup, it helps the parents to handle the stay-at-home-life and its infringements. By focusing on the children and their wellbeing the stay-at-home-parents find meaning in their choice in parenting style.

Recognition of the stay-at-home-parenting style is challenged by the logic of "The Competition State" which does not appreciate the values of this special parenting style. The stay-at-home-parenting style is challenged by an unequal access to governmental economic support, too. This master thesis finds it a necessity that the society and the general public recognise the stay-at-home-parents for their special parenting style if they are to fully realize the stay-at-home-parenthood. How they are recognized will influence their opportunity to live a good life.

Keywords: stay-at-home-parent, parenthood, process of learning, recognition, infringements, salutogenetic, the good life

Indholdsfortegnelse

INDLEDNING	6
KUNDSKABSAMBITIONER	7
KAPITEL 1: FORÆLDRESKAB OG FAMILIELIV	10
LITTERATURSØGNING: METODE TIL INDFØRELSE I FELTET	10
FAMILIELIVETS KULTURELLE TRANSFORMATIONER: NYE OG SKIFTENDE RAMMEBETINGELSER FOR FORÆLDRESKAB	11
HJEMMEPASNING – HVORNÅR DETTE ER ET ALTERNATIV	13
HVORFOR HJEMMEPASSE?	15
FRAVALG AF ARBEJDE OG KONSEKVENSER HERAF	16
FRAVALG AF INSTITUTIONSPASNING OG KONSEKVENSER HERAF	17
ET BEHOV FOR VIDEN OM HJEMMEPASNING	19
AFGRÆNSNING	19
KAPITEL 2: SPECIALETS DESIGN	20
EN UNDERSØGELSE MED ET SUNDHEDSFREMMENDE- OG ET LÆRINGSMÆSSIGT AFSÆT	20
EN KRITISK HERMENEUTISK ERKENDELSESINTERESSE	21
MIN FORFORSTÅELSE	23
KAPITEL 3: TEORETISKE INDKREDSNINGER	24
EN LÆREPROCESFORSTÅELSE TIL BEGRIBELSE AF FORÆLDRENES ERFARINGER	24
SOLIDARITET FOR ET SÆRLIGT FORÆLDRESKAB: OM HVORDAN ANERKENDELSESTEORI KAN BELYSE FORÆLDRENES SOCIALE VÆRDSÆTTELSE	26
TRE FORMER FOR ANERKENDELSE OG TRE FORMER DISRESPEKT	27
KRÆNKELSESERFARINGER SOM EN VEJ TIL AT BELYSE SOLIDARITETEN FOR DET HJEMMEPASSENDE FORÆLDRESKAB	28
EN SALUTOGENETISK TEORETISK ANTAGELSE TIL AT BELYSE VELBEFINDENDE I DET HJEMMEPASSENDE FORÆLDRESKAB	28
FORÆLDRENES BESIDDELSE AF OPLEVELSE AF SAMMENHÆNG	29
KAPITEL 4: METODISKE GREB OG OVERVEJELSER	32
DET KVALITATIVE INTERVIEW SOM METODE TIL OPNÅELSE AF VIDEN OM DET HJEMMEPASSENDE FORÆLDRESKAB	32
LEGESTUEN SOM ADGANG TIL FELTET: UDVÆLGELSE OG REKRUTTERING AF INFORMANTER	32
UDARBEJDELSE AF INTERVIEWGUIDE	33
UDFØRELSE AF INTERVIEWS	34
EFTERBEARBEJDNING AF INTERVIEWENE	35
ANALYSESTRATEGI: FRA EMPIRI TIL ANALYSEGRUPPER	35
SPECIALETS UDSAGNSKRAFT OG KRITIK	37
PRÆSENTATION AF INFORMANTER	37
INTERVIEW 1: JULIE OG LARS	37
INTERVIEW 2: LIV OG HENRIK	38
INTERVIEW 3: METTE OG KASPER	38
INTERVIEW 4: IDA	38
INTERVIEW 5: JAKOB	38
EFTERREFLEKSION	38

KAPITEL 5: DET HJEMMEPASSENDE FORÆLDRESKAB	40
ANALYSE DEL 1: FORÆLDRENE MOTIVATIONER FOR DET HJEMMEPASSENDE FORÆLDRESKAB SET GENNEM ERFARINGER	40
FRUSTRATIONER I HVERDAGEN SOM MOTIVATION FOR DET HJEMMEPASSENDE FORÆLDRESKAB	41
FORÆLDRENE PRIORITERINGER OG ERFARINGER FÅR DEM TIL AT SÆTTE BØRNENE I CENTRUM	46
SAMMENFATNING DEL 1	48
ANALYSE DEL 2: FORÆLDRENE KRÆNKELSESERFARINGER	50
KRÆNKELSER I MØDET MED OMVERDENEN.....	50
IDENTITETEN UDFORDRES I KRAFT AF KRÆNKELSESERFARINGERNE	56
SAMMENFATNING DEL 2.....	58
ANALYSE DEL 3: FORÆLDRENE MESTRINGSSTRATEGI TIL OPNÅELSE AF VELBEFINDENDE	59
FORÆLDRENE RESSOURCER I HVERDAGEN	60
HOS BØRNENE FINDER FORÆLDRENE DERES ENGAGEMENT	64
SAMMENFATNING DEL 3.....	67
KAPITEL 6: DISKUSSION OG PERSPEKTIVER.....	68
DET HJEMMEPASSENDE FORÆLDRESKAB OG DET GODE LIV	68
KONKURRENCESTATEN OG MISKENDELSEN AF DET HJEMMEPASSENDE FORÆLDRESKAB.....	70
ET ØKONOMISK PERSPEKTIV	71
KAPITAL 7: KONKLUSION	74
LITTERATURLISTE	76

BILAGSOVERSIGT

Bilag 1: Interviewguide

Bilag 2: Transskriptionsprocedure

Bilag 3: Studieforløbsbeskrivelse

Indledning

Drivkraften bag dette speciale udspringer af tanken om, at forældreskab kan realiseres på forskellig vis. Det danske samfund har siden 1980'erne undergået en moderniseringsproces og det samme har familien. Forældreskab ser i dag anderledes ud end for 50 år siden, og der er opstået nye idealer for både familie- og arbejdslivet. I dag er tendensen sådan, at familieliv praktiseres efter formen; to forældre på arbejdsmarkedet, der gør brug af samfundsmæssigt organiserede tilbud om pasning til deres børn (Jørgensen, 1999:117). Med denne ramme for familieliv ses, at der jævnligt, både på den politiske front, i medierne og på de sociale medier¹, diskuteres muligheder for det gode familie- og børneliv. Minimumsnormeringer i daginstitutionerne, ret til pasning af syge børn, travle og fraværende forældre samt stressede pædagoger er alle emner, der optager forældre, hvor to udearbejdende jobs skal forenes med et velfungerende familieliv (fx Hein, 2016; BUPL, 2017; Børnerådet, 2017). Det er således blevet en kunst at kunne balancere disse to modsatrettede poler for at kunne være de gode forældre, som man ønsker at være. Som tillæg i debatten om det gode familieliv er et til tider omdiskuteret emne forældre der vælger at hjemmepasse deres børn frem for at have dem i daginstitution (fx Hansen, 2013; Møllevang & Brix-Hansen, 2015; Skaaning & Bannor-Kristensen, 2017; Lomholt, 2017). Men hjemmepasning er ikke en del af den samfundsmæssige diskurs og Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund (BUPL) påpeger dertil også vigtigheden af, at børn i dag indgår i en institutionel og pædagogisk sammenhæng. BUPL tilkendegiver, at alle børn, fra de fylder et år, skal have ret til at komme i daginstitution, idet de påpeger, at forskning tydeligt viser, hvordan daginstitutioner giver den bedste start på børnenes liv og skoletid, både fagligt og socialt. Er børnene udenforstående til dagtilbuddene, risikeres det at give en skævvridning af børnenes fremtidige liv (BUPL, 2012). Denne vigtighed af, at børn i dag *bør* gå i daginstitution, har ændret sig gennem tiden, og diskursen om institutionsliv har ændret sig fra, at omhandle noget børn *kan* indgå i, til noget børn *bør* være en del af, da barnets læring af vigtige kompetencer ellers underkendes (Grumløse, 2014:94). I henhold til BUPL's udmelding gør hjemmepassende forældre deres børn en bjørnetjeneste ved, at børnene ikke deltager i institutionel sammenhæng. Som en overordnet samfundsmæssig struktur ses det, hvordan konkurrencestaten har vundet indpas, og at samfundslogikken i dag er, at vi som borgere skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

¹ På de sociale medier findes netværk med grupper, som diskuterer familieliv. Dagsordenen spænder fra familiepolitik til hverdagslige emner. Fx *Familiepolitisk netværk*, *Småbørnsfamilieforeningen SAMFO* og Facebookgruppen *Moderne hjemmegående forældre*.

Tillige er statslige institutioner blevet skabt for at varetage de opgaver, som tidligere hørte til i den private sfære (Pedersen, 2011). Pasning af børn er et tydeligt eksempel på denne udvikling, hvor tanken hertil er at børn bedst rustes til fremtiden i dagtilbud og ikke i hjemmet. Dette speciale har til hensigt at afdække hvilke motivationer og engagementer, der er ved at tilvælge det hjemmepassende forældreskab og dermed også fravælge at stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Når individer afviger fra normen, er det ligeledes interessant at afdække, hvorvidt de erfarer, at denne afvigelse accepteres i en social og samfundsmæssig kontekst. I det hjemmepassende forældreskab fravælges (løn)arbejde for den ene parts vedkommende. Fravalget om arbejde udfordrer den tankegang, at alle skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet og på den måde bidrage til fællesskabet. Ligeledes vil dette speciale fokusere på, hvordan hjemmepassende forældre håndterer at være i det hjemmepassende forældreskab.

Nærværende speciale søger at bidrage med viden om forældres overvejelser, oplevelser og erfaringer, når forældre vælger at hjemmepasse deres børn. Dette vil bibringe viden til feltet om forældreskab samt bidrage til en udvidet forståelse af kompleksiteten af forældreskab i det 21. århundrede. Specialet vil med særligt fokus på hjemmepasning stille sig kritisk over for det herskende ideal om forældreskab, hvor hjemmepasning oftest ikke opfattes som en reel mulighed. Dette leder til specialets problemformulering: *Hvorfor vælger forældre at hjemmepasse deres børn? Hvordan oplever de deres mulighed for at realisere denne praksis og hvilke udfordringer indebærer det?*

Kundskabsambitioner

Dette speciale har til hensigt at bidrage til en udvidelse af forståelsen af forældreskab, som udgør en kompleks størrelse, der kan udøves og realiseres på forskellige måder. Specialet har et særligt fokus på familiekonstellationer, hvori forældre aktivt har fravalgt at gøre brug af dagtilbud, hvormed de selv varetager pasning af deres børn. Undersøgelsens population udgøres af familier, der selv har valgt, at deres børn skal passes hjemme, hvor valget om hjemmepasning er taget, mens informanterne enten var aktive på arbejdsmarkedet, eller var på vej tilbage til arbejdsmarkedet efter endt barsel. Den hjemmepassende forælders partner er deltagende på arbejdsmarkedet.

I henhold til specialets formål og problemstilling vil undersøgelsen udformes og belyses igennem en kritisk hermeneutisk tilgang, hvormed kompleksiteten af forældreskab som fænomen samt egen forforståelse tilgodeses bedst muligt. For uddybning af specialets videnskabsteoretiske fundament, henvises til kapital 2. Da fokus i specialet er forældrenes

oplevelser og erfaringer, kræver det en empiri, som er i stand til at fremhæve og nuancere forældrenes oplevede hverdagsliv. Det kvalitative livsverdensinterview er netop velegnet til at opnå indsigt i menneskers oplevelses- og erfaringsverden (Kvale & Brikmann, 2015:153). Empirien udgøres derfor af tre interviews med begge forældre i familier, hvor børnene hjemmepasses, samt to interviews med én forælder – den forælder, der passer børnene. Der henvises til kapitel 4 for uddybelse af metodiske overvejelser.

Specialets problemformulering er søgt besvaret gennem tre underspørgsmål, som har til formål at opstille rammen for undersøgelsen af hjemmepassende forældreskab og strukturerer samtidig specialets analyse. Spørgsmålene er som følger:

- *Hvad motiverer forældre til at passe deres børn hjemme?*
- *Oplever hjemmepassende forældre deres særlige forældreskab anerkendt?*
- *Hvordan mestrer forældrene omgivelsernes reaktioner på det hjemmepassende forældreskab?*

For at belyse den empiriske virkelighed omhandlede hjemmepassende forældreskab, er det afgørende at kortlægge og forstå motivationen bag forældreskabet, anerkendelsen heraf samt håndtering af reaktioner fra omgivelserne, som hjemmepassende forældre oplever i henhold til deres forældreskab. De tre underspørgsmål vil besvares med afsæt i tre forskellige teoretiske perspektiver, der fastsætter en teoretisk ramme for den empiriske undersøgelse. Nedenfor vil de tre underspørgsmål samt de dertilhørende teoretiske perspektiver opsummeres. Der henvises til kapital 3 for en uddybelse af teorierne.

Jævnfør første underspørgsmål anses den bagvedliggende motivation at være udslagsgivende for det valg, som forældre står overfor i beslutningen om, hvordan pasningen af deres børn skal foregå. Det undersøges med afsæt i en læreprocesforståelse, hvor det er et subjekts hverdagsliv og historie, som bidrager til en læreproces (Weber, 1995). Det er således forældrenes oplevelser og erfaringer i hverdagslivet, der fører læring med sig, og som danner baggrund for de motivationer, der fører til det hjemmepassende forældreskab. Derfor må forældrenes overvejelser og erfaringer fra tiden før beslutningen om et hjemmepassende forældreskab tages i betragtning såvel som de læringsprocesser, der finder sted i forældreskabet.

Ydermere må viden om de indre motivationer, for at vælge det hjemmepassende forældreskab, suppleres med viden om omgivelsernes reaktioner på dette valg. Dette søges

belyst i andet underspørgsmål. Nærmere bestemt anskues den måde, hvorpå forældrene erfarer mødet med omgivelserne, i valget om at passe børnene hjemme, at være en vigtig faktor i forståelsen af den samfundsmæssige og sociale anerkendelse af hjemmepassende forældreskab og herunder valget herom. Den teoretiske ramme til undersøgelse af dette spørgsmål formes af den tredje generation af Frankfurterskolen med Axel Honneths teori om gensidige anerkendelsesrelationer, som forudsætning for, at mennesket kan leve det gode liv (Honneth, 2006). Teorien kan bidrage til at belyse forældrenes erfaringer med omgivelsernes reaktioner, for på denne måde at vise, om forældrene oplever sig anerkendt i deres særlige forældreskab.

Slutteligt vil det tredje underspørgsmål belyse, hvordan de hjemmepassende forældre klarer omgivelsernes reaktioner på valget om at passe hjemme, da dette kan tilvejebringe en forståelse og indsigt i, hvordan forældrene evner at være i/forblive i det særlige forældreskab. I undersøgelsen af dette bruges Antonovskys salutogenetiske teori (Antonovsky, 2000), som er anvendelig til at afdække forældrenes konkrete mestringsstrategi, til at håndtere omgivelsernes reaktioner på det hjemmepassende forældreskab, samt forældrenes meningstilskrivelse af det særlige forældreskab. Hvordan forældrene mestrer livet og dets udfordringer, har betydning for forældrenes velbefindende.

Næstkommende kapitel 1 vil give en indføring i den kontekst familieliv i dag praktiseres i og kridter således de forhold op som forældre, der hjemmepasser deres børn, skal forholde sig til og kan agere inden for, når de søger at realisere forældreskabet.

Kapitel 1: Forældreskab og familieliv

Dette speciale skriver sig ind i forskningsfeltet omhandlende familieliv. Kapitlet har til formål at fremlægge et udsnit af den viden om familieliv og forældreskab, der i et sociologisk, pædagogisk, demografisk og familiepolitisk perspektiv er blevet produceret, for at præcisere feltet: *Forældreskab og familieliv*. Hensigten er at redegøre for de brydninger samt forskellige diskurser, der udspiller sig i feltet, når familieliv skabes, tilrettelægges og praktiseres. Til trods for at historiske analyser viser, at familieliv ikke er noget universelt givet (Westerling & Nielsen, 2017:206), vises det i nedenstående fremstilling, at der er et fremherskende imperativ i forhold til måden hvorpå forældreskab udøves i Danmark. Den kommende fremlæggelse vil skitsere familielivets transformationer, og anses for værende relevant, idet den ikke blot illustrerer, hvad vi allerede ved om feltet, men også hvad vi ikke ved, og hermed hvad dette speciale kan bidrage med til forskningsfeltet. Redegørelsen skal læses med blik for, om hjemmepassende forældreskab kan anerkendes som værende socialt og samfundsmæssigt accepteret i et samfund med fokus på egen nytteværdi og en arbejdsnorm², hvorfra det hjemmepassende forældreskab er afvigende. Der søges således at give indsigt i de rammer et *andet* forældreskab befinder sig i, og om forældreskabet med disse rammebetingelser opfattes som socialt accepteret – og hvorfor det muligvis ikke gør. Inden feltet præciseres, beskrives min litteratursøgningsproces, hvormed specialets problemfelt er fremkommet.

Litteratursøgning: Metode til indførelse i feltet

Jeg har foretaget en systematisk søgning kombineret med kædesøgning, for at blive indført i feltet. Formålet med søgningen har været at kvalificere specialets problemformulering med afsæt i den eksisterende viden og forskning. Jeg har i specialets indledende fase foretaget en systematisk søgning, men søgeprocessen har været en løbende proces. I takt med, at specialet udviklede sig og tog form, har jeg således måttet inddrage yderligere litteratur. Søgningerne er foretaget i databasen Scopus, som er blevet anbefalet af en informationsspecialist på Roskilde Universitetsbibliotek. Ligeledes er der søgt i REX, samt der er foretaget en bredere søgning på bibliotek.dk. Undersøgelser om forældre, der hjemmepasser, var ikke at finde i en dansk eller skandinavisk kontekst. Jeg fandt dog frem til, at en tidligere specialestuderende, Jannie Kjær (2014) fra Aalborg Universitet, har skrevet om det selvvalgte hjemmegående moderskab. Jannie Kjærs speciale har jeg valgt at inddrage i mit arbejde med den

² Udfoldes under afsnittet: *Fravalg af arbejde og konsekvenser heraf*.

begrundelse, at det er det eneste fundne videnskabelige litteratur, som ligger tæt op af dette speciales problemstilling.

Jeg har fundet søgeprocessen vanskelig idet specialets emne synes relativt uberørt. Dette bekræfter dog kun nødvendigheden for mere viden om forældre, der hjemmepasser deres børn i et moderne nutidigt samfund. Specialet er derfor i højere grad baseret på litteratur, som indrammer det felt, som hjemmepassende agerer inden for, samt mediernes skrivelser om hjemmepassende. Den litteratur, som jeg har fundet relevant for mit speciale, har yderligere givet anledning til en kædesøgning, hvor jeg har søgt videre på de kilder, der refereres til i den pågældende forskning. Dette har været meget anvendeligt. Ved denne proces oplevede jeg, at flere af de samme udgivelser dukkede op igen og igen, hvilket jeg ser som et tegn på, at litteraturen findes relevant inden for feltet om familieliv og forældreskab.

Meget af den forskning omhandlende familieliv, som jeg har fundet frem til, er primært af ældre dato. I min søgen efter nyere materiale, kontaktede jeg derfor Socialforskningsinstituttet, der ikke mente, at de lå inde med nyere materiale, som kunne understøtte mit projekt. Jeg er ydermere, af mine vejledere, blevet introduceret til relevant litteratur omhandlende familieliv, som ikke er fremkommet under den systematiske søgning eller kædesøgningen. Denne litteratur er også blevet inddraget.

Familielivets kulturelle transformationer: Nye og skiftende rammebetingelser for forældreskab

For at kunne belyse det hjemmepassende forældreskab beskrives indledningsvist de overordnede strømninger som et moderne forældreskab formes i. Dette gøres for at vise normen for forældreskab, hvorfra det hjemmepassende forældreskab adskiller sig.

Familieliv er foranderligt og har gennemgået en rivende udvikling gennem de sidste 50 år og forandres til stadighed. Store ændringer i de samfundsmæssige strukturer har haft betydning for måden familieliv praktiseres på i dag. Afgørende er her kvindernes gennemgribende indtrædelse på arbejdsmarkedet, der begyndte i 1960'erne³, som har medvirket til en kulturel transformation af det levede familieliv. Transformationen kan ses i lyset af kvindernes ønske om højere uddannelsesniveau, autonomi og en karriere, men udviklingen har også været et samfundsmæssigt ønske ud fra et behov om en øget arbejdsstyrke (Ejrnæs & Boje, 2015:262).

³ Familien har selvsagt også undergået forandringer tidligere, men det er det årti som i litteraturen beskrives som værende der, hvor vi træder ind i en ny epoke i forhold til familiers hverdagsliv (Jørgensen, 1999; Christoffersen, 2004; Ottosen, 2011; Grumløse, 2014).

Familiebilledet anno 2017 er to forældre på arbejdsmarkedet, der gør udstrakt brug af samfundsmæssigt organiserede tilbud om pasning af deres børn. Børn bliver omtalt som ønskebørn, der planlægges ud fra en karriere, hvortil forældre accepterer at uddelegere dele af omsorgen og opdragelsen (Jørgensen, 1999:117). Arbejdet i hjemmet, som tidligere var kvindernes domæne, er i dag ydelser familierne tilkøber (Koren, 2006:278-279), hvor ydelser som rengøring og indkøb udliciteres, og tilkøb af pasning af egne børn står her centralt. Udviklingen bevirker, at man i dag taler om *barndommens institutionalisering* (Rasmussen, 2009), hvorfor behovet for den hjemmegående arbejdskraft er blevet mindsket markant (Grumløse, 2014:65). Dette ses også i forhold til, at danske kvinder har en af de højeste erhvervsfrekvenser i Europa og er, som oftest, beskæftiget på fuldtid eller næsten fuldtid. I Danmark er kvinders gennemsnitlige arbejdsuge 35 timer, mens mænds er 42,5 time (Deding, 2007:8). Dette billede tegner sig både for husstande med og uden små børn (Ottosen, 2011:189; Ejrnæs & Boje, 2015:281). Med Birgitte Simonsens (1993; 1994) undersøgelse, *Konsekvenser af det husmorløse samfund*, bliver det tydeligt, at de samfundsmæssige og strukturelle transformationer, har påvirket unges måde at forstå og tænke køn, ligestilling, familie- og arbejdsliv på. Få piger opfatter det som deres ansvar at få familien til at fungere og have hovedansvaret for børnene, ligesom drenge ej heller forestiller sig at have dette ansvar. Ydermere, ses en bevidsthed hos pigerne angående forsørgelse, som ikke længere kobles til en (forsørgende) mand; pigerne vil selv arbejde (Simonsen, 1993:82-84). Unges opfattelse af familielivet angiver dermed et samfundsbillede, hvor begge parter i husstanden er på arbejdsmarkedet, og hvor potentialet, eller med andre ord muligheden, for at være hjemmepassende forældre ikke passer ind i den herskende samfundsmæssige forståelse af familielivet.

Opfattelsen af familielivet, som Simonsen (1993; 1994) skildrer, kan genfindes i måden, hvorpå det danske samfund er organiseret på. To-forsørgermodellen, hvor begge forældre bidrager til økonomisk forsørgelse af såvel familien som velfærdsstaten gennem deltagelse på arbejdsmarkedet, karakteriserer i dag det skandinaviske og i særdeleshed det danske samfund (Ottosen, 2011:189). I det sydlige og østlige Europa ses der modsat stadig at være en relativ stabil kernefamilie med en forsørger og en hjemmegående husmor (Ejrnæs & Boje, 2015:262), hvilket begrebsliggøres som den kontrastfyldte breadwinner-model (Ottosen, 2011:189). Den typiske danske familie er i dag afhængig af to indkomster, hvortil den tidligere kernefamilie, har transformeret sig til at bestå af to udearbejdende forældre. Dette har ført til, at familier i dag, har en højere samlet indkomst, og familiers livsstil er dermed i

takt med denne udvikling blevet mere materialistisk. Familier etablerer sig således i boligere med større boligudgifter, netop mens børnene er små. Dette har medført, at børnefamilier har en højere boligstandard end tidligere, ligesom boligprisserne er presset op, og har gjort det vanskeligere for enlige forsørgere samt familier med én indkomst, at byde ind på boligmarkedet (Koren, 2006:279-280; Ejrnæs & Boje, 2015:264). Familielivet med en hjemmegående forælder, kan karakteriseres som værende besværliggjort i lyset af de rammebetingelser, som danske familier i dag står overfor. Hjemmepasning i den brede befolkning bliver dermed ikke set som en reel mulighed, når forældreskab skal formes og udøves. Som et led i den institutionelle samfundsorganisering er fokus rettet mod, at begge parter i et forældreskab tager aktiv del i arbejdsmarkedet og på den måde bidrager til to-forsørgermodellen. Hjemmepasning som alternativ til brugen af dagtilbud fremstår ikke efterstræbeligt hverken i den private- eller samfundsmæssige sfære, hvilket rejser spørgsmålet om muligheden for anerkendelse af dette alternativ. Sagt med andre ord, bliver forældre, der afviger fra den samfundsmæssige to-forsørgermodel i form af at varetage pasning af egne børn i hjemmet, anerkendt for dette valg?

Hjemmepasning – hvornår dette er et alternativ

Ovenstående redegørelse belyser familiens kulturelle transformation, hvor børnepasning særligt i Skandinavien er blevet institutionaliseret og dermed en statslig opgave. Følgende afsnit vil give en kort indføring i hjemmepasning i Danmark i forhold til lovgivning og antal personer der hjemmepasser. Efterfølgende vil den eksisterende litteratur omhandlende hjemmepasning præsenteres.

I 2001 blev et etårigt økonomisk tilskud til pasning af egne børn vedtaget (Socialministeriet, 2002). I 39 ud af Danmarks 98 kommuner er det i dag muligt at modtage det økonomiske tilskud (Skaaning & Bannor-Kristensen, 2017), som jævnfør Dagtilbudslovens §86, er et tilbud for forældre med børn i alderen fra 24 uger og frem til skolestart. Den økonomiske ydelse falder forskelligt ud, afhængig af hvilken kommune man er bosat i (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling, 2015 ¶776). Tilskuddet spænder fra 1.868 kroner til 7.582 kroner, men fælles for alle gælder det, at den forælder der modtager tilskuddet, ikke må have en anden indtægt samtidig (Skaaning & Bannor-Kristensen, 2017). Det er vigtigt at notere sig, at det er op til de enkelte kommuner, om de ønsker at tilbyde dette tilskud, hvor de forældre, der vælger at passe hjemme, således har divergerende betingelser for økonomisk støtte alt afhængig af, hvilken kommune de er bosat i. Baggrunden for de forskellige tilskudspraksisser på kommunalt plan kan derfor diskuteres at være udtryk for varierende samfundsmæssig og

social accept af det hjemmepasstende forældreskab og have indflydelse på valget om hjemmepasstning. Ifølge Ottosen (2011) er der så få danske husmødre i dag, at de ikke længere figurerer som en selvstændig kategori i de statistiske optællinger (Ottosen, 2011:189). Det fremgår dog af en ny rundspørge i landets kommuner, foretaget af DR, at 684 familier per 1. januar 2017 benyttede sig af det kommunale tilskud til pasning af egne børn, hvilket er en stigning på 27% siden 2015 (Skaaning & Bannor-Kristensen, 2017). Der findes således en gruppe af familier, der vælger at passe deres børn hjemme. Dette valg skal ses i lyset af, at der ikke er et såkaldt samfundsmæssigt krav eller behov for at familier hjemmepasstner, da samfundet som tidligere nævnt, har påtaget sig denne opgave. Således må det formodes, at familier, der vælger at hjemmepasstne deres børn, har taget et aktivt valg om at fravælge institutionspasning og herunder aktiv deltagelse på arbejdsmarkedet for en periode. Hvorfor forældre vælger hjemmepasstning og, nærmere bestemt, hvad der motiverer forældre til at arrangere sig i et sådant familieliv er i den forskningsmæssige litteratur underbelyst. De refleksioner der foreligger, som belyser de bagvedliggende motivationer og årsager til at hjemmepasstne, samt konsekvenser heraf, udfoldes nedenfor.

Undersøgelsen *Mor på fuld tid* (Kjær, 2014) tegner et billede af mødre, der anser det at gå hjemme for en permanent livsstil. Her er det tid og ro til dagen, som prioriteres, og mødrenes liv er i vid udstrækning centreret omkring børnene, hvilket angives som et fællestræk for dem, som hjemmepasstner (Kjær, 2014:53-57). Ifølge Kjærs (2014) studie er hjemmepasstning et område, som møder kritik og undren, da normen i samfundet er, at børn skal socialiseres med andre børn i daginstitutioner. Denne norm er så stærk, at nogle mødre vælger at imødekomme dette og sender deres børn i daginstitution til trods for, at de har en anden ideologi og desuden er hjemme til at kunne praktisere den (Kjær, 2014:71). Disse hjemmegående mødre må ofte forsvare og legitimere deres valg med argumenter som, at det er almindeligt i andre kulturer, samt at valget om hjemmepasstning er af hensyn til børnene (Kjær, 2014:49-51). Denne familieform, hvor hjemmepasstning af børn prioriteres, synes således ikke at møde social accept, set ud fra Kjærs studie. Den manglende oplevelse af social accept, i forhold til valget om hjemmepasstning, bakkes op af Janni Iben Stevn Hansen (2013), formand i SAMFO⁴ og medforfatter til bogen *Er der nogen hjemme? – En antologi om hjemmepasstning* (Serner & Hansen, 2013). I en artikel i Information beskriver Hansen (2013), hvordan valget om at passe

⁴ SAMFO er en organisation, der arbejder for økonomisk ligestilling af familier, der passer deres børn selv, med familier, der får deres børn passet i det offentlige.

hjemme bliver opfattet som radikalt, og hvordan de hjemmepassende forældre bliver set som reaktionære og gammeldags.

På baggrund af ovenstående, ønsker nærværende speciale at belyse, hvordan forældre mødes i deres valg om at hjemmepasse, og hvilke konsekvenser dette har for deres hverdag. Set i lyset af vigtigheden af anerkendelse for opretholdelsen af det personlige liv (Honneth, 2006), kan mødet med omverdenens reaktioner diskuteres at have en afgørende betydning for forældres mulighed for at realisere det hjemmepassende forældreskab. Dette speciale vil således bidrage til bredden af viden om familieliv og forældreskab ved at udfolde kompleksiteten af forældreskab med særligt fokus på at udvide videnshorisonten vedrørende hjemmepasning. Tilgrænsende studier om moderne forældreskab samt balancen mellem familie- og arbejdsliv er områder, som forskningen har beskæftiget sig med, men disse studier giver ikke det fulde billede af familieførelse i Danmark. Nedenstående afsnit har til formål at redegøre for disse studier, og hvordan disse kan ses i relation til forældres valg om hjemmepasning.

Hvorfor hjemmepasse?

Et moderne familieliv indrammes i dag af tid – en tidsramme, som er på arbejdsmarkedets præmisser. I *Tidsfælden* beskriver Hochschild (2003), hvordan familier er fanget i en såkaldt tidsfælde, hvor der er uoverensstemmelse mellem tid til arbejdet og tid til familien. Helle Holt (2003) mener at trods undersøgelsens amerikanske kontekst, kan der godt drages paralleller til det danske familie- og arbejdsliv, idet danske forældre også arbejder mange timer, og klager over for lidt tid til familien (Holt, 2003:6). Familien som rum for nærhed og intimitet bliver ifølge Hochschild (2003) underkastet grundet det tidsmæssige pres. Forældrene magter ikke at leve op til familien som rum for intimt nærvær og bekræftelse, hvortil konsekvenserne heraf er emotionelt krævende børn, som mangler nærhed, ligesom ægtefæller beskrives som hinandens rationaliseringspartnere. Moderkærlighed er noget man begynder at føle over for sine kollegaer, snarere end over for sine børn (Hochschild, 2003). I forlængelse af Hochschild (2003) beskriver Per Schultz Jørgensen (1999) det moderne samfundsliv som en trussel for familielivet. Familielivet er *"(...) det der er til rest – når den store verden udenfor har taget sit"* (Jørgensen, 1999:108). Ifølge Hochschilds undersøgelse er der, trods arbejdspladsens gode familiære ordninger, såsom flekstidsordninger og mulighed for ansættelse på deltid, ikke balance mellem forældrenes arbejds- og familieliv. Medarbejderne efterspørger mulighederne, men benytter sig ikke af dem i praksis (Hochschild, 2003:22). At forældre i realiteten ikke formår at virkeliggøre idealerne om mindre stress i dagligdagen og mere tid til børnene, hvis det griber for meget ind i arbejdet, er også et fund, som bekræftes i en dansk kontekst

(Hestbæk, 1995:225-228). Undersøgelser peger på en diskrepans mellem arbejdstidsønske og den reelle arbejdstid, hvor forældre ønsker at arbejde færre timer, for at få mere tid med deres børn (Holt & Thaulow, 1996 fra: Christoffersen, 2004:136-137; Deding, 2007:8). I dag er fleksibilitet en nødvendighed for at kunne indgå på jobmarkedet, hvorfor arbejdsliv og familieliv skal balanceres nøje og som resultat heraf bliver familielivet skrøbeligt (Beck-Gernsheim, 2007:113-114; Beck-Gernsheim, 2002). Jørgensen (1999) og Haavind (1992) beskriver således, hvordan der i forsøget på at balancere arbejdsliv og familieliv opstår usikkerhed, splittelse og skyldfølelse. Det er især hos mødre balanceringen findes svær, og de magter ofte ikke at finde en forsoning mellem de to modsatrettede udviklingsprocesser (Jørgensen, 1999:118; Haavind, 1992).

I dag ses en tendens til at familieliv i stigende grad demokratiseres, hvor familiemedlemmerne diskuterer muligheder og uenigheder på baggrund af bevidste idealer for deres forældreskab, og konflikter takles ved at skabe åbenhed over for 'nye' løsninger (Westerling & Nielsen, 2017:212). En af disse løsninger, for at løse den frustration, der kan opstå i spændingsfeltet mellem arbejde og familieliv, synes at være genopfindelsen af tanken om pasning af egne børn. Den primære grund, er ifølge Kjær's studie, at der ønskes mere tid med børnene, ligesom at flere af mødre tidligere har oplevet en ubalance i familie- og arbejdslivet (Kjær, 2014:45-48). Den tidsfælde, som beskrives af Hochschild, syntes altså at være noget de hjemmepassende tager afstand fra ved at give familien mere tid, og som konsekvens heraf, fravælge at indgå som en aktiv del af arbejdsmarkedet. En mulig motivation for det hjemmepassende forældreskab ser således ud til at være at få mere tid til familien. For at komme med konkrete bud på motivationsfaktorer for det hjemmepassende forældreskab, belyses i specialet de erfaringer, der har ført til forældrenes valg om hjemmepasning.

Fravalg af arbejde og konsekvenser heraf

Udviklingen af det moderne forældreskab må ses i lyset af de overordnede samfundsmæssige transformationer. At fravælge arbejdslivet, til fordel for varetagelsen af privatsfæren i form af hjemmepasning, kan dog problematiseres i forhold til den samfunds konstruktion, som familielivet i dag udøves i. Tidligere afsnit belyste således også, at opfattelsen af familielivet i høj grad tager afsæt i, at begge forældre deltager aktivt på arbejdsmarkedet. Nedenstående afsnit har til formål at belyse, hvordan denne opfattelse kan sættes i perspektiv til konkurrencestatens idealer, samt hvordan hjemmepasning og fravalg af arbejdslivet skaber utilsigtede konsekvenser for de involverede parter.

Ove K. Pedersen (2011) beskriver i *Konkurrencestaten*, hvordan de karakteristiske træk ved velfærdsstaten er under afvikling til fordel for en konkurrencestatslogik. Globaliseringen har vundet indpas og nationerne er dermed kommet i øget konkurrence på det internationale marked, hvilket har medvirket til, at den enkelte borger i dag bliver betragtet som en soldat i konkurrencestatens tjeneste. Siden 1980'ernes første moderniseringsprogram har det været et politisk mål, at alle borgere skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet i længst mulig tid. Samtidig er der sket et skift i anskuelsen af mennesket og dets værdi. Hvor den enkelte borger i velfærdsstaten ses som en værdi i sig selv, er den enkelte borgers værdi i konkurrencestaten determineret af funktionsevnen på arbejdsmarkedet (Pedersen, 2011). "*Fokus rettes mod enkeltindividets ressourcer og vilje til at ændre sin adfærd i overensstemmelse med samfundsmæssige mål, og hvad der er godt for samfundet, italesættes som godt for den enkelte*" (Høilund & Juul, 2015:138). Således bliver den fremherskende diskurs, at alle der *kan* arbejde *skal* arbejde. Individets værdi bliver således målt på dets funktion og præsteren i samfundet frem for at repræsentere en værdi i sig selv. Med det ændrede menneskesyn i konkurrencestaten forringes betingelserne for anerkendelse, hvilket bakkes op af Høilund og Juul (2015). Når forældre vælger at *gå en anden vej* og prioriterer at hjemmepasse deres børn, skriver de sig ud af arbejdsnormen, da de aktivt fravælger at være en soldat i konkurrencestatens tjeneste. Denne udvikling synes at betyde, at forældre, der hjemmepasser, har større risiko for at blive miskrediterede på baggrund af deres afvigende valg.

Fravalg af institutionspasning og konsekvenser heraf

Fravalget af arbejde er ikke det eneste fravalg, der er aktuelt i det hjemmepassende forældreskab. Fravalg af institutionspasning danner ligeledes grobund for en miskreditering af de forældre, der vælger at passe hjemme, da der, som følgende redegørelse viser, hersker en diskurs om, at børn skal i daginstitution for barnets skyld.

I dag passes langt de fleste børn uden for hjemmet. Andelen, der benytter dagtilbud i alderen 0-5 år, har ligget stabilt for såvel 1-2-årige som 3-5-årige på henholdsvis omkring 90 procent og omkring 97 procent i perioden 2009-2014 (Undervisningsministeriet, 2016). Det er således blevet helt naturligt, at familieliv i den brede befolkning anerkendes som værende institutionelt indrammet. Hvordan den gode barndom forstås, og hvordan familieliv bør leves og praktiseres, er influeret af den politiske agenda. Hvor man i 1960'erne anså det som absolut bedst for barnet at have sin mor i hjemmet de første 2-3 leveår (Grumløse, 2014:65-66), og hvor vuggestuernes tilkommen var af nød (ibid:77), så så man i 00'erne, at familieliv blev afbalanceret ud fra førortalte konkurrencestatslogik. Med moderniseringen af den

offentlige sektor, investerede man i børnenes læring og udvikling med tanke på fremtidig bidrag til arbejdsmarkedet (Grumløse, 2014:155; Krejsler & Ahrenkiel, 2013:14). Dagtilbud for 0-6-årige tænkes i dag ind som en integreret del af den overordnede nationale uddannelsespolitik, som styres af en forestilling om, at tidlig indsats i forhold til børns trivsel og læring, vil give Danmark en førende plads i den globale konkurrence mellem vidensøkonomier. Daginstitutioner tilskrives således en vigtighed og en nødvendighed, som kommer både det enkelte barn og samfundet til gode (Børne- og Socialministeriet, 2017). En undersøgelse foretaget i de rige OECD-lande viser, at såfremt pasningen er af høj kvalitet⁵, vil børnene senere i livet få bedre uddannelsesmæssige resultater, arbejdsmarkedsdeltagelse, indtjening, samt mulighed for at stifte familie, sammenlignet med de børn, der ikke fik tilbud om offentlig pasning⁶ (Christoffersen, Højen-Sørensen, & Laugesen, 2014:9-12).

Som det kan ses af ovenstående, er institutionspasning af børn en stor og integreret del af det moderne samfund. Daginstitutionerne tillægges et særligt vidensmonopol i forhold til børns omsorg, opdragelse og læring. Der lægges med dette op til, at børn *bør* komme i institution, for barnets *eget* bedste. I denne diskurs ligger der et grundlag for, at det hjemmepassende forældreskab kan miskendes, da der lægges op til, at forældre der passer hjemme, gør det for egen vindings skyld på bekostning af børnenes udvikling og fremtid. Det skal dog noteres, at argumentationen for den gavnlige effekt af at børn kommer i daginstitution, bygger på, at pasningstilbuddet er af høj kvalitet, hvormed det ikke er naturligt givet, at daginstitutioner bidrager til øget trivsel blandt børn.

I et kritisk litteraturstudie af daginstitutioner kritiseres naturliggørelsen af daginstitutionerne, for *”(...) intet er nødvendigvis hverken nødvendigt eller naturligt, selv om det er almindeligt”* (Weng, 2016:112). Josefine Weng (2016) argumenterer for, at det liv, hvor børnene så at sige institutionaliseres, opretholdes og reproduceres gennem statistikker, lovgivning, forskning og formidling af det levede liv, fordi det samtidig foreskriver, hvordan livet *bør* leves. ”Nødvendighedslogikkerne” beskrives som opbyggede og konstruerede, for at styrke de eksisterende forståelser af institutionslivet (ibid:97-100). Med tilføjelse af denne kritiske tilgang til institutionspasning, danner der sig et spændingsfelt, hvori forældre må agere og reagere, når de søger at realisere et givent forældreskab. Om institutionerne leverer pasning af høj kvalitet eller ej, og om institutioner *bør* ses som en nødvendighed eller ej, så kommer de

⁵ Med pasning af høj kvalitet menes forhold som, normering, gruppestørrelse og personalets uddannelse.

⁶ Undersøgelsen peger på, at det er de sårbare grupper, som får mest gavn af de universelle reformer.

hjemmepassende forældres valg om at passe egne børn under alle omstændigheder til at stå i kontrast til diskursen om, at børn skal i daginstitution for barnets eget bedste, hvorfor fravalg af institutionspasning kan føre til en manglende forståelse for og anerkendelse af det hjemmepassende forældreskab.

Et behov for viden om hjemmepasning

Den netop gennemgåede redegørelse bevidner, at forskning med fokus på familier, der vælger at hjemmepasse deres børn for en periode, endnu er sparsom. Udover at der er et videnshul i forskningsfeltet omhandlende familieliv, som beskriver det hjemmepassende forældreskab, savnes også forældrenes motivationer, erfaringer og handlinger belyst i forskningslitteraturen, når forældre søger det hjemmepassende forældreskab.

Viden om forældre, der *går en anden vej*, kan bidrage til perspektiver på menneskers handlen og levevis og kan, hvis denne vej opfattes som mulig og socialt accepteret i samfundet, potentielt fremme forældres sundhed. Dette vil jeg udfolde i næstkommende kapitel 2.

Afgrænsning

Jeg har i specialet valgt at betragte forældreskabet som en kønsneutral størrelse på trods af, at mit materiale har en kønnet slagside. Afgrænsningen begrundes metodisk idet jeg blandt andet inddrager begge forældre, der beretter om et fælles forældreskab og dets valg. Tilmed begrundes afgrænsningen empirisk, idet en af de hjemmegående forældre er hankøn, hvorfor det ikke er oplagt at tale udelukkende om eksempelvis moderskab.

Kapitel 2: Specialets design

Dette kapitel udfolder designet, som danner rammen for undersøgelsen. Nærværende speciale er et integreret speciale på fagene Pædagogik og Uddannelsesstudier samt Sundhedsfremme og Sundhedsstrategier, hvilket vil afspejle sig i følgende redegørelse af rammerne for specialet. Først udfoldes det sundhedsfremmende og det pædagogiske (læringsmæssige) afsæt. Slutteligt redegøres for den kritiske hermeneutiske erkendelsesinteresses rammer.

En undersøgelse med et sundhedsfremmende- og et læringsmæssigt afsæt

At have mulighed for at kunne realisere et givent forældreskab opfattes i dette speciale som en sundhedsfremmende proces, hvor forældrene lærer gennem deres hverdagslige erfaringer. Specialet operationaliserer sundhed som begreb med afsæt i Verdenssundhedsorganisationens (WHO) brede sundheds forståelse. WHO's Ottawa-charter fra 1986 indledes med følgende:

Sundhedsfremme er den proces, som gør mennesker i stand til i højere grad at være herre over og forbedre deres sundhedstilstand. For at nå en tilstand af fuldstændig fysisk, psykisk og social velbefindende, må den enkelte eller gruppen være i stand til at identificere og realisere mål, at tilfredsstille behov og at ændre eller at kunne klare omverdenen. Sundhed betragtes derfor som grundlag for det daglige liv og ikke som livets formål (Pedersen, Nielsen & Land, 2013:28).

Omdrejningspunktet for sundhedsfremme er *processen* og *målet*, som beskrives i ovenstående charter fra WHO, og det er netop denne beskrivelse af sundhedsfremme, som nærværende undersøgelse tager afsæt i. I relation hertil definerer Uffe Juul Jensen (2006) sundhed som ”(...) et middel til eller en forudsætning for menneskets udfoldelse af et selvstændigt og godt liv, målt ud fra personens egne værdier” (Jensen, 2006:26). I lyset af dette kan forældreskab betragtes som en igangværende sundhedsproces, såfremt realiseringen af forældreskabet opfylder forældrenes værdier og subjektive behov. Men realisering af forældreskab, som lever op til individets subjektive behov, kan ud fra et kritisk teoretisk standpunkt, ikke stå alene. Individets egne værdier er vigtige at forstå i anskuelsen af det gode liv, men hvis ikke disse værdier eller livsformer bliver anerkendt, kan det gode liv ifølge Honneth (2006) ikke opnås (Honneth, 2006:168). At forældrene forfølger, hvad de forstår som det gode forældreskab, og hvis de anerkendes herfor, vil dette betragtes som realisering af *målet*, hvori det gode og sunde liv opnås. WHO fremhæver, at den sundhedsfremmende proces også indebærer, at *kunne ændre eller at kunne klare omverdenen*. Hvorledes de hjemmepassende forældre klarer (eller mestrer) deres ”nye” hverdag og mødet med omgivelsernes reaktioner på valget, har således indflydelse på forældrenes velbefindende i det hjemmepassende forældreskab. Forældrene kan betragtes som sunde og velbefindende ud fra, hvordan de agerer på de

udfordringer, de møder på deres vej (Antonovsky, 2000), men hertil også om de opnår en tilstand af anerkendelse i deres valg (Honneth, 2006).

Det sundhedsfremmende perspektiv bliver i dette speciale sat i relation til det pædagogiske perspektiv ved ligeledes at fokusere på den proces, som beskrives af WHO. *Processen* skal i dette pædagogiske perspektiv dog ses som en læreproces, hvori det hjemmepassende forældreskab motiveres og udfoldes. Det pædagogiske perspektiv indføres således ud fra et ønske om at få indblik i de erfarings- og læreprocesser, som det hjemmepassende forældreskab indeholder. Der henvises til kapital 3 for uddybelse samt konkret anvendelse af teorierne i konteksten af forældreskab.

En kritisk hermeneutisk erkendelsesinteresse

Dette speciale placerer sig inden for rammerne af det kvalitative forskningsparadigme med en kritisk hermeneutisk erkendelsesinteresse. Denne retning tager udgangspunkt i, at mennesker aldrig kan kaste deres ”væren i verden” af sig. Dermed kan mennesker ikke være uden fordomme, idet mennesker medbringer historiske erfaringer (Juul 2012a:140). Den kritiske hermeneutiske position indebærer således, at min tilgang ikke er neutral, men bygger på en bestemt opfattelse af mennesket og samfundet. I et hermeneutisk perspektiv fortolkes og forstås det ukendte ud fra det kendte. Denne forståelsescirkularitet beskrives med afsæt i den hermeneutiske cirkel, hvor alt fortolkning er i kontinuerlig bevægelse mellem helhed og del (Gilje & Grimen, 2012:172). Menneskelig forståelse er således ikke en fast størrelse, men undergår konstant forandring, når forforståelsen sættes på prøve (Gadamer, 2004:264; Fredslund, 2005:80). I et kritisk hermeneutisk perspektiv bliver den hermeneutiske cirkel ”(...) *et spørgsmål om forholdet mellem vore kritiske idealer og den sociale virkelighed, de både udspringer af og retter sig kritisk imod*” (Juul, 2012a:146). Hvad der menes med dette citat, vil jeg udfolde nedenfor.

Den kritiske hermeneutiske tilgang har den fordel, at det er muligt at begrunde en konkret kritik af fejludviklinger i samfundet med henvisning til, at fejludviklingerne strider mod et ideal, som selv er begrundet (ibid:144). Til at kunne forstå forældres mulighed for at realisere et hjemmepassende forældreskab finder jeg det derfor nødvendigt at opsætte et ideal om anerkendelse, som kan bruges både til at afsøge og begrunde en kritik af samfundets evne til at acceptere og inkludere det hjemmepassende forældreskab. Anerkendelsesidealet bliver således det kritiske perspektiv, som jeg ser og dømmer ud fra, og til at opsætte dette ideal, anvender jeg Axel Honneths anerkendelsesteori. Ifølge Honneth (2006), er anerkendelse en

nødvendig betingelse for, at et individ kan leve et godt liv og realisere sig selv. At blive anerkendt for sit valg om et hjemmepassende forældreskab, ser jeg derfor som en forudsætning for, at forældrene til fulde kan realisere netop dette, og hermed få muligheden for at leve det gode liv. Jeg fokuserer i specialet på, om hjemmepassende forældre, opnår anerkendelse fra deres omgivelser, eller om deres måde at praktisere forældreskabet på miskendes. Det sidste er, som jeg ser det gennem anerkendelsesidealet, moralsk forkasteligt, da anerkendelse implicerer, at alle og enhver har gode muligheder for at opnå anerkendelse af deres individuelt valgte livsveje. ”Moralsk forkasteligt”, som her anvendes, er således ikke min subjektive opfattelse, men bygger på anerkendelsesteoriens antagelser. Anerkendelsesidealet fungerer således som en tankemæssig foregribelse af en anden og bedre tilstand (Juul, 2012a:144). Honneth selv vedkender sig også det hermeneutiske standpunkt ved at forholde sig til sin ”væren i verden”, og med dette inddrage sin samfundsmæssige forforståelse i sine teorier. Dette ses ved Honneths beskrivelse af en produktiv hermeneutisk cirkel, som beskrives som en cirkulær korrektionsproces mellem deskriptive billeder af samfundets tilstand på den ene side og menneskets normative intuitioner på den anden (Interview med Axel Honneth, fra: Juul, 2012a:142). I en produktiv hermeneutisk cirkel foregår på den måde en kontinuerlig *feed-back* mekanisme mellem ”det normative” og ”det faktiske”. Anerkendelse som ideal for, hvad der anses som retfærdigt i et samfund (det normative), kan således ikke se sig upåvirket af, hvad der anses som forkert i samfundet (det faktiske). På samme måde kan kritikken af, hvad der er forkert i samfundet ikke begrundes uden at have et ideal om, hvad der anses som retfærdigt i et samfund. Anerkendelsesteorien tilfører på denne måde hermeneutikken et kritisk perspektiv, som hverken er universelt eller overhistorisk, men det til trods kan give analysen retning (Juul, 2012a:142). Anerkendelsesteorien anvendes ydermere som fortolkningsramme i den kommende analyse, hvorfor jeg i specialets kapitel 3, vil redegøre mere udførligt for teorien.

At arbejde kritisk hermeneutisk er en tilgang, som implicerer, at min erkendelse opstår i et spændingsforhold mellem jeg som forsker og min empiri. Det er forskeren, der fortolker, hvordan den sociale virkelighed forholder sig til anerkendelsesidealet, og som ved en hver anden fortolkning, er konklusionerne åbne for indvendinger (ibid:144). Ved at undersøge de hjemmepassende forældres oplevelser og erfaringer, søger jeg at erkende den empiriske virkelighed gennem refleksion over spændingsfeltet mellem mine fordomme og ”det, der viser sig”. Hensigten er ikke at forkaste mine forforståelser, men at specificere og nuancere mine fordomme i lyset af mine informanters erfaringer. Med dette får jeg mulighed for, at

undersøge problemstillingen ved at lade empirien udfordre mine forforståelser – dog med blik for, hvordan min egen forforståelse kan præge erkendelsen. Denne tilgang er tro hermeneutikken, som bygger på den opfattelse, at vi ikke lever i et historisk tomrum, men ser alt fra et perspektiv, som er formet af fortiden, og som bærer en interesse for fremtiden med sig (Gadamer, 2004:355).

Jeg vil i det følgende eksplicitere de fordomme, jeg har med mig i denne undersøgelse, da dette er en forudsætning for, at disse kan bringes i anvendelse samt udfordres og korrigeres i mødet med nye erfaringer. Ydermere kan læseren også få mulighed for at forholde sig til præmisserne for undersøgelsen.

Min forforståelse

Når jeg arbejder kritisk hermeneutisk, er det, som ovenfor antydte, væsentligt, at jeg forholder mig til mine forforståelser, da enhver erkendelse inden for den kritiske hermeneutik, ikke kan undsige sig de fordomme forskeren medbringer i forståelsesprocessen. Specialets problemfelt skal derfor betragtes som en del af min forforståelse, ligesom min teoretiske forståelse og mødet med informanterne også skal. Tilsammen har disse processer tilført min forståelseshorisont yderligere perspektiv, som tages i anvendelse, når jeg søger at forstå muligheden for at realisere det hjemmepassende forældreskab. I forlængelse heraf skal det tilføjes, at jeg selv kortvarigt har hjemmepasset min søn, dette dog under nogle andre forhold end specialets informanter. Jeg passede min søn hjemme som en del af min barsel med hans lillesøster, hvorimod informanterne har taget yderligere et eller flere år uden for arbejdsmarkedet udover barslen. Min oplevelse var, at min families praksis medførte en del frustration og usikkerhed i vores forældreskab, idet der i kraft af omgivelsernes reaktioner, tegnede sig et billede af ”rigtigt” og ”forkert” forældreskab. Vores valg af forældreskab blev mødt med reaktioner som, at det var synd for min dreng, at han ikke kom i institution for at få samvær med andre børn samt, at valget om hjemmepasning var et udtryk for mit behov - ikke hans. På baggrund af disse erfaringer er min opfattelse, at det kan være svært at realisere et hjemmepassende forældreskab.

Kapitel 3: Teoretiske indkredsninger

I nærværende afsnit introduceres de teoretiske perspektiver, som udgør den forståelses- og fortolkningsramme, som jeg i dette speciales analyse anvender til at forstå forældres valg og mulighed for at realisere det hjemmepassende forældreskab. Jeg anvender læreprocesforståelse (Weber, 1995; Olesen, 1985), anerkendelsesteori (Honneth, 2006), samt salutogenetisk teori (Antonovsky, 2000). Udover, at teorierne udfoldes her, vil teoriernes anvendelse også fremhæves i analysen, specialets kapitel 5.

En læreprocesforståelse til begribelse af forældrenes erfaringer

I dette afsnit vil jeg introducere en læreprocesforståelse, der kan anvendes som forståelsesramme for den proces informanterne er undergået i ny-orienteringen mod det hjemmepassende forældreskab. Viden om denne læreproces vil give et indblik i de vanskeligheder og udfordringer de hjemmepassende forældre har oplevet, og vil belyse de motivationer, der ligger til grund for det hjemmepassende forældreskab.

Den læreprocesforståelse der anvendes i specialet, bygger på Kirsten Webers (1995) og Henning Salling Olesens (1985) udlægning af læreprocesser samt Steen Baagø Niensens (2007) anvendelse heraf. Læreprocesforståelsen bygger på en opfattelse af, at det lærende subjekt er indlejret i hverdagslivet og at læring sker i hverdagslivet gennem subjekternes erfaringer. Her ses erfaringsdannelse ikke kun som en passiv iagttagelse, men som en aktiv bearbejdningsproces, hvor subjekterne kontinuerligt bearbejder deres egen realitet med henblik på at ændre realitetsopfattelse eller praksis (Olesen, 1985:136-137). Erfaringsdannelsen påvirkes og formes af subjektets tidligere erfaringer, hverdagsliv og livshistorie (Weber, 1995:37). De hjemmepassende forældres erfaringer er på den måde udviklet af og indviklet i deres familie, kultur og samfund – deres livshistorie – og de knyttes til og flettes ind i forældrenes hverdagsliv. Erfaringsdannelsen bliver på den måde både influeret af de sociale relationer og af samfundet, herunder den kollektive bevidsthed om, hvordan det kan lade sig gøre, at leve sit liv (Olesen, 1985). Forældrenes hverdagsliv består af en række forskellige sociale arenaer hvori læring foregår, og hvor omstilling mellem arenaerne foretages på daglig basis. Omstilling finder eksempelvis sted mellem familieliv og offentligt liv eller omstilling fra intim- og privatsfære til ydre rollekrav og forventninger (Weber, 1995:35). Læring kan i princippet foregå i hvilket som helst rum, hvor mennesker interagerer med omverdenen, men man kan især forvente at finde læring der, hvor en

samfundsmæssig strukturering skaber et livshistorisk spændingsfelt (Olesen, 2005:151).

Weber (1995) beskriver læring således:

Læring finder sted, fordi mennesker oplever og bearbejder deres verden aktivt – om end ikke altid bevidst. (...) Læreprocesser fremmes, når man møder situationer (og modsætninger), der kan bearbejdes med de forudsætninger, man besidder, og de subjektive forudsætninger for at gå aktivt ind i modsætninger udvikles herved (Weber, 1995:32).

Med dette introduceres et ubevidst aspekt af læringsprocessen, som jeg tolker som subjektets ubevidste parathed til at indgå i en læreproces. Erfaringsdannelsen, som læringen bygger på, kan på den måde læses som en kompetence til at forme sit eget liv, når modsætningsfyldte følelser og situationer (et livshistorisk spændingsfelt) mødes i hverdagslivet. Læring indebærer dermed en afsøgning af måder at belyse behovet og muligheden for at skabe forandring af den verden, som det lærende subjektet, her de hjemmepassende forældre, er en del af (Nielsen, 2007:282).

Jævnfør Nielsen (2007) kan der med erfaringsdannelsens aktive bearbejdningsproces, hvor egen realitet bearbejdes, ske en bevægelse fra erfaring og bevidstgørelse til realisering og/eller brud med etablerede praksisser (ibid:282). Denne erfaringsdannelse kan således medføre en ny bevidsthed om, hvordan verden hænger sammen samt medføre en bevidstgørelse af nye livsstrategier – altså en opfattelse af praksismuligheder, hvordan det kan lade sig gøre at leve sit liv (Olesen, 1985:141). Med denne forståelse af læreprocesser, lægges der op til at eftersøge processer, der indeholder brud i forhold til det bestående (Nielsen, 2007:282). Sat i relation til dette speciale forekommer det derfor vigtigt at afdække de hjemmepassendes forældres hverdagsliv og livshistorie og undersøge hvilke erfaringer, der har ført til bruddet med normen om institutionspasning og to-forsørgermodellen – om end ikke alle dele af processen kan siges at foregå bevidst. Dermed vil der i specialets analyse fokuseres på at fremhæve fortællinger, som omhandler de modsætningsfyldte forhold og de modsatrettede følelser, der gennem bevidstgørelse og håndtering har ført til ny-orienteringen mod det hjemmepassende forældreskab, da det forventes, at der herved er fundet læring sted. Da denne opfattelse af læring forudsætter brud med eksisterende forståelser og/eller handlemønstre må læring, jævnfør Nielsen (2007), basere sig på en særlig motivation om at indgå i selve læreprocessen. Det forventes således i nærværende undersøgelse, at valget om hjemmepasning er en bevidstgjort proces, hvori der må ligge en bevidstgjort motivation, der kan ekspliciteres. Selve motivationen betragter jeg som udslagsgivende for valget (bevidst og ubevidst) om at indgå i den læreproces, der har ført til valget af det hjemmepassende

forældreskab, og bliver på den måde væsentlige at undersøge, for at forstå, hvorfor nogle forældre vælger at passe deres børn selv. Læring ses derfor i dette speciale som et aspekt ved menneskers måde at engagere sig på i deres livssammenhænge og samtidig, med det ubevidste aspekt af læreprocesforståelsen, deres indre mulighed for at udfolde og ændre livsstrategi.

Solidaritet for et særligt forældreskab: Om hvordan anerkendelsesteori kan belyse forældrenes sociale værdsættelse

Dette afsnit har til formål at ekspliciterer Axel Honneths anerkendelsesteori samt fremhæve anerkendelsesteoriens relevans i dette speciale. Med læreprocesforståelsen kan jeg, gennem forældrenes erfaringer, identificere de motivationer som ligger til grund for valget om det hjemmepassende forældreskab. Med anerkendelsesteorien er hensigten at tilføre perspektiver på de oplevelser forældrene har, når de *går en anden vej* og vælger at hjemmepasse deres børn. Ved at fokusere på anerkendelse af individuelt valgte livsveje kan jeg således få blik for, om det opfattes som socialt accepteret i vores nutidige samfund at vælge at hjemmepasse sine børn.

Anerkendelse omhandler menneskets mulighed for at kunne føle sig værdifuld, også for de præstationer og valg, som ikke forskelsløst deles med andre (Honneth, 2006:168). Hvis dette skal være muligt, må anerkendelse også handle om forståelse, og om at kunne sætte sig i en andens sted, da vi alle langt fra deler de samme værdier og holdninger. For at føle sig anerkendt, er det derfor nødvendigt, at man oplever, at andre anstrenger sig for at kunne forstå en, og hertil behandler en retfærdigt. Søren Juul (2010) betegner i denne sammenhæng anerkendelse som en kærlighedskamp, der handler om *kommunikation til bristepunktet* (Juul, 2010:195), som er et udtryk for den grad af anstrengelse, der bør lægges i at anerkende en andens værdier og holdninger.

I artiklen, *Usynlig*, søger Honneth (2003) at præcisere, hvad anerkendelse egentligt er, ved at forklare det gennem begrebsparringene: erkende/anerkende og se/synliggøre. Ifølge Honneth indebærer det at blive anerkendt ikke blot at blive set rent fysisk. Anerkendelse handler om at være synlig i en ikke-visuel forstand, hvilket betyder, at en person tildeles anseelse, tages alvorligt, møder forståelse og behandles retfærdigt, uanset hvad man måtte mene om dennes livsstil og holdninger. Dette er en grundlæggende form for anerkendelse, som adskiller sig fra at være set eller erkendt (Honneth, 2003:117; Juul, 2010:184). Først når hjemmepassende

forældre bliver synlige i en ikke-visuel forstand, bliver det for dem muligt at opnå det gode liv og realisere, hvad de forstår, som det gode forældreskab.

Som netop antydnet, udgør anerkendelse i Honneths teori, den formelle betingelse for, at et menneske kan leve et godt liv og realisere sig selv (Juul, 2010:198). Teorien udgør således et argument for en samfundsmæssig indretning, som gør det muligt for alle mennesker at opnå den nødvendige anerkendelse. Honneths teori omhandler moralsk motiverede kampe, hvor drivkraften er menneskers manglende oplevelse af social anerkendelse (Willig, 2006:8). Med kampe menes ikke magtkampe, hvor de hjemmepassende forældres forældreskab skal ses som det eneste rette forældreskab. Det handler omvendt om, at det er nødvendigt, at det særlige forældreskab søges forstået og accepteret, hvis disse forældre skal kunne opnå det gode liv.

Tre former for anerkendelse og tre former disrespekt

Honneth differentier mellem tre former for gensidig anerkendelse, som er nødvendige for en vellykket identitetsdannelse. Han skelner mellem tre sfærer for opnåelse af anerkendelse: Kærlighedsanerkendelsen, den retlige anerkendelse samt solidarisk anerkendelse (Honneth, 2006:127-184). Hver af disse sfærer følges af tre former for praktiske selvforhold: Kærligheden er forudsætningen for subjektets fundamentale selvtillid. Den retlige anerkendelse udløser en almen respekt og tilfører selvrespekt eller selvagtelse til individet som borger. Til sidst giver solidariteten en selvværdsættelse, hvor fælles værdier og normer deles og danner et grundlæggende selvværd hos subjektet (Willig, 2006:11). Hver anerkendelsesform skal således ses som en forudsætning for opnåelse af det gode liv. Disse former for forhold til sig selv følges af tre former for disrespekt eller krænkelse, som truer med at nedbryde den personlige identitet og den sociale sammenhængskraft, hvis anerkendelse ikke indfinder. Individet kan opleve kropslige krænkelse, krænkelse af rettigheder og krænkelse af livsformer (Honneth, 2006:175-184). Disse krænkelse kan afføde ringeagtsformer, der består af mishandling, fratagelse af rettigheder og udelukkelse samt nedværdigelse og fornærmelse (ibid:174), og opleves disse, nægtes individet adgang til anerkendelse. Denne uretmæssige adfærd begrænser ikke et subjekts handlefrihed, men krænker dets intersubjektivt opnåede positive forståelse af sig selv, hvilket får betydning for en persons oplevede identitet (ibid:175). I relation til dette speciale betyder det, at forældre har mulighed for at vælge det hjemmepassende forældreskab (handlefrihed), men oplever forældre sig ikke anerkendt for deres særlige valg, influerer det på opnåelsen af det gode liv (forældrenes identitet påvirkes). Konsekvenserne er i værste fald, at ringeagtserfaringerne kan få hele personens identitet til at bryde sammen (ibid:175).

Krænkelsererfaringer som en vej til at belyse solidariteten for det hjemmepassende forældreskab

Ifølge Honneth (2006) skal oplevelsen af anerkendelse begrundes i den sociale virkelighed; det erfarede (Juul, 2012b:337). I specialets analyse ser jeg derfor på forældrenes oplevelser med omverdenens reaktioner, efter de har valgt at hjemmepasse deres børn. Jeg vil koncentrere mig om Honneths tredje sfærer, den solidariske sfærer, hvor jeg gennem forældrenes krænkelsererfaringer undersøger social værdsættelse af det hjemmepassende forældreskab.

Solidarisk anerkendelse fordrer en åben kulturel værdihorisont overfor forskellige former for personlig selvrealisering i samfundet (Honneth, 2006:168), hvorved anerkendelsesteorien med fremhævelse af den tredje sfæres ringeagtsformer, bliver nyttig til at belyse solidariteten for det hjemmepassende forældreskab. Med begrebet om solidarisk anerkendelse som omhandler *"(...) en værdsættelse af den til enhver tid værende anden, også når den anden adskiller sig fra 'os' (Juul, 2010:179)*, kan jeg få blik for tilstedeværelsen (eller manglen derpå) af en samfundsmæssig værdsættelse af de værdier som de forældre, der hjemmepasser deres børn for en periode, tilskriver som vigtige. Hvis det hjemmepassende forældreskab ikke anerkendes i samfundet, betragtes det som en moralsk fejludvikling, da anerkendelse implicerer, at alle og enhver skal have gode muligheder for at opnå anerkendelse af deres individuelt valgte livsveje. Manglende solidarisk anerkendelse kan føre vrede, skam og indignation med sig hos forældrene, som følgelig påvirker forældrenes selvverdsfølelse. Gennem følelserne af vrede, skam og indignation, kan et subjekt erkende, at det på uretfærdig vis er nægtet social anerkendelse (Honneth, 2006:180). Krænkelsererfaringerne bliver således en empirisk begrundelse for en manglende anerkendelse og en manglende social værdsættelse.

En salutogenetisk teoretisk antagelse til at belyse velbefindende i det hjemmepassende forældreskab

Dette afsnit vil præsentere Aaron Antonovskys (2000) salutogenetiske teori samt vise, hvordan jeg i den kommende analyse vil anvende teorien. Med inddragelse af denne teori er formålet at tilføre en teoretisk forståelse, som kan give et indblik i de hjemmepassende forældres konkrete håndtering og meningstilskrivelse (mestring) af de udfordringer forældrene oplever med det hjemmepassende forældreskab, med fokus på de situationer, hvor forældrene føler sig krænket. Krænkelsererfaringerne, som belyses med afsæt i anerkendelsesteorien, kan med tilføjelse af Antonovskys teori give et indblik i forældrenes

konkrete mestringsstrategi, hvilket har direkte indflydelse på forældrenes mulighed for velbefindende i forældreskabet. Velbefindende forstås her som tilfredshed med tilværelsen, livsmod og lykke (Antonovsky, 2000:195-196).

Ligesom det gode liv står centralt i Honneths teori, er det gode liv også omdrejningspunkt i den salutogenetiske teori, men her fokuseres på, hvordan individet kommer igennem livet på bedst mulig vis. Ifølge Antonovsky (2000) ligger det i den menneskelige eksistens, at stressfaktorer er allestedsnærværende. At blive stillet over for en stressfaktor fører til en spændingstilstand, som nødvendigvis må håndteres. Det afhænger af effektiviteten af denne håndtering, hvordan udfaldet bliver (ibid:12). Specialet tager således, ved inddragelse af Antonovskys teori, det standpunkt, at livet byder på en række stressorer, hvor det, der er essentielt, er måden hvorpå de hjemmepassende forældre kommer igennem en given livsfase. Stressorer forstås her som uomgængelige udfordringer og forandringer på livets vej.

Den måde et menneske mestrer livet på har betydning for dets sundhed og velbefindende (Thybo, 2004:6). Til at forklare menneskets måde at komme igennem livet, beskriver Antonovsky (2000), at alle mennesker er født i en flod. Floden udgør, i denne metaforiske beskrivelse, livets flod, som vi til enhver tid befinder os i og ikke har mulighed for at redde os op af. Hvordan vi har det, handler om den måde vi kommer igennem denne flod. Nogle mennesker kommer ret nænsomt gennem floden og kan måske bunde det meste af vejen, for andre indebærer livets flod en række udfordringer (Thybo, 2004:7). *"Visse steder deler floden sig, og forud ligger enten smult vande eller farlige bølger og hvirvelstrømme"* (Antonovsky, 2000:106). Livet er således i konstant bevægelse med et miks af rolige tilstande og udfordringer (stressorer), som mennesket skal igennem. Det er således uomgængeligt, at vejen til det hjemmepassende forældreskab indebærer nogle udfordringer undervejs. Pointen er, at teorien kan hjælpe med at afklare, hvor gode "svømmere" forældrene er, også når der er "modstrøm". Fokus bliver således at afklare, hvordan forældre, der vælger at passe deres børn hjemme, mestrer omgivelsernes reaktioner på forældreskabet, som belyses med afsæt i anerkendelsesteorien. At fokusere på, hvordan mennesker kommer igennem livets udfordringer, er netop essensen af den salutogenetiske forståelse.

Forældrenes besiddelse af oplevelse af sammenhæng

For at blive "en god svømmer", og således opnå velbefindende, skal individet ifølge Antonovsky (2000) besidde oplevelse af sammenhæng (OAS) i livet (Thybo, 2004:7; Antonovsky, 2000:40). Om individet kan opnå OAS, afhænger af tilstedeværelsen af tre

kernekomponenter: begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed (Antonovsky, 2000:34). Begribelighed omhandler, om individet kan sætte oplevelser, positive som negative, ind i en forståelig og forklarlig sammenhæng. De stimuli individet udsættes for skal være kognitivt forståelige, sammenhængende og strukturerede, i stedet for kaotiske, uforklarlige og tilfældige, for at kunne opnå høj begribelighed i tilværelsen. Den, der har en stærk oplevelse af begribelighed, forventer at de stimuli, som man mødes af, er forudsigelige – hvis ikke, kan de stadig sættes i en sammenhæng og forklares herudfra (ibid:35). Håndterbarhed handler om, om individet opfatter, at der står ressourcer til dets rådighed, som er tilstrækkelige til at klare de udfordringer og forandringer det stilles over for. Ressourcer som står til rådighed for individet, er ressourcer som det selv har kontrol over, eller ressourcer der kontrolleres af en legitim anden, som individet føler det kan stole på og har tillid til. Besiddes en stærk oplevelse af håndterbarhed, føler individet ikke at livet har behandlet det uretfærdigt, individet søger til trods for udfordringer undervejs i livet, at komme videre (ibid:36). Slutteligt er OAS i livet afhængig af følelsen af meningsfuldhed, hvilket indebærer følelsen af, om livet er følelsesmæssigt forståeligt eller ej. At besidde høj meningsfuldhed indebærer, at individet kan se de udfordringer tilværelsen fører med sig, som nogle der er værd at investere energi og engagement i. Det betyder ikke, at individet glædes over enhver udfordring, men at det i stedet er villig til at tage udfordringerne op, og er besluttet på at finde en mening med dem og desuden gøre sit bedste for værdigt at klare sig igennem dem. I denne sidste komponent ligger et motivationselement, idet besiddelse af meningsfuldhed omtales af Antonovsky (2000) som vigtigheden af at være involveret i de processer, der former ens liv (ibid:36-37).

I analysen anvender jeg komponenterne håndterbarhed og meningsfuldhed til at belyse hjemmepassende forældres velbefindende i forældreskabet. Jeg fokuserer på, hvordan forældrene håndterer de udfordringer, de mødes af, set i lyset af de krænkelsererfaringer jeg kan belyse ud fra Honneths teori. Det undersøges, hvorvidt forældrene har ressourcer til at realisere det hjemmepassende forældreskab. Hertil undersøges, hvordan forældrene tilskriver mening til deres valg om at passe hjemme, også når deres valg ikke anerkendes som mulige livsveje af deres omgivelser. Fokus bliver at belyse, hvor forældrenes engagement for det hjemmepassende forældreskab ligger. Den salutogenetiske teori giver med begrebet om OAS på denne måde mulighed for et indblik i, hvordan hjemmepassende forældre konkret kommer igennem de udfordringer det medfører, at realisere et afvigende forældreskab. Hvordan forældrene mestrer disse udfordringer, har betydning for forældrenes mulighed for

velbefindende og dermed det gode liv. I forlængelse heraf vil jeg argumentere for, at de stressorer, der beskrives af Antonovsky (2000), kan læses som det livshistoriske spændingsfelt, der bliver beskrevet i læreprocesforståelsen. Derved vil forældrenes OAS kunne ses som en del af den læreproces der gennemgås. Hvad der af forældrene opfattes som meningsfuldt, kan således tænkes at have indflydelse på de bevidste og ubevidste processer som motiverer valg og fravalg. Den kontinuerlige bearbejdning af realiteten, der beskrives i læreprocesforståelsen, må derfor være tæt knyttet til den mestringsstrategi som forældrene anvender. Begge teorier belyser altså et motivationselement i forhold til at engagere sig i processer, der former ens liv.

Kapitel 4: Metodiske greb og overvejelser

Dette kapitel præsenterer specialets metode og empiri, hvor det beskrives, hvordan empirien er fremkommet og tilgået forud for specialets analyse. Ydermere gives et indblik i specialets udsagnskraft, samt der gives en kort præsentation af specialets informanter.

Det kvalitative interview som metode til opnåelse af viden om det hjemmepassende forældreskab

Den empiriske metodiske tilgang for dette speciale er kvalitativt, idet jeg mener, at specialets problemformulering bedst besvares gennem samtale. Tilgangen muliggør et indblik i det hjemmepassende forældreskab, hvor forældrenes erfaringer og oplevelser af forældreskabet træder frem. Gennem interviewformen kan jeg således opnå indsigt i menneskers oplevelsesverden (Kvale & Brinkmann, 2015:153). Jeg har valgt det semistrukturerede interview til opnåelse af et dybdeperspektiv, der kan åbne op for en nuanceret forståelse af specialets problemformulering. Da jeg ønsker indblik i forældrenes livsverden, præsenteret på den måde, som forældrene selv forstår den, er observationer fravalgt, da formålet ikke har været at undersøge menneskers adfærd og deres samspil med omgivelserne (ibid:154). Fokus er på forældrenes oplevelses- og erfaringsverden, og her er det kvalitative livsverdensinterview velegnet.

Legestuen som adgang til feltet: Udvalgelse og rekruttering af informanter

Som tidligere nævnt har jeg valgt at anvende informanter, der har besluttet, at deres børn skal passes hjemme, og hvor valget om hjemmepasning blev taget, mens informanterne enten var aktive på arbejdsmarkedet, eller var på vej tilbage til arbejdsmarkedet efter endt barsel. Dette er valgt for at tydeliggøre, at den population der undersøges, aktivt har fravalgt arbejde for at passe egne børn hjemme. Kontakten til informanterne har jeg etableret gennem en legestue, hvor de hjemmepassende forældre mødes. Ved at møde op i legestuen og fortælle om mit projekt, gav flere forældre udtryk for, at de gerne ville deltage i projektet. Til de interesserede syv forældre sendte jeg efterfølgende en mail med yderligere information. Her vendte fire tilbage med svaret om, at de gerne ville deltage. To meldte tilbage, at de alligevel ikke kunne finde tid, mens en aldrig svarede på min henvendelse. Yderligere en informant er fundet gennem formidling af kontakt fra en af de allerede deltagende hjemmepassende forældre. Udvalgelsesprocessen resulterede i fem endelige informanter. Herudover har tre partnere, der alle er aktive på arbejdsmarkedet, indvilliget i at deltage i interviewene. Specialets empiri udgøres herved af tre interviews med begge forældre samt to interviews med en forælder –

den forælder, der passer børnene hjemme. Udvalgelsesprocessen kan betegnes som convenience sample (Malterud, 2011:57), som er udtryk for, at de informanter, der havde mulighed for at deltage og som opfyldte deltagelseskravene, er blevet inkluderet. Antallet af udvalgte informanter begrundes ydermere i muligheden for at bearbejde de store mængder empiri, kvalitative interviews giver.

Med udgangspunkt i begrebet om mætningspunkt (Kvale & Brinkmann, 2015:167), ses det optimale antal interviews som værende det antal, hvorefter der ikke længere vil blive tilføjet meget nyt til empirien. Det skal noteres, at yderligere interviews kunne have bidraget til en dybere viden om det hjemmepassende forældreskab. På trods af dette, så begyndte informanterne at fortælle om de samme ting, hvormed mætningspunktet i en vis grad er opnået.

Udarbejdelse af interviewguide

Interviewguiden er opbygget efter denne skematiske form:

Forskningsspørgsmål – Tema - Interviewspørgsmål ⁷
--

Opbygningen af interviewguiden indrammes på denne måde af specialets tre forskningsspørgsmål, hvorved jeg konkret søger at besvare specialets problemformulering. Forskningsspørgsmålene lød som følger:

- *Hvad motiverer forældre til at passe deres børn hjemme?*
- *Oplever hjemmepassende forældre deres særlige forældreskab anerkendt?*
- *Hvordan mestrer forældrene omgivelsernes reaktioner på det hjemmepassende forældreskab?*

Hertil har jeg indlagt nogle overordnede temaer, som belyser de efterfølgende konkrete interviewspørgsmål. Temaerne er: *Beslutningen, Forældrenes egen barndom, Ideologi, Reaktioner fra omverdenen, Glæde og tvivl for praksis, Hverdagspraksis og Fremtiden.*

Interviewspørgsmålene har jeg søgt at formulere relativt åbne, så interviewet, i den semistrukturerede forms ånd, både kan indfange de elementer, som jeg opfatter som væsentlige, ligesom forældrene skal have mulighed for at åbne nye døre, som kan tilføre empirien flere facetter. Under hvert interviewspørgsmål har jeg tilføjet hjælpespørgsmål, som

⁷ Se interviewguiden under bilag 1.

jeg kan supplere med, hvis informanterne har svært ved at komme omkring spørgsmålet, ligesom disse spørgsmål også udgør en mulighed for mig, for at strukturere interviewsituationen med henblik på den kommende analyse.

Idet jeg i dette speciale arbejder kritisk hermeneutisk, har min undren, min motivation, den eksisterende forskning, mine erfaringer, mit metodevalg samt mine teoretiske perspektiver, konstant været i spil under udarbejdelsen af interviewguiden.

Udførelse af interviews

Forud for de fem interviews, har jeg udført et pilot-interview. Dette interview udgør ikke en del af empirien, idet den interviewede ikke har opfyldt udvælgelseskriterierne. Den interviewede er dog vurderet relevant i forhold til pilotinterviewets formål: At teste interviewguiden. På baggrund af pilotinterviewet har jeg justeret min spørgsmålsformulering, hvor det var nødvendigt, samt opnået en dybere forståelse af rollen som interviewer. Pilotinterviewet har ydermere bidraget til en tidsramme for de efterkommende interviews.

Hvert interview er blevet indledt med en præcision af formålet med interviewet hertil, at jeg har været interesseret i informanternes konkrete overvejelser og oplevelser med det hjemmepassende forældreskab.⁸ Idet forskningsinterviewet er en professionel samtale, hvor viden bliver konstrueret i samspillet mellem intervieweren og den interviewede (ibid:20), har jeg været opmærksom på, at samtalen i sin form har været ulige idet, at det er forskeren, der kontrollerer og definerer situationen (ibid:22). Interviewene er blevet afsluttet med spørgsmålet om, om informanterne har haft mere at tilføje, med ønsket om at skabe en dialogisk ramme for åbenhed og imødekommenhed, hvilket har ført til yderligere nuancering af empirien. Interviewene har været mellem 50 minutter til 1 time og 20 minutter og er alle blevet lydoptaget. Interviewene er blevet udført i perioden mellem den 30/3-11/4-2017 i informanternes eget hjem efter informanternes ønske.

Interviewene har, som tidligere omtalt, været en kombination mellem forældrepar og enkelte forældre. Dette har tilført min empiri forskellighed og perspektiv. Hos parrene opstod der for eksempel ofte dialog dem imellem, som har givet dybde til empirien. Omvendt har min oplevelse også været, at samtalen ofte primært er kommet til at omhandle den hjemmegående forælders perspektiv, med mindre jeg har spurgt direkte ind til partnerens egen situation. Partneren har således nogen gange svaret på den hjemmegående forælders vejne. Ved

⁸ Bilag 1 indledes med den information jeg gav forældrene forud for interviewet.

interviewene med blot den ene forælder har samtalen udgjort overvejelser for et fælles forældreskab, set ud fra den interviewedes livsverden.

Efterbearbejdning af interviewene

For at overskueliggøre analysearbejdet har jeg valgt at transskribere samtlige interviews til tekstdata. Jeg er bevidst om, at transskriptionerne ikke er interviewformens oprindelige data, men derimod kunstige konstruktioner fra en mundtlig til en skriftlig form (ibid:239). Jeg har udarbejdet en procedure for transskriptionerne, for på bedst mulig vis at kunne gengive det sagte.⁹ Ydermere har jeg givet alle deltagende og omtalte personer i interviewene pseudonymnavne for at mindske sandsynligheden for genkendelighed. Det til trods er der mulighed for, at informanterne selv kan genkende hinanden i materialet, da flere af informanterne kender hinanden gennem legestuen. Informanterne er informeret herom, forud for at de blev interviewet, hvorfor jeg finder det etisk forsvarligt. Da jeg er interesseret i forældrenes overvejelser og oplevelser med at hjemmepasse, har jeg undladt at transskribere diverse fyldeord, da målet ikke er en dybere analyse af sproget, men en gengivelse af meningen med det sagte. Jeg har noteret hvis en informant for eksempel griner, så jeg ved senere gengivelse kan klarlægge, om der tales om for eksempel ironi. Dette gøres for at komme så nær den oprindelige interviewsituation som muligt og for at kunne viderebringe de forståelser, som forældrene udtrykker. Ydermere har jeg fravalgt at transskribere det sagte, hvis det falder uden for hensigten med undersøgelsen, og dermed ikke bidrager til viden om feltet. Dette er noteret som slettet og med en begrundelse herfor. Jeg har således allerede under transskriptionsarbejdet gjort mig tanker om den videre analyse. Transskriptionerne endte ud i 114 normalsider.

Analysestrategi: Fra empiri til analysegrupper

Som forberedelse til analysen har jeg kodet specialets empiri, hvormed interviewudsagnene er kategoriseret ud fra et eller flere nøgleord til et tekstafsnit med henblik på senere at kunne identificere en udtalelse (ibid:261-262). Denne proces tager afsæt i, at jeg skiftevis søger *på langs* og *på tværs* i empirien (Haavind, 2001:35). I praksis indebærer søgningen *på langs*, at jeg først har gennemlyttet og gennemlæst hvert enkelt interview (op til flere gange), og herefter ledt efter forældrenes individuelle og parrenes fælles refleksioner og oplevelser med det hjemmepassende forældreskab. Mit fokus har her været, hvordan forældrene selv oplever deres hverdagliv forud for og med valget om hjemmepasning. Jeg bevæger mig i denne

⁹ Se bilag 2.

proces ”(...) *fra episode til episode, fra arena til arena, fra før til nå og tilbage til før*” (ibid:174). Jeg bruger således ikke på forhånd faste kategorier for kodningen af informanternes udtalelser, omend jeg selvfølgelig har min forforståelse med mig i processen. Søgeningen *på tværs* muliggør en sammenholden af interviewene, hvorved jeg får blik for fællestræk, særegnetræk og ”noget andet” i empirien. På denne måde bliver det muligt at udvikle en analytisk forståelse, som adskiller sig fra forældrenes selvforståelse, fordi det ikke længere er den enkeltes forståelse, men forældrenes forståelse i forhold til hinanden, som træder frem (ibid:176). Jeg har med læsningen *på tværs* kunne gruppere nøgleordene, hvorefter jeg har holdt de udvalgte empiriske citater op mod teorien. Min empiri har været omfangsrig, og jeg har af pragmatiske grunde måttet foretage nogle fravalg af ellers spændende og relevante perspektiver på forældreskabet. Jeg har valgt at systematisere de fundne analysegrupper efter de udvalgte teorier med ønsket om at tydeliggøre meningsindholdet og forståelsen. Kodningsarbejdet er endt ud i følgende seks analysegrupper:

- Frustrationer i hverdagen som motivation for det hjemmepassende forældreskab
- Forældrenes prioriteringer og erfaringer får dem til at sætte børnene i centrum
- Krænkelser i mødet med omverdenen
- Identiteten udfordres i kraft af krænkelserfaringerne
- Forældrenes ressourcer i hverdagen
- Hos børnene finder forældrene deres engagement

Specialet søger at stille sig åben over for informanternes fortællinger, hvorfor jeg lader empirien få en fremtrædende rolle i specialets kommende analyse. Det skal dog fremhæves, at jeg forud for interviewene og analysen har orienteret mig i det teoretiske- og videnskabsteoretiske felt, hvorfor disse perspektiver har dannet den forforståelse, ud fra hvilken jeg har tilgået udarbejdelsen af interviewspørgsmålene samt analyseret empirien.

Inspireret af de *hermeneutiske fortolkningsprincipper* (Kvale & Brinkmann, 2015:275), har jeg søgt at finde mening i det sagte. Her ”(...) *kan meningsfortolkning udvide den oprindelige tekst, ved at tilføje hermeneutiske lag, som sætter forskeren i stand til at forstå meningen*” (ibid:267). Hensigten med inddragelsen af de teoretiske perspektiver som spørgeramme i interviewene samt fortolkningsramme for analysen har været at udfylde og belyse empirien med henblik på besvarelse af problemformuleringen.

Specialets udsagnskraft og kritik

Som i alt kvalitativ forskning er udsagnskraften af specialets kommende analyse ikke bundet til analysens repræsentative karakter. Gyldigheden af analysen findes i stedet gennem anerkendelse af udsagnenes og analysens eksemplariske karakter (ibid:168). Jeg har derfor søgt at gøre specialets proces transparent, hvor de konkrete metodologiske, metodiske og analytiske greb, til at få forældrenes fortællinger og perspektiver frem, er blevet beskrevet. Sandhedsværdien af det sagte vurderes i dette speciale således gennem genkendeligheden og troværdigheden af informanternes fortællinger.

Legestuen, hvorfra informanterne er rekrutteret, har jeg kendskab til i kraft af perioden med min søn hjemme. Jeg er derfor bekendt med kulturen i legestuen. Dette mener jeg, har indflydelse på den viden, jeg indhenter og producerer. Min tid i legestuen betragter jeg først og fremmest som forudgående observationer af feltet, der har bidraget til en dybere forståelse heraf. Observationerne udgør af etiske årsager, ikke et direkte supplement til den primære empiri, livsverdensinterviewene, men har udelukkende status af at komme tættere på feltet. Endvidere ser jeg min tidligere deltagelse i legestuen som en fordel, idet jeg i legestuen ikke opfattes som en ukendt "udefrakommende". Det formodes således, at jeg har haft gode forudsætninger for at komme tæt på informanternes livsverden, hvilket sandsynliggør, at jeg har opnået mere dybdegående interviews, end en anden interviewer muligvis ville have fået. Udsagnenes værdi menes af denne grund at stå stærkt.

Ved den senere gennemlytning af interviewene har jeg erfaret, at jeg især i de første interviews, har haft svært ved at frigøre mig fra interviewguiden. Dette har betydet, at samtalen ikke har været så flydende. Ligeledes har jeg haft svært ved at lede informanterne tilbage til spørgsmålet, hvis samtalen tog en anden retning, hvilket har betydet, at nogle spørgsmål ikke er blevet besvaret.

Præsentation af informanter

I dette afsnit vil jeg kort præsentere specialets informanter for at skabe et overblik over de enkelte familier forud for specialets analyse.

Interview 1: Julie og Lars

Julie på 32 år og Lars på 35 år har sammen tre drenge på 4, 1 og 0 år fra henholdsvis 2013, 2015 og 2016. Julie passer nu alle tre børn hjemme, men parrets ældste har kortvarigt været i dagpleje, inden parret besluttede, at Julie skulle være hjemme. Julie er uddannet lærer. Lars

har en bachelor i tysk og en kandidat i europastudier. Han er lektor på et handelsgymnasium og arbejder 42 timer om ugen.

Interview 2: Liv og Henrik

Liv på 30 år og Henrik på 32 år har sammen to piger på 3 og 1 år, fra henholdsvis 2014 og 2016. Liv passer parrets døtre hjemme og har gjort det siden fødslen af deres første datter. Liv er uddannet lærer. Henrik er cand.mag. i kunsthistorie og arbejder 37 timer om ugen som web-journalist.

Interview 3: Mette og Kasper

Mette er 32 år og Kasper er 33 år. Sammen har de tvillingerne på 3 år fra 2013. Mette passer parrets tvillinger hjemme og har gjort det, siden de blev født. Mette er uddannet pædagog. Kasper er folkeskolelærer og arbejder 40 timer om ugen.

Interview 4: Ida

Ida og hendes mand Lasse, på henholdsvis 37 og 38 år, har sammen 3 børn. En pige på 6 år fra 2011 og tvillinger på 3 år fra 2014. Ida har selv passet parrets 3 børn i 15 måneder, mens hun havde orlov fra hendes daværende job. Hun er nu tilbage på arbejdsmarkedet i et nyt job som fysioterapeut på nedsat tid (30 timer) og med mindre transporttid til og fra arbejde. Børnene passes igen ude. Lasse er selvstændig tømrermester og arbejder 50 timer om ugen.

Interview 5: Jakob

Jakob er 36 år og har sammen med Line, på 30 år, tvillinger på 2 år fra 2014 samt en pige på 1 år fra 2016. Jakob passer på nuværende tidspunkt parrets 3 børn hjemme, men parret har på skift hjemmepasset børnene. Børnene har altid været hjemmepasset. Jakob har siden 2010 været ansat som IT-vejleder og lærer på en idrætsskole – et job han nu har orlov fra. Jakob har også tidligere haft orlov, for at passe parrets tvillinger. Line er læge og arbejder +37 timer om ugen.

Efterrefleksion

Ved at se på specialets informanter som gruppe efter interviewene er udført, opstår nogle ligheder og nogle forskelle, som potentielt kan være udslagsgivende for hvilket billede specialets konklusion ender med at give. Disse opstilles her:

- Tiden, hvor forældrene selv har passet deres børn, er forskellig og spænder fra 15 måneder til cirka fire år. Dette kan have betydning for måden, hvorpå de husker deres

- overvejelser, ligesom det kan påvirke, hvordan de føler deres særlige familiepraksis socialt accepteret.
- Om forældrene har orlov fra et job for at passe børnene, eller om de har opsagt deres job, kan også have betydning for den sociale accept forældrene oplever, samt de læreprocesser der opstår med den særlige praksis.
 - Ida passer ikke længere børnene hjemme. Dette gør, at Ida kan udtale sig retrospektivt om tiden hjemme, og kan tillægge overvejelserne et mere distanceret perspektiv, som de andre familier endnu ikke har mulighed for.
 - Jakob er den eneste mand, der hjemmepasser. Dette kan betyde, at hans køn har indflydelse på, hvordan familiens praksis opfattes. Jeg vælger dog i analysen at fokusere på hans rolle som hjemmepasser, snarere end at han er mandlig hjemmepasser.¹⁰
 - Alle de deltagende familier kan i kraft af deres uddannelsesmæssige baggrund klassificeres som tilhørende den privilegerede middelklasse. Valget de tager, i henhold til hjemmepasning, må derfor ses ud fra denne kontekst. I kraft af deres partnere, som formodes at tjene en rentabel løn, bliver det hjemmepassende forældreskab muligt, og kan muligvis betragtes som et opgør med de etablerede rammer for familieliv, som de ikke finder tilfredsstillende. Andre forhold havde gjort sig gældende ved informanter med eksempelvis anden etnisk herkomst eller enlige forældre.

Disse forskelligheder nuancerer specialets analyse, og giver tilsammen en bred forståelse af, hvilke overvejelser og oplevelser et hjemmepassende forældreskab fører med sig.

¹⁰ Se også afsnittet *Afgrænsning* under kapitel 1.

Kapitel 5: Det hjemmepasstende forældreskab

Analysen vil give en empirisk og teoretisk funderet forståelse af forældres mulighed for at realisere et hjemmepasstende forældreskab. De tidligere introducerede teoretiske forståelser anvendes som fortolkningsramme for analysen, hvor de teoretiske kernebegreber – læring, anerkendelse, og mestring – holdes som fokuspunkter. Til at validere mine kvalitative fortolkninger, trækker jeg citater fra interviewene ind i teksten. Jeg har udvalgt citaterne, så de underbygger det, jeg som helhed ser i interviewene samt finder relevant i forhold til problemstillingen. Med inddragelse af citaterne søger jeg at være loyal over for den indsamlede empiri.

Analysens del 1 giver et indblik i de motivationer, som ligger til grund for det hjemmepasstende forældreskab. Del 2 illustrer om forældreskabet anerkendes, mens del 3 viser forældrenes mestringsstrategier.

Analyse del 1: Forældrenes motivationer for det hjemmepasstende forældreskab set gennem erfaringer

Analysens del 1 vil vise, at motivationerne for et hjemmepasstende forældreskab bunder i frustrationer over hverdagslivet inden valget om at passe hjemme, samt en opprioritering af familielivet for at opnå følelsen af det gode familie- og børneliv. Gennem besvarelse af problemformuleringens underspørgsmål; *Hvad motiverer forældre til at passe deres børn hjemme?*, udfoldes forældrenes erfaringer, som har ført til det hjemmepasstende forældreskab. Jeg har valgt at belyse forældrenes erfaringer, da jeg, med inspiration fra Steen Baagø Niensens (2007) anvendelse af læreprocesforståelser, kan argumentere for, at jeg med fokus på erfaringer kan afsøge motivationer for en ændret praksis ved at se på hvilke bevidstgjorte erfaringer, der har ført til denne ændring. Erfaringsdannelsen tænkes at rumme selve motivationen for det særlige forældreskab og anses derfor som værende udslagsgivende for forældrenes valg om at passe egne børn hjemme. Med denne inspiration vil der med læreprocesforståelsen som analytisk instrument fremanalyseres fortællinger, der afdækker nogle subjektive orienteringer og overvejelser, der i selve fortællingen kan relateres til den konkrete praksisændring, her tilvalget af det hjemmepasstende forældreskab. Specialets interviews er således blevet gennemlæst med blik for de modsætningsfyldte forhold og modsatrettede følelser, der kan karakterisere et livshistorisk spændingsfelt for at afsøge potentielle kilder til læring i forældreskabet. Der vil således fokuseres på emotionelle, eksempelvis spændingsfyldte, ambivalente eller empatiske udsagn i relation til ændring af

livsorientering og praksis, der kan tolkes som refleksioner over den erfaringsdannelse, der er fundet sted (Nielsen, 2007:304).

Frustrationer i hverdagen som motivation for det hjemmepassende forældreskab

Første del, i nærværende analyse, vil vise de hjemmepassende forældres frustrationer i forældreskabet. Der gives et indblik i forældrenes hverdagsliv forud for valget om hjemmepasning, og afsnittet vil vise, at forældrenes frustrationer i hverdagslivet har motiveret til at fravælge institutionspasning og arbejde i en periode. Analysen indledes med Julie og Lars' fortælling.

Efter Julies barsel med parrets første søn, startede den kendte dagligdag, hvor begge forældre igen skulle tilbage på arbejde. Men som parret fortæller, var hverdagen ikke så kendt endda, idet hverdagen nu indebar et ekstra familiemedlem, som skulle passes ude, mens mor og far var på job. Hverken Julie eller Lars har været passet ude som børn, hvorfor fravalg af pasning ude af deres egen søn, også var en overvejelse forældrene havde. Parret valgte dog at få en dagplejeplads og fortsætte på arbejdsmarkedet, for som Julie påpeger, "(...) *det er jo sådan man gør*" (Interview 1:1, l. 7-8). Hver dag i et halvt år, afleverede parret en grædende dreng i dagpleje. Julie var tidligere glad for sit job, men alting var pludselig anderledes. Julie fortæller:

(...) jeg kunne mærke, da jeg så startede på arbejdet, at det var slet ikke det samme som før. Jeg er folkeskolelærer. Det der med, at tage ud og være sammen med andres børn, i stedet for at være sammen med sine egne (pause). Det var bare ikke rart, synes jeg. Og det begyndte jeg faktisk at stresse lidt over (Interview 1:1, l. 11-14).

Parret blev mødt af reaktioner om, at det var normalt, at deres søn blev ked af det, når han skulle afleveres - "*Det er alle andre også*" (Interview 1:12, l. 36). Med dette fortsatte hverdagen endnu en stund indtil, at det blev for meget for parret. Lars fortæller, at Julie til sidst blev syg. Hun blev stresset og var kun halvt tilstede på henholdsvis arbejdet og hos familien (Interview 1:1, l. 28-35). Julie bekræfter: "*Ja. Mit hovedet sagde, jeg skal det her, men min krop... Jeg blev simpelthen nødt til at sige, nu kan jeg ikke mere*" (Interview 1:2, l. 1-2).

Lars fortæller, at set i bakspejlet har de taget den rette beslutning ved at lade Julie passe børnene selv:

Helt grundlæggende er bare, at lytte til sin indre (...) fornuft, (...), men altså, tænker jeg, føler jeg, at det her er det rigtige i den her situation. Når vi så tænker tilbage nu, føles det forkert at aflevere en unge som sidder og råber og skriger og savner, og så når man kommer hjem er tryghedsnarkoman (...) Ja, det var sku' egentligt meget underligt

at gøre. Når man ser nu, hvordan han ikke længere er tryghedsnarkoman, og man ser nu, hvordan man ikke behøves at have sådan nogle morgener, så virker det bare underligt. Hvorfor tænkte vi egentligt ikke det dengang, da vi var i det? Dengang var det normalt (Interview 1:12, l. 14-20).

Selvom det åbenlyst føles forkert for forældrene at aflevere deres grædende søn, oplever forældrene, at denne følelse skal gemmes væk i mødet med for eksempel dagplejemoren. Deres frustrationer over den emotionelt krævende afleveringssituation med et grædende barn bliver affærdiget med *det er alle andre også*, sagt med andre ord, det er helt ”almindeligt” at børn græder, når de bliver afleveret. Dette kan begrundes i de nødvendighedslogikker, der er fremskrevet i samfundet, hvor Weng (2016) dog argumenterer for, at intet hverken er nødvendigt eller naturligt bare fordi det er almindeligt. Om det er normalt eller ej at børn græder, når de bliver afleveret, så har det i hvert fald for Julie og Lars været grundlaget for en halv år lang periode med kontinuerlige frustrationer og manglende mulighed for at imødekomme disse frustrationer. Sat på spidsen med den krævende afleveringssituation, ses de modsatrettede følelser i forældrenes hverdagsliv mellem ønsket om tid og nærvær med deres søn og samfundets norm om arbejde og institutionspasning, der som overordnet samfundsstrømning også er beskrevet af Hochschild (2003). Disse modsatrettede følelser, der tidligere var uhåndterbare for parret, er nu blevet bevidstgjorte og er blevet til en erfaring. Dette har bevirket, at familien gennem erfaringsdannelse har gennemgået en transformativ læreproces, som har ændret deres livsstrategi. De har i bruddet med den etablerede praksis realiseret en ny praksis med det hjemmepassende forældreskab. Parret har lært, gennem bruddet med normen om, at forældre går på arbejde, mens deres børn passes ude, at de skal lytte til deres *indre fornuft* og gøre, hvad der føles rigtigt for deres familie, da det ellers påvirker familiens medlemmer både psykisk og fysisk. Forældrene har gennem realisering af det hjemmepassende forældreskab gennemgået en vellykket læringsproces, og deres subjektive forudsætninger for senere at indgå i modsætningsfyldte forhold vil således være blevet udviklet (Weber 1995:32). På den baggrund vil forældrene i et andet møde med modsatrettede følelser muligvis være mere tilbøjelige til at stole på deres egen mavefølelse i forhold til, hvad der føles rigtigt for dem.

Også Liv og Henrik fortæller om, hvordan livet efter de har fået barn har gjort, at de måtte revurdere deres umiddelbare tanker om måden at være familie på. Oprindeligt var tanken, at de skulle dele barslen 50/50, hvorefter datteren skulle starte i institution, som parret havde skrevet hende op til. ”*Altså det var sådan helt normalt. Et halvt år til dig og så et halvt år til mig, og så af sted*” (Interview 2:2, l. 22-23). Her bruges termen *normalt* igen, ligesom hos

Julie og Lars. Det normale synes forældrene at sidestille med det rette at gøre. Det bliver imidlertid ikke sådan, da Liv ikke kan få sig selv til at fragive sin datter. Hun beskriver det som unaturligt, at hun desuden delvist skulle afvende sin datter fra amning, for at hun igen kunne vende tilbage til arbejdsmarkedet. Liv beskriver hele situationen som frustrerende og meningsløs (Interview 2:3, l. 26-29), og ved at tillade sig at mærke efter, gør parret det som i situationen føles mest rigtigt – beholder datteren hjemme. Både Henrik og Liv er blevet passet hjemme som børn, hvorfor tanken om hjemmelivet ikke er uvant eller utrygt for dem. Således synes livshistorien at sætte sin tydelige prægning på erfaringsdannelsen og læreprocessen. Liv fortæller, at hun frem til at hun begyndte uddannelse og senere arbejde, havde tænkt, at hendes kommende børn skulle passes hjemme, men i kraft af glæden for hendes fag og kulturen i samfundet, ændres hendes opfattelse af måden at være familie på til at omfatte normen for, hvordan familieliv primært gøres i dag:

Jeg havde også lidt sådan en følelse af når jeg forestillede mig, at vi skulle være familie på den måde [to udearbejdende forældre], så havde jeg også lidt sådan en følelse af noget nyt (...). Vi er jo en moderne familie. Eller sådan lidt et skridt væk fra ens fortid (...) Nu er vi rigtige, eller sådan som alle andre (Interview 2:13, l. 6-9).

På samme måde som hos Julie og Lars, er Liv og Henriks første indskydelse, at følge normen i forhold til familieførelse, her på trods af at Liv tidligere har formuleret et ønske om at gå hjemme. Det tidligere ønske om at passe egne børn er blevet udfordret både af glæden for hendes fag og en oplevelse af at gøre det ”normale” og det ”rigtige”, ved at aflevere barnet i daginstitution. Da tiden kommer, hvor hun skal til at overdrage omsorgen for barnet for igen at komme på arbejdsmarkedet, opleves situationen dog som frustrerende og meningsløs. Disse modsætningsfyldte forhold fører til en bevidstgørelse af, hvad parret mener der skal til, for at de kan leve det gode familieliv, som de ønsker det. Her bliver valget af livsstrategi det hjemmepassende forældreskab, da dette kan realisere det tidligere ønske fra Livs side om at passe egne børn, og forældreskabet på denne måde for familien opleves at give mere mening.

I begge ovenstående fortællinger er forældrenes forudsætninger og deres viden om hjemmepasning, i kraft af deres egen opvækst, været udtryk for deres grundlæggende værdier i forhold til, hvad de forstår som det gode barneliv. Mere eller mindre bevidst har dette forhold sandsynligvis, påvirket valget om at passe børnene selv, da livshistorie jævnfør Weber (1995) er en del af råstoffet for læringsprocessen. Lars sætter ord på netop dette, da samtalen rettes mod forældrenes egen barndoms indflydelse på deres valgte familiepraksis. *”Altså det er noget med nogle værdier, som man måske ikke engang sådan selv tænker over. Men de er der jo”* (Interview 1:15, l. 17-18). Citatet af Lars understreger det dialektiske forhold mellem

den bevidste og ubevidste bearbejdning af familiens situation, som ifølge Weber (1995) ofte finder sted, når man søger at bryde med det eksisterende. Forældrenes værdier om det gode barneliv, synes først at dukke op til overfladen, da parrene selv får børn og står i en, for dem, frustrerende, meningsløs og ubehagelig situation. Forældrene erfarer, gennem deres oplevede frustration, at samvær med deres børn, er det der er vigtigst for dem nu og her. Dette bevirker, at forældrene tilvælger en anden familiepraksis, end den de først havde tiltænkt. At gå imod behovet for intensivt samvær med deres børn, medfører stress, utilpashed, ja ligefrem sygelighed hos parrenes mødre. Disse reaktioner, mener jeg, kan knyttes til den moderlige skyldfølelse, som Haavind (1992) taler om. For Julie var bruddet med arbejdsmarkedet en nødvendighed, for igen at blive rask.

Vi vender os nu mod Ida og Lasses historie, hvor det atter ses, at frustrationer over et usammenhængende hverdagsliv motiverer til en ny-orientering i forhold til familielivet. Ida og manden Lasse har haft en stresset hverdag inde på livet, som er årsagen til, at de bryder med hverdagen med tre små børn i institution. Familien rammes af sygdom hos børnene, som synes at være ved, hvilket stresser forældrene i forhold til balancen mellem at være der for deres børn, og være på arbejdet. Det hele bliver for meget for Ida en dag, hvor sønnen igen er syg. Hun er selv taget på arbejde og har fået sin mor til at tage sin søn til læge. Sønnen ender med at blive indlagt på sygehuset. Ida fortæller med en lettere påvirket stemme om situationen:

Og så tænker man bare, nu er det bare nok. Altså, at man har prioriteret, at min mor skulle være der, så jeg kunne komme på arbejde, altså det var sådan lidt anstrengende. Men altså, han fejlede så ikke noget, men altså bare det der med at være der (...) Altså, at man ikke kunne være der for sine børn, man skulle på arbejde, ik. Ja, og det var faktisk derfor jeg gik hjemme. Fordi, det var virkelig træls, at de blev ved med at være så syge. Man kan bare ikke... Og man skal på arbejde (Interview 4:13-14, l. 39-6).

Ida beskriver et stort behov for at være der for hendes børn, særligt når de er syge, og som forholdene er, kan hun ikke det. Selvom hun ved, at hun er privilegeret at have sin mor til at hjælpe med børnene i sygdomssituationerne, er hendes eget nærvær for børnene essentielt for hende. Hun erfarer gennem chokket (hendes søn ender på sygehuset), at hun er nødt til at prioritere at kunne være der mere for hendes børn. Frustrationen bliver springbræt til, at Ida skifter retning, og *går en anden vej*. Frustrationen kommer endnu tydeligere frem gennem Idas videre fortælling om, at de var udbrændte som forældre grundet børnenes vedvarende sygdom, og at de var nødt til at skifte kurs, for at familien ikke skulle bryde sammen. ”*Ikke fordi jeg siger, at vi var blevet skilt vel, men altså, den sandsynlighed kunne godt have været der*” (Interview 4:4, l. 24-25). Ida beskriver, at det at vælge at tage orlov, var deres måde, at

”(...) tage ansvar for den situation (...)” (Interview 4:4, l. 29) som familien var i. Hendes mand var tilmed begyndt at blive stresset og havde ”(...) sådan lidt trykken for brystet (...)”(Interview 4:17, l. 38). Her ses som læringsproces en handlingsorienteret tilgang, der ses i parrets parathed til at tage ansvar for et familieliv, der ikke opleves som velfungerende og de afsøger derfor nye veje for at ændre dette. Som Ida også selv antyder, er bruddet med de oplevede frustrationer familiens måde at finde motivationen for et *andet* forældreskab. Forældrene vælger at handle på utilstrækkeligheden de oplever i deres hverdagsliv, hvor forældrene har det gode familieliv som motivation og mål for forandringen.

Ida fortæller, at hun tidligere ikke oplevede tid og ro, når hverdagen satte ind, og alle familiens medlemmer skulle ud af døren. Dette gjorde, at Ida mod sin vilje, overså sine børns ve og vel. Ida fortæller, at hun tidligere har afleveret syge børn i institution:

Vi har også nogen gange, hvor jeg har tænkt om morgenen, hvor jeg har afleveret og så har de hylet helt vildt. Jamen hvor de virkelig har været kede af det, hvor jeg tænker, det er bare løgn. Men så skal jeg jo på arbejde, ik’. Og så har man afleveret og så kommer man og henter og så har han bare så høj feber. Nå, jamen det kunne man jo egentligt have sagt sig selv, hvis man lige havde tænkt sig om, eller haft tid til at tænke sig om, ik (Interview 4:14, l. 19-23).

Her beskriver Ida, hvordan en travl hverdag gør, at hun overser børnenes første tegn på sygdom i forsøget på at følge med hverdagen og dennes faste rutiner, hvilket Ida giver udtryk for, er frustrerende. Sygdom og en stresset hverdag har således været grobund for den frustration Ida har oplevet og har været hovedårsagen til, at hun for en periode hjemmepassede børnene.

Det er ikke kun frustrationer med at få eget hverdagsliv til at hænge sammen eller sammenbrud af et belastende arbejdsliv, der kan give anledning til refleksion og markante brud i familiernes livsstrategier. Som det ses af den kommende fortælling af Mettes historie, har hun valgt at passe sine børn hjemme på trods af – eller motiveret af – at hun selv kender til det institutionaliserede børneliv i kraft af hendes profession som pædagog. Jeg vil med Mette vise, at frustrationerne også kan ligge længere tilbage, end i mødet med det at blive forældre. Mette bruger i stedet sin erfaring, fra sin tid som pædagog, til at argumentere for, hvad der synes bedst for hendes egne børn. Mette fortæller, at hun synes der sker for lidt i en institution sammenlignet med, hvad hun selv kan tilbyde sine børn. Mettes frustration viser sig ved, at hun mener, at normeringerne kunne være bedre, og at ting tager alt for lang tid i en institution (Interview 3:16-17). Tilmed fortæller hun: ”Jeg synes, at der var for meget skrig og skrål, og hvis de skulle være så ulykkelige over at blive afleveret, så er der jo ingen mening

med galskaben” (Interview 3:13, l. 34-35). Erfaringerne fra før Mette selv fik børn, har således haft betydning for hendes hensynstagen og opmærksomhed på, hvad hun vurderer bedst for sine egne børn. Læringen i dette har gjort, at det for hende synes langt fra meningsfuldt eller som det rette at gøre, at skulle anbringe sine børn under de samme forhold, som hun allerede syntes urimelige, før hun selv fik børn. Mette anvender denne erfaring fra før hun fik børn som motivation til at engagere sig i sine egne børns opvækst og udvikling ved at prioritere et forældreskab, som for hende giver mening. Med Mettes kritiske blik på institutionerne ser vi, at det er forholdene i institutionerne, så som for lidt personale og tid til børnene, der synes at frustrere. Dette er en opfattelse som flere af specialets forældre deler med hende.

Forældrenes prioriteringer og erfaringer får dem til at sætte børnene i centrum

De overvejelser forældrene har, og den familiepraksis som udfoldes i kraft af frustrationerne, har børnene i centrum. Med kommende gennemgang vil jeg vise, at forældrenes praksis med den ene forælder hjemme, gøres ud fra en forestilling om, hvad de synes er bedst for barnet.

Tid til ro og nærvær synes at være et tilbagevendende holdepunkt for de deltagende forældres ideologiske tanker omkring et godt børneliv. Familiernes praksis rummer derfor en hverdag, hvor disse værdier er i højsæde. Særligt familiernes morgener beskrives som et udgangspunkt for en roligere hverdag. Julie og Lars fortæller her om deres morgener, som afslappede idet, at det kun er Lars, der skal ud af døren til et bestemt tidspunkt:

Lars: (...) jeg tror vores morgener (...) de er meget mere afslappet hos os, end de er hos de fleste, fordi vi har ikke et eller andet tidspres udover, at jeg skal møde på et eller andet tidspunkt. Om klokken er halv 8 eller klokken er halv 9, så er det meget meget mere afslappet.

Julie: Der er ro til at spise sin morgenmad.

Lars: Vi spiser morgenmad sammen stille og roligt uden, at der er nogen der skal stresse. Hvis det tager ham [parrets ældste søn] 20 minutter om at komme i tøjet og så videre, fordi han laller rundt, så er det fint nok. Det gør ikke noget (Interview 1:7-8, l. 32-6).

I forældrenes dialog ses det tydeligt, at børnenes behov og tempo varetages, ved at lægge vægt på, at parrets ældste søn ikke sættes under et tidspres, men får ro til at gøre tingene i sit eget tempo. Julie imødekommer hertil et familieliv på børnenes præmisser, ved aktivt at inddrage sine børns perspektiver. Det bliver særlig tydeligt i den måde hun fortæller om, hvordan hun har præsenteret sin ældste søn for et eventuelt børnehaveliv. Hvad der er subjektivt givende for sønnen, er et vigtigt element for hende til at imødekomme hans behov.

Hjemmelivet skal ses som en mulighed for hendes 4-årige søn, ligesom børnehavelivet også skal:

(...) vi cykler nogen gange forbi en børnehave heroppe, hvor der er børn der leger. Så stopper vi nogen gange op og kigger lidt, og ja han får at vide, at det kan man også. Måske bare nogle timer. Det kunne være man bare skulle være dernede indtil de har spist frokost, men nej, det har jeg [sønnen] ikke lyst til. Så er det ikke det vi skal lige nu (Interview 1:11, l. 12-15).

Parrets søn har som nævnt kortvarigt været i dagpleje, som han reagerede meget kraftigt på. Den læringsproces har i dag gjort Julie opmærksom på sin søns behov på en anden måde en tidligere. Julie søger i dag at inddrage sin søn i beslutningen om børnehave, med ønsket om at være lydhør over for hans behov. Julie har erfaret gennem de tidligere frustrationer, at både hendes egen, men også hendes søns mavefornemmelse, giver familien den bedste forudsætning for at have det godt. Julie er her motiveret af, at hun oplever at hendes søn trives, frem for at være ulykkelig hver dag når han afleveres.

Idas kommende fortælling er endnu et eksempel på, hvorledes tid til børnene opprioriteres og udfoldes. Ida passer ikke længere sine børn selv, men er vendt tilbage til arbejdsmarkedet. Orloven hun tog, blev taget med ønsket om mere samvær med sine børn, samt at kunne give dem mere voksenkontakt (Interview 4:1, l. 13-15). Tiden hjemme har gjort Ida yderligere opmærksom på det misforhold, der var mellem hendes familieliv og arbejdsliv. Arbejdet fyldte for meget, og familielivet blev på arbejdets præmisser frem for på børnenes. Tidligere var hun i et job med skiftende, uflexible arbejdstider, som influerede på familiens og børnenes rytme. Ida fortæller:

Indtil vi fik tvillingerne, der havde jeg 37 timer og var egentligt gået ned på 32 fast (...) Og arbejdstiderne det var ikke sådan fra 8 til fri. Det kunne godt være fra 9 eller 10 eller 11, så det var sådan meget blandet, og det passede ikke rigtig ind i små børns rytme først at møde klokken 10, fordi der har de jo allerede været ude og skulle have den første lur. Så det var også sådan lidt stressende med de arbejdstider, at det ikke rigtig kunne passe ind i deres rytme, ik. (...) så nogen gange, så var jeg nødt til at aflevere dem og så faktisk køre hjem, og så køre på arbejde (...) (Interview 4:1, l. 27-35).

Da Ida skal tilbage efter orloven, vælger hun at sige sit daværende job op, da hun blandt andet ikke ønsker, at hendes børn skal tilbage til lange dage i institutionen. I stedet finder hun et job, hvor hun selv kan tilrettelægge sine arbejdstider. Ydermere går hun ned i tid. Ida beskriver det som en lettelse, at hun efter orloven nu er langt mere afklaret i forhold til, hvad der er bedst for hendes børn. Det bliver igennem det næste citat særligt tydeligt, at Ida i kraft af sin orlov er blevet i stand til at se, hvilket forældreskab der er det rigtige for hende og hendes familie:

Det kunne jeg mærke, at det kunne jeg ikke sætte ord på sidste gang efter sidste barsel, der kunne jeg simpelthen ikke sige, at det var fordi, at jeg ikke kunne klare at mine børn skulle være så mange timer i institution (...). Jeg vidste ikke lige, at det var det der trickede mig. Og jeg kunne ikke være der for dem, vel. Og det føler jeg meget bedre, at jeg kan med det arbejde jeg har nu (Interview 4:16, l. 1-5).

I Idas situation bliver det tydeligt, at orloven har været ankerpunkt for hendes bevidstgørelse af, hvad der er de rette prioriteringer i deres familieliv - børnene skal komme før arbejdet. Dette er en modsat prioritering end den Hochschild (2003) viser, hvor arbejdet ofte tidsmæssigt dominerer. Ved at bryde med den tidligere arbejdspraksis, løsner Ida op for nogle af de vanskeligheder, som hun oplevede med sit forrige job og skaber således rum for mere tilstedeværelse overfor sine børn. Den læreproces hun har været igennem, har således fået hende til at opprioritere familielivet og børnene med tanke for at leve det gode liv, som hun ser det.

Sammenfatning del 1

Med læreprocesforståelsen som analytisk instrument har jeg i ovenstående analyse belyst erfaringsdannelsen i bruddet med den kendte praksis om institutionspasning og to udearbejdende forældre, der har ført til valget om at passe hjemme. Jeg har fokuseret på fortællinger af emotionel karakter omhandlende ny-orienteringen, da det er i de modsætningsfyldte følelser og håndteringen af disse, at læring finder sted (Weber, 1995:32). Dette gøres for at belyse motivationerne for, at nogle forældre vælger at passe deres børn hjemme. Med analysen har jeg vist, at frustrationer og opprioritering af familielivet er overordnede tematikker, der kan motivere et hjemmepassende forældreskab. Jeg har initialt vist et udsnit af de frustrationer, som informanterne har oplevet inden valget om det hjemmepassende forældreskab. Sammenfatningsvis kan det siges, at forældrene i specialet har det tilfælles, at de oplevede frustrationer har medvirket til bruddet med normen for familieliv. Frustrationerne spænder fra oplevelser med en hektisk og stressfyldt hverdag med forældre og børn ude af huset, til en oplevelse af ikke at kunne give slip på sit barn i en tidlig alder, og til at have en følelse af ikke at kunne være der nok for sine børn i hverdagen. På trods af at disse oplevede frustrationer er forskelligartede, er de alle funderet i hverdagslivet. Denne erfaringsdannelse fra det levede liv har ført til, at parrene har følt sig motiverede til at afsøge muligheder for en alternativ og dermed mindre frustrationsfyldt livsstrategi. Med ny-orienteringen mod det hjemmepassende forældreskab, kan forældrene honorere ønsket om opprioritering af familielivet og børnene og imødekomme deres prioriteringer af, hvad et godt børne- og familieliv skal indeholde. Således kan det ses som en motivation for et *andet* forældreskab, at forældrene ønsker at give noget *andet* til børnenes hverdagsliv. Her opleves

tid og ro til dagen som givende for både børnenes trivsel og for familiens opfattelse af det gode liv, som det ses af eksempelvis Lars og Julies fortælling. Dog fører denne opprioritering af familielivet en nedprioritering af arbejdsliv og institutionspasning med sig som ikke er omkostningsfri, hvilket analysens del 2 vil belyse.

Analyse del 2: Forældrenes krænkelserfaringer

Denne analysedel vil vise, hvordan hjemmepassende forældre, ikke anerkendes i deres møde med omverdenen. Analysens del 2 er således en empirisk begrundelse for idealet om anerkendelse. Del 2 besvarer problemformuleringens underspørgsmål: *Oplever hjemmepassende forældre deres særlige forældreskab anerkendt?*

Oplevelsen af anerkendelse skal ifølge Honneth begrundes i den sociale virkelighed, altså i det *erfarede* (Juul, 2012b:337). I analysen fremhæver jeg derfor forældrenes egne oplevelser af mødet med omverdenen, hvor jeg koncentrerer mig særligt om de krænkelserfaringer, som forældrene oplever med deres valgte forældreskab. Jeg har valgt at fokusere på forældrenes krænkelserfaringer, da det, ifølge Honneth, er af disse, vi kan lære mest (ibid:344). Ydermere vil jeg understrege, at krænkelserne synes at fylde hos de forældre, jeg har interviewet. Særligt når forældrene fortæller om den første tid med det ”nye liv”, omhandler forældrenes fortællinger krænkelser og disrespekt. Forældrene mødes dog også af positiv respons (fx Interview 1:14-15, l. 26-2), men min oplevelse er, at krænkelserne er et gennemgående problem for forældrene, når de søger at realisere det hjemmepassende forældreskab. Når jeg fremhæver forældrenes krænkelserfaringer, giver det herigennem et blik for, om det i samfundet er muligt at integrere forskellige værdihorisonter i et fælles samfund (Juul, 2010:183), for på den baggrund at sige noget om forældres mulighed for at realisere et hjemmepassende forældreskab. Som forudsætning for, at forældrene kan realisere forældreskabet til fulde, skal forældrene opleve at møde social anerkendelse for forældreskabet, jævnfør kapitel 2. Kun gennem social anerkendelse kan forældrene værdsættes for de positive egenskaber, de tilskriver sig selv og herved opnå social værdsættelse (Honneth, 2006:172-173). Krænkelseroplevelserne som fremhæves, tolkes som en udtalt appel hos forældrene om anerkendelse, som kan føre til moralske fremskridt.

Først giver analysens del 2 et indblik i de krænkelserfaringer, forældrene oplever med det hjemmepassende forældreskab. Dernæst vises, at forældrene oplever deres identitet udfordret med dette forældreskab. De kommende afsnit giver således også et indblik i de konsekvenser det kan have for forældrene at realisere et *andet* forældreskab.

Krænkelser i mødet med omverdenen

Hvis ikke forældrenes værdier samt deres måde at løse de oplevede frustrationer på, som jeg viste i analysens del 1, anerkendes, fører det til yderligere frustration hos forældrene. Oplevelsen af at føle sig krænket, ikke føle at man bliver taget alvorligt, eller ikke bliver set

er gennemgående i alle mine interviews. Jeg viser i denne del af analysen, hvordan forældrene oplever sig mødt og påvirket.

Fortællingen her viser, at Jakob møder en udbredt skepsis blandt sine kollegaer, der ikke viser forståelse for hans families praktiserede forældreskab.

(...) i starten der hidsede jeg mig faktisk en lille smule op over det, særligt over for kollegaer, ik. Altså hallo, vi arbejder inden for samme fag, vi ved hvor vigtigt det er at være sammen med ens børn. Så sidder I og siger, jamen vi skal bare klippe navlestrengen noget hurtigere til vores børn, og så lade os passe nogle andre i stedet for, og undervise nogle andres... Jeg tænkte sådan lidt, hallo, prøv lige at vend den om, synes du ikke bare, at det lyder helt vildt forkert (Interview 5:15, l. 41-46).

Som citatet viser, er Jakob tydeligt overrasket over ikke at finde opbakning til sin families praksis i de kollegiale omgivelser, da lærerkollegaerne, i kraft af deres fag, forventes at have viden om børns behov og bedste. Ifølge Jakob burde kollegaerne optræde forstående. Jakob føler sig ikke taget alvorligt, og får blot den tilbagemelding fra kollegaerne, at han *skal klippe navlesnoren noget hurtigere*. Krænkelsererfaringen bliver tydelig igennem hans beskrivelse om at *hidse sig op*. Jakob giver gennem interviewet udtryk for, at han ikke påvirkes synderligt af reaktioner fra folk, som umiddelbart ligger langt fra hans eget værdisæt, men han viser her tydelig frustration, når han mødes af negativ respons fra mennesker, som han synes burde optræde forstående og medgivende.

Ida beretter også om at være blevet mødt af en ikke-ankerkendende adfærd blandt sine tidligere kollegaer. Kollegaernes negativitet opstår med Idas valg om at være der mere for sine børn, da måden Ida vælger at opnå mere tid til disse, er ved at opsige sit job efter orloven med hjemmepasning. Ida mener ikke jobbet forhold harmonerer med det familieliv Ida og hendes mand ønsker at føre. Ida fortæller:

På min arbejdsplads, da jeg gerne ville ned i tid, og jeg ikke kunne få det, og jeg så sagde op, der var ikke så stor forståelse for det. Men det er også fordi de selv har små børn og har klaret sig igennem det, ik. (...) Det der med, at jeg ikke vil have mine børn så meget i institution og sådan noget i hverdagen, det kunne folk ikke altid lige helt forstå (Interview 4:20, l. 14-18).

Hvor kollegaerne kunne have imødekommet Ida positivt i forhold til hendes prioriteringer, oplever Ida i stedet, at hendes kollegaer forsvarer deres måde at gøre familie på, ved at fortælle hende om, at en hverdag med det pågældende arbejde ikke er umuligt med små børn – det har de selv klaret. I stedet for at opfatte forskellige veje at gå som individuelle og gode løsninger, går kollegaerne i forsvarsposition - til kamp for deres måde at praktisere forældreskab på, og Ida og kollegaerne tager ikke gensidigt del i hinandens forskelligartede livsformer. Med Idas fortælling synes ”en værdsættelse af den værende anden”, ikke at være

tilstede, som ellers er en forudsætning for et anerkendende og solidarisk samfund (Juil, 2010:179). At forældrenes valgte forældreskab adskiller sig fra hinanden i praksis bliver her en hindring for forståelse. De værdier, som Ida tilskriver vigtighed, som fremhæves gennem hendes opsigelse af sit job og som er blevet motiveret af hendes orlov med hjemmepasning, synes ikke at møde anerkendelse blandt hendes kollegaer, der formår at kombinere dette arbejde med familielivet. Den manglende anerkendelse kan skyldes, at vi i samfundet i dag værdsætter deltagelse på arbejdsmarkedet (Pedersen, 2011), ligesom mange familier også ofte tilpasser familielivet arbejdets forhold (Hochschild, 2003; Hestbæk, 1995), frem for omvendt som vi her ser Ida gøre.

Flere af informanterne fortæller, at de har oplevet, at forældre, som praktiserer forældreskab ud fra de etablerede rammer, føler et behov for at forsvare deres egen praksis, når samtalen ledes ind på familiernes hverdag. Som jeg med Jakob vil vise, kan dette forsvar muligvis reflektere en misundelse overfor valget om det hjemmepasstende forældreskab. Jakob fortæller:

Men så når vi så kommer lidt længere ind i dialogen, (...) så kan jeg også godt mærke, at folk ændrer lige pludselig den der førstegangs tanke [skepsis over for valget] der. Waow, det må også være fedt. Og så kan jeg mærke, jamen orv, så bliver de ligesom også nødt til at forsvare deres egen praksis, i forhold til, at de har sendt deres egne i institution: Jamen det er vel også fordi de [Jakobs børn] er så tæt på hinanden, at det kan lade sig gøre (Interview 5:15, l. 34-38).

De forældre, som Jakob her beskriver, opfatter, ifølge Jakob, hans families praksis som tiltalende. Det til trods, udviser forældrene med børn i daginstitution, et behov for at undskylde deres egen praksis med, at det kun er i særlige tilfælde, at et hjemmepasstende forældreskab kan blive en realitet. Kun fordi Jakob har børn tæt på hinanden, kan livsformen, ifølge dem, lade sig gøre. Selvom forældrene med børn i daginstitution, ifølge Jakob, faktisk godt kan se det positive ved hans families praksis, ender samtalerne om familieliv alligevel ofte med, at det er Jakobs praksis, som underkendes. Underkendelsen af det hjemmepasstende forældreskab skal muligvis findes i, at forældrene med børn i daginstitution er bange for at møde deres egne argumenter om balancering mellem arbejde og familie. Tilmed kunne forældrene være nervøse for at gå imod diskursen om, at alle der kan arbejde skal arbejde, jævnfør konkurrencestatens prioriteringer (Pedersen, 2011). Ved at underkende Jakobs valgte forældreskab er forældrene med til at opretholde denne diskurs, selvom det paradoksalt nok her ser ud til, at Jakobs forældreskab, indeholder værdier, som selv de finder inspirerede og tiltalende.

At forældrene oplever at møde modstand for deres forældreskab bliver også tydeligt gennem Julies fortælling om, at det synes legalt, åbenlyst at kritisere og kommentere på det hjemmepassende forældreskab:

Men jeg synes også man har mødt meget det der med, at det er okay at tale om det vi har gjort på en negativ måde, men det er ikke okay den anden vej. Altså jeg ville for eksempel ikke sige: gud har du dit barn i institution, selvom jeg bliver mødt af: gud har du dit barn hjemme. Og der tænker jeg også, at ind i mellem, hvis det er nogle mennesker man kender, som stadig kommer sådan og stikker lidt, så er jeg blevet bedre til at stikke lidt igen, synes jeg. Fordi jeg synes egentligt ikke, at det er okay (...). Men sådan er det jo, ik, når det er minoriteter, ik, så er det okay, at man lige... Ja, hvorfor er I anderledes (Interview 1:15, l. 5-11).

Julie finder denne adfærd uacceptabel, og det medfører en følelse af, at hun er blevet behandlet uretfærdigt. Det generer således ikke Julie at tale om forskellige måder at gøre familie på, men måden hun ”angribes” på, skaber grobund for indignation.

Følelsen af at blive tilgået uretfærdigt synes også at være noget Mette har oplevet. Mette siger: (...) *så synes jeg bare folk de skal til at finde fred i deres eget, og så kun give gode råd, hvis de bliver spurgt* (Interview 3:20, l. 15-17). Mette ønsker, at familier hver især kan finde den familiepraksis, som fungerer for dem, uden at hun nødvendigvis skal stilles til regnskab for hende og hendes mands valg, hvorfor hun opfordrer andre til at *finde fred i deres eget*. Dette tolkes som en mere direkte appel om anerkendelse af det særlige forældreskab og i hvert fald en appel om ikke at miskende forældreskabet eksplicit. Ifølge Mettes og Julies oplevelser, synes det acceptabelt i vores samfund at have en erklæret mening om andres liv, hvis det adskiller sig drastisk fra vores eget, hvilket frustrerer forældrene. Med at *finde fred i deres eget* lægges der op til, at forældrene ønsker en tilgang som indbefatter gensidig respekt og anerkendelse for den måde, forældre selv vælger at forme deres forældreskab på.

Forældrenes oplevede krænkelserfaringer, hvor de ikke oplever, at deres forældreskab accepteres, skyldes, at omverdenen ikke ser forældrene, som de ser sig selv (Honneth, 2003:109). Forældrene er fysisk blevet set, idet omgivelserne reagerer og kommenterer på deres særlige forældreskab, men forældrene opleves ikke synlige i en ikke-visuel forstand, som er en nødvendighed, hvis forældrene skal kunne opleve sig værdsat og anerkendt. Forældrenes prioritering af det hjemmepassende forældreskab, med de dertilhørende værdier for familieliv og børneliv, har usynliggjort dem. At hjemmepassende forældre synes usynliggjort kommer især tydeligt frem gennem Idas fortælling, hvor hun i offentligheden oplever, at hjemmepassende forældres børn omtales som nogen, der ofte *er problemer med*.

Og så var der faktisk også en, der sagde til mig, hun arbejdede så selv som pædagog i SFO'en inde på en anden skole herinde, og så sagde hun, at dem der har gået hjemme med deres forældre, at dem så de egentligt tit, at der var problemer med, når de startede i skolen. (...) Men det lavede hun så om til, at det måske tit var nogle familier, hvor der måske ikke var så stærke ressourcer, da jeg så sagde, at jeg gik hjemme med børnene. Men man fik sådan lidt et slag nogen gange. Man følte sådan lidt, at man skulle forsvare, at man gik hjemme med børnene (Interview 4:20, l. 35-41).

Ifølge Idas beskrivelse er forældrenes mulighed for realisering af det hjemmepassende forældreskab udfordret af en generalisering på området, hvor det hjemmepassende forældreskab fremstilles som problematisk i kraft af pædagogens oplevelser med børn, der er blevet passet hjemme. Dette bevirker, at Ida oplever sig krænket og stigmatiseret i det offentlige rum. Ida fortæller videre, at hun i dag er stolt over, at hun har gået hjemme med sine børn, men som hun siger, (...) *i starten, der var det ikke sådan noget man sagde* (Bilag 4:21, l. 2). Ida synes, i kraft af nogle af hendes tidligere erfaringer med omgivelsernes reaktioner, at føle usikkerhed og skam over at gå hjemme med sine børn. Særligt i den periode hvor hun gik hjemme, synes pasningsformen svær at omtale i alle sammenhænge. Ifølge Honneth (2003) mødes mennesker med en gensidig forventning om at blive anerkendt og værdsat for deres særlige præstationer (Honneth, 2003:109). Ida oplever ikke denne gensidige værdsættelse i samfundet som hjemmepassende forælder, hvilket er grunden til, at hun føler skam over for praksis og herved ikke omtaler hendes valgte forældreskab i alle kredse. Hos Ida er det ringeagten over for hendes selvforståelse, der får hende til at føle skam. Skammen udtrykkes ved, at hun i starten af det hjemmepassende forældreskab, ikke fortæller om hendes valg i offentligheden.

I forlængelse af ovenstående vil jeg give et eksempel på, at der hersker nogle generelle og overskyggende tanker om det rette familieliv, som kan have indflydelse på hjemmepassende forældres realisering af det særlige forældreskab. Som jeg beskrev i kapitel 1, er det normen, at begge forældre er på arbejdsmarkedet, mens børnene passes i daginstitutioner. Denne familiekonstellation synes at lægge et forventningspres på de hjemmepassende forældre i forhold til, hvad børnene skal lære samt børnenes sociale kompetencer. Her fortæller Ida:

Og jeg har også sådan hele tiden tænkt, at nu skulle hun [Idas datter] også kunne det og det, og Emilie skal kunne tallene nu (...). Du ved sådan, at man følte, at der var noget hun ikke lærte fordi hun ikke gik i børnehaven, ik. Man kunne godt føle sådan lidt et pres. Og det er jo noget pjat, for hun lærer jo lige så mange andre ting ved at komme ud og vi laver nogle ting sammen og få den voksenkontakt, ik. (...) man føler at ens børn de skal klippe, klistre og de skal dit og de skal dat. (...) Altså de skal jo nok nå at lære det de skal lære, ik. (...) Men Emilie hun har altid været god til at lege med børn og sådan, så jeg har ikke tænkt, at det var et problem ift. det sociale (...) Hun gik også til gymnastik og havde legeaftaler og sådan noget. Men det der med at hun skulle lære. At hun skulle være alderssvarende (Interview 4:21, l. 21-35).

Idas følelse af at hendes datter konstant skal *lære*, kan hænge sammen med for eksempel BUPL's udmelding om, at alle børn skal have ret til at komme i institution, idet de påpeger, at daginstitutioner giver den bedste start på børnenes liv og skoletid både fagligt og socialt (BUPL, 2012). Ydermere ser det ud til, at Ida er underlagt et forventningspres i forhold til sin datters sociale liv, når datteren ikke går i børnehave. Ida sikrer sig derfor, mens hun har Emilie hjemme, at Emilie har flere sociale aktiviteter i hverdagen. Det praktiserede forældreskab tillægges, ifølge Ida, ikke samme værdighed i samfundet, som et familieliv inkluderende en daginstitution ville have gjort - sandsynligvis fordi normen for familieliv er en anden, hvor konkurrencestaten blandt andet har været influerende på, at 97 procent af de 3-5-årige i dag går i børnehave (Undervisningsministeriet, 2016). Dette ses gennem Idas bestræbelser på at sikre sig, at sin datter er alderssvarende og lærer, hvad der forventes. Ifølge Honneth (2006) mister de pågældende subjekter muligheden for, at deres egne evner kan tillægges social værd, hvis livsformer vurderes som mindre værdige i samfundet (Honneth, 2006:178). Dette synes at være tilfældet med Idas praksis, idet hun oplever dette forventningspres.

Børnehavealderen synes, ifølge informanterne, at være en magisk grænse for, hvad der i samfundet opfattes som legalt, at have sine børn hjemme til. For de forældrepar, der har børn hjemme over tre år, fortælles, at behovet for at forklare deres praksis på ny opstår, når børnene fylder tre år. Julie og Lars fortæller:

Lars: Men du skal huske, de skal altså i institution i hvert faldt efter et år eller to, for de skal socialiseres. Den har jeg hørt tit.

Julie: Altså børnehave, så skal man af sted i hvert fald.

Lars: Ja, det skal man.

Julie: Ja. Så kan man ikke strække den længere.

Lars: Men det ved I jo godt.

Julie: Og da Lucas så nåede børnehavealderen og vi egentligt stadigvæk valgte, at sige, nej, det har vi egentligt ikke behov for lige nu. Nå. Men hvordan vil I så... Hvordan bliver han stimuleret, hvordan bliver jeg stimuleret. Er I sikre på, at det er sundt for jer? (Interview 1:13-14, l. 35-7).

Ifølge Julie og Lars' fortælling opfattes det som upassende og decideret synd for barnet, hvis barnet endnu ikke er startet i institution efter 3 år – børn skal *socialiseres*. Dette understøttes af Livs fortælling om hendes venindes reaktion på, at hun hjemmepasser. ”*Altså for eksempel har jeg en veninde, som har sagt direkte, ej det synes hun var synd, at Mie ikke skulle af sted nu*” (Interview 1:28, l. 11-12). At det ligefrem skulle være decideret usundt for familien og synd for barnet, at barnet ikke deltager i institutionel sammenhæng, kan igen tilskrives den

naturaliggørelse af institutionslivet som Weng (2016) omtaler. Her er det daginstitutionerne, som tilskrives et særligt monopol på vores børns opdragelse og læring. Med reaktionen, *men det ved I jo godt*, stilles Julie og Lars direkte til ansvar overfor normen i samfundet, hvor det opfattes som det rigtige, at sende sit barn i institution, når barnet når børnehvealden, hvilket parret forventes at måtte vide. Heri ligger et indirekte, måske tenderende til et direkte, forventningspres, hvor dem som kommer med kommentaren *men det ved I jo godt*, bevidst eller ubevidst spiller de hjemmepassende forældres samvittighed op mod den samfundsmæssige kollektive samvittighed i forhold til at leve op til normen og gøre ”det rigtige”. Den normative selvfølgelighed bliver således gjort til et argument for at præge forældrene til at ophøre med deres særlige forældreskab ud fra en ”hertil-men-ikke-længere”-logik.

Identiteten udfordres i kraft af krænkelserfaringerne

Det at gå hjemme hører i sin umiddelbarhed fortiden til, og fører for de hjemmepassende forældre en følelse af skam med sig. Jævnfør Simonsen (1993), lever vi i et husmoderløst samfund, hvorfor denne diskurs, synes at være influerende i forhold til, hvordan hjemmepassende forældre opfatter sig selv i det moderne samfund. Jeg vil her vise, hvordan tiden hjemme med børnene, for Ida, er svær at berøre i en arbejdsmæssig sammenhæng. Ida har efter hendes orlov med børnene valgt at søge nyt job. Ida fortæller:

Men jeg vil da også indrømme, at da jeg var til jobsamtale, der sagde jeg ikke, at jeg havde gået hjemme med mine børn i halvandet år. De spurgte ikke. (...) Og det kunne jeg godt sådan bagefter have sådan lidt, at jeg ikke havde sagt det, men hun var bare ikke kommet ind på det, vel. Og det har jo ikke noget at gøre med, hvilke kvalifikationer jeg har som fysioterapeut, men jeg var jo nok lidt bange for at det trak ned, ik, at jeg ikke havde været på arbejdsmarkedet i halvandet år. Så jeg sagde det ikke (Interview 4:21, l. 4-9).

Til jobsamtalen vælger Ida ikke at omtale sin tid hjemme over for sin nye arbejdsgiver, da hun er *bange for*, at det trækker ned og berører hendes identitet som fysioterapeut. I kraft af de krænkelser Ida oplevede imens hun hjemmepassede sine børn, føler hun skam over for sin tidligere praksis – set i en arbejdsmæssig kontekst. Ida er af den opfattelse, at imens hun gik hjemme, fremstod hun i andres øjne som uambitiøs. Ida fortæller:

(...) som om at man ikke er sådan særlig ambitiøs omkring sit arbejde, ik. Som om man ingen ambitioner har. Det bliver man sådan lidt stemplet.(...) At nå, går du bare hjemme. Det var da kedeligt, kunne de lige så godt sige. (...) Altså som om, at man ikke bliver udfordret også mentalt, ik. Som om man bare bliver parkeret i sådan en bås (...) (Interview 4:20, l. 21-27).

Af dette citat ses at Ida bekymrer sig om, hvordan hun opfattes af omgivelserne. At Ida bekymrer sig om, at blive opfattet som uambitiøs, på baggrund af opprioriteringen af

familielivet, kan potentielt være influerende på Idas selvværd, som på sigt kan nedbrydes grundet frakendelsen af den positive værdi af hendes families valgte livsform. Ifølge Honneth (2006) er en persons identitet netop afhængig af andres opbakning. *"Eftersom ethvert menneskes normative opfattelse af sig selv, dets 'mig', (...) afhænger af andres fortsatte opbakning, medfører ringeagtserfaringen en risiko for, at en krænkelse kan få hele personens identitet til at bryde sammen"* (Honneth, 2006:175). Som vi netop så, er Ida begyndt at tvivle på sit eget værd på grund af de krænkelseserfaringer, der har mødt hende. Idas frygt for at blive miskendt for sit særlige forældreskab gør, at hun undlader at nævne sin tid hjemme med børnene overfor en ny arbejdsgiver for at skåne sig selv for endnu en mulig ringeagtserfaring. De tidligere oplevelser med manglende anerkendelse ses således tydeligt at have sat sit præg på, hvordan Ida håndterer og herved undgår at omtale sit valgte forældreskab over for en potentiel ny arbejdsgiver.

For at kunne opleve selvværdsættelse, skal man som menneske have *"(...) en følelsesmæssig tillid til, at man kan præstere noget, eller besidde egenskaber, der af de øvrige samfundsmedlemmer anerkendes som noget værdifuldt"* (ibid:172). I kraft af anerkendelsens primære tilknytning til et udearbejdende arbejde oplever Julie, sit selvvalgte forældreskab til trods, at hun finder det svært at indfinde sig med sin nye rolle som hjemmepassende. Hun knytter stadig sin oplevede identitet til hendes tidligere arbejde, folkeskolelærer. Julie beskriver, at *"(...) ens arbejde, er jo bare en kæmpe stor del af ens liv. Altså hvad er du, jeg er lærer, det er det jeg er. Og lige pludselig så var jeg, ja hvad var jeg så?"* (Interview 1:15, l. 25-36). Selvom det i sin umiddelbarhed føles rigtigt for Julie at tilvælge børnene, synes det at stride med den identitet Julie besad forud for, at børnene kom til. Med valget om at opsiges sit job for at kunne være hjemme hos børnene, kan Julie ikke længere fastholde sin identitet. Julie oplever således ikke hendes nuværende beskæftigelse som hjemmepasser som noget værdifuldt, der kan anerkendes af samfundets øvrige medlemmer. Dette i kraft af omverdenens reaktioner, som blev udfoldet i ovenstående afsnit, men også i kraft af hendes egne tidligere tanker om, hvordan hun skulle indgå i samfundet. Julie fortæller:

Altså jeg tænker, for ti år siden, hvis du havde sagt til mig der, at jeg skulle gå hjemme og passe mine børn i, hvad har jeg været hjemme nu, 3 år, så havde jeg sagt arrgh, det tror jeg måske ikke lige jeg skal. Men lige så snart der så kommer børn, vækkes der også et eller andet, hvor man tænker, hvad er rigtigt for os (Interview 1:5, l. 19-22).

For Julie har det at passe sine børn selv, ikke været en del af hendes tidligere opfattelse af sin identitet og rolle i samfundet, men i kraft af børnenes tilkommen, oplever Julie, at noget i

hende ændres, som får hende til at udleve sit forældreskab, på en anden måde, end det først var tænkt.

Sammenfatning del 2

Jeg har med denne del vist, at forældre, der hjemmepasser, oplever at føle sig krænket, når de søger at realisere et hjemmepassende forældreskab. Det er både den hjemmepassende forælder og den udearbejdende forælder i det hjemmepassende forældreskab, der oplever kränkelsen. Jeg har i analysen vist forældrenes sociale værdsættelse i samfundet, belyst ud fra de reaktioner forældrene af omverden er blevet mødt af. Jeg finder, at omgivelserne ikke rummer solidaritet for det hjemmepassende forældreskab, hvor forældrene usynliggøres og ikke tages alvorligt. Forældrene bekymrer sig om, i kraft af omgivelsernes reaktioner, at de opfattes som uambitiøse når de trækker sig fra arbejdsmarkedet, ligesom de oplever, at omverdenen synes, at det er synd for deres børn, at de ikke deltager i institutionelle sammenhænge. Kränkelseserfaringerne får forældrene til at føle frustration, vrede og skam, hvilket influerer på forældrenes identitetsfølelse. Forældrene oplever ikke, at de med deres særlige forældreskab opfattes som værdifulde, hvorfor kränkelseserfaringerne fører til følelser af uretfærdighed. Med Mette viste jeg, at de hjemmepassende forældre ønsker, at familier kunne *finde fred med deres eget valg*, frem for at kommentere på andres. Hermed ses ikke kun en indirekte appel om anerkendelse i kraft af kränkelseserfaringerne - forældrene efterspørger direkte anerkendelse for deres forældreskab.

Analyse del 3: Forældrenes mestringsstrategi til opnåelse af velbefindende

Denne del af analysen vil give et indblik i, hvordan de hjemmepassende forældre mestrer den mangel på anerkendelse, som jeg i analysens del 2 viste er til stede, når forældre *går en anden vej* og passer deres børn selv. Hvordan forældrene mestrer denne mangel på anerkendelse i forældreskabet, har betydning for deres velbefindende – altså om forældrene kan finde tilfredshed og glæde med tilværelsen. Ifølge WHO kan det gode og sunde liv blandt andet opnås, hvis man er i stand til ”(...) *at kunne ændre eller at kunne klare omverdenen*” (Pedersen, Nielsen, & Land, 2013:28). Ved at afklare hvordan forældrene *klar*er (mestrer) omgivelsernes reaktioner, kan jeg således få et indblik i, om forældrene evner at opnå det gode liv gennem det hjemmepassende forældreskab. Jeg vil her besvare det af problemformuleringens underspørgsmål som lyder: *Hvordan mestrer forældrene omgivelsernes reaktioner på det hjemmepassende forældreskab?*

De, som besidder oplevelse af sammenhæng (OAS), synes at komme lettere gennem livet og dets uomgængelige udfordringer (Thybo, 2004:7). De tre kernekomponenter, som Antonovsky (2000) har identificeret; begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed, er ofte tilstede hos de mennesker, som besidder OAS (Antonovsky, 2000:34). Jeg vil derfor anvende disse komponenter som analytiske ankerpunkter i denne tredje og sidste del af analysen, da disse kan hjælpe med at forstå, hvordan forældrene mestrer at praktisere det forældreskab, som ikke møder anerkendelse. Ifølge Antonovsky (2000) er der grund til at mene, at de tre kernekomponenter er uløseligt forbundet (ibid:38). Det til trods, har jeg valgt kun at fokusere på komponenterne håndterbarhed og meningsfuldhed i denne del af analysen. Jeg er opmærksom på, at jeg herved ikke får det fulde billede af forældrenes OAS.

Jeg finder meningsfuldhed vigtig at belyse, da fokus på forældrenes meningsfuldhed kan sige noget om, om forældrene er i stand til at fokusere på det, der betyder noget for dem, også når de af omverdenen møder modstand i deres praksis. Med komponenten meningsfuldhed, kan jeg ydermere belyse, hvor forældrenes engagement ligger. Meningsfuldhed er også den komponent som Antonovsky (2000) selv betragter som den centrale komponent. ”*Det motiverende element som meningsfuldheden bidrager med, ser ud til at være centralt (...) For den engagerede person er vejen åben til større forståelse og ressourcer* (ibid:40).

Jeg har ydermere valgt at inddrage komponenten håndterbarhed, da denne komponent kan give et indblik i, om forældrene opfatter at have ressourcer til deres rådighed. At opleve at have ressourcer er nødvendigt for at kunne håndtere svære situationer på bedst mulig vis

(ibid:35-36). Selvom jeg i analysens del 2 har vist, at forældrene ofte ikke finder støtte til deres praktiserede forældreskab fra omgivelserne, finder jeg det væsentligt at vide, når der arbejdes med forældrenes mulighed for at kunne realisere, det hjemmepassende forældreskab, om forældrene i stedet kan finde ressourcer andet steds. Kan de det, er det lettere for dem at se ud over den manglende anerkendelse og komme videre og være i det hjemmepassende forældreskab.

Først gives et indblik i, hvordan forældrene håndterer den manglende anerkendelse for forældreskabet, hvor forældrenes ressourcer belyses. Herefter vises, hvorledes forældrene tilskriver mening til deres særlige forældreskab.

Forældrenes ressourcer i hverdagen

En væsentlig udfordring for de forældre, som hjemmepasser deres børn, er at håndtere omverdens reaktioner. Udfordringen ligger i håndteringen af de undrende eller ligefrem negative reaktioner, som forældrene mødes af, idet forældrene i mødet med disse reaktioner stilles til ansvar overfor omverdenen, for deres valgte forældreskab. Forældrene skal kunne håndtere omverdenens reaktioner på en god måde, hvis de skal kunne opnå at have det godt i det hjemmepassende forældreskab. Her er det væsentligt at vide, om forældrene oplever at have ressourcer til at kunne håndtere denne mangel på anerkendelse. Ifølge Antonovsky (2000) er livet fyldt med udfordringer (stressorer), som mennesket skal igennem (ibid:106). Læses krænkelserfaringerne som stressorer giver omgivelsernes negative reaktioner nogle udfordringer, som forældrene skal håndtere på bedst mulig vis.

Med Liv og Henrik som eksempel vil jeg først illustrere, at det til tider synes svært for forældrene at tackle de samtaler, som omhandler forskellige måder at praktisere forældreskab. Liv og Henrik fortæller, at de synes, det er blevet sværere at håndtere disse samtaler, efter flere af parrets venner også selv har fået børn:

Henrik: Jeg tror også, fordi i starten, så var det netop mere ideologien vi ligesom meget brugte som argument.

Liv: Det var nemt nok, når folk ikke havde børn. Så kunne man jo godt sidde og sige: Ved I godt at børn har ikke godt af, og sådan alt muligt. Og så nu, hvor de så har en lille fidus så...

Henrik: Jamen der er det måske lidt nemmere at bruge ens følelser som forklaring.

Liv: Jo, jo, det får jeg bare ikke lige gjort (Interview 2:27, l. 4-9).

Parret føler, at det er svært at legitimere deres valg overfor deres vennepar med børn. Citatet viser, at forældrene, det til trods, har gjort sig overvejelser om, hvordan de på bedst muligvis

kan håndtere fremtidige situationer, hvor forskelligt forældreskab diskuteres. Hvor parrets strategi tidligere var at bruge ideologiske argumenter, finder de det i stedet nødvendigt at inddrage egne følelser til at legitimere deres familiepraksis. Selvom bevidstheden om en ny og bedre strategi er tilstede og reflekteret, synes det for Liv og Henrik, dog stadig svært at trække deres argumenter frem, som bygger på deres følelser. Som Liv siger, *det får jeg bare ikke lige gjort*. Eksemplet her viser, at forældrene ikke selv synes at have tilstrækkelige personlige ressourcer, som for eksempel overskud, til at kunne håndtere disse situationer på en god måde. Forældrene finder det svært at kontrollere samtalerne, når de først står i situationen og konfronteres med deres valgte forældreskab. Som bemærkning til ovenstående citat og i forlængelse af Honneths teori om gensidige anerkendelsesrelationer, viser Liv sig her uforstående overfor det institutionaliserede børneliv, som ses i bemærkningen *Ved I godt børn ikke har godt af*. Her ses altså, den anden vej rundt, end illustreret i analysens del 2, en manglende tilstedeværelse af ”værdsettelsen af den værende anden”. Forældreskab i relation til forskellige livsrealiseringer, synes således at være udfordret og forstærket af forældrene selv.

Flere af de interviewede forældre fortæller, at de ofte er gået i forsvarsposition, når samtalen er kommet til at omhandle forskelligt forældreskab, og når de i den forbindelse har følt sig krænket. At forældrene føler et behov for at gå i forsvarsposition, indikerer tydeligt, at forældrene mangler ressourcer, idet det at gå i forsvarsposition ikke indebærer, at man føler at livet har behandlet en retfærdigt, som ellers er et vigtigt aspekt i det at føle sin hverdag håndterlig (Antonovsky, 2000:36). Kasper fortæller som eksempel, at han jævnligt konfronteres af sine kollegaer, hvor der spørges til, om Mette snart er i arbejde igen. Kasper siger: *”(...) nu skal jeg sku’ forsvare det her, fordi jeg står også inde for det”* (Interview 3:18, l. 21). Kasper føler et behov for at forsvare familiens valg. Efter Kasper gentagende gange har måtte forsvare overfor sine kollegaer, hvorfor Mette er hjemme med børnene, har forældrene valgt at skrive deres tvillinger op til institution. Det interessante er her, at parret over for mig, ikke ytrer noget videre ønske om, at sende tvillingerne af sted endnu. Dette kommer til udtryk således: *Men mon ikke vi holder dem hjemme lidt længere eller sådan noget. Sådan er det altid”* (Interview 3:19, l. 6-7). Kasper og Mette har også tidligere skrevet børnene op til institution, men vælger altid at fragive pladsen når datoen nærmer sig. Kaspers måde at håndtere sine arbejdskollegaer på er at omtale Mettes tid med børnene hjemme, som en praksis, der snart får en ende. *”Så siger jeg, ja meeen, nu har vi jo skrevet dem [tvillingerne] op til september* (Interview 3:19, l. 5-6). Kasper søger med denne forsvarstaktik at afværge

yderligere spørgsmål omkring hans og Mettes valgte forældreskab. Kaspers ressourcer er her få, hvorfor han ikke formår at håndtere situationen med sine kollegaer på en bedre måde. Samtidig indikerer Kaspers håndtering, at han har svært ved at være i det hjemmepassende forældreskab, når han befinder sig i kollegiale/arbejdsræssige omgivelser. Håndterbarhed handler ifølge Antonovsky (2000) om, om man opfatter, at der står ressourcer til ens rådighed, der er tilstrækkelige til at klare de udfordringer, man stilles over for (Antonovsky, 2000:35-36). Frem for at se kollegaernes gentagende spørgen til, om Mette ikke snart skal i arbejde igen, som en del af det at praktisere forældreskab på en anderledes måde, oplever Kasper at føle sig frustreret og uretfærdigt behandlet. Frustrationerne over den manglende anerkendelse gør, at Kasper ikke er i stand til at håndtere situationen - det ender med han skriver børnene op til institution, og fortæller sine kollegaer om det, selvom han og Mette reelt ikke har tænkt sig at gøre brug af det. Dette for at afværge yderligere spørgsmål.

Mette og Kasper er det eneste par, af specialets deltagere, hvor de som børn ikke selv er blevet passet hjemme. Parret har derfor også måttet kæmpe med en manglende forståelse for deres forældreskab i en familiemæssig kontekst. Især Mettes mor, har ikke krediteret forældrenes valgte forældreskab (Interview 3:8, 1.8-14). Kasper synes således både i en arbejdsræssigsammenhæng og i en familiemæssigsammenhæng, ikke at kunne finde ressourcer, som gør det muligt for ham, at føle sig tilpas med det valgte forældreskab, når han konfronteres af arbejdskollegaerne. Specialets øvrige deltagere er selv blevet passet hjemme. Med forældrenes viden om det hjemmepassende liv, gennem deres egen opvækst og med opbakningen hjemmefra, bliver det hjemmepassende liv, for specialets øvrige deltagende forældre, mere håndterbart, end det Kasper oplever.

Selvom Julie og Lars kan finde ressourcer hjemmefra, i kraft af støttende forældre, har de også reageret på omgivelsernes reaktioner ved at gå i forsvarsposition. Men ved at erfare, at livet med Julie hjemme, er den bedste beslutning for dem og familiens hverdag, formår parret at vende omverdens reaktioner til noget positivt. Parret fortæller:

Julie: Og man havde den der forsvarstale til at ligge, når man ligesom blev angrebet af nogen. Den er, ja den er skubbet til side (...).

Lars: Den er afløst af ja, måske selvsikkerhed.

Julie: Ja, det tror jeg.

Interviewer: I fortæller måske mere bare om jeres hverdag, mere end det er en forsvarstale?

Julie: Ja. Lige præcis.

Lars: Fuldstændig. Nu ved vi jo, hvordan det er. Nu behøves vi ikke længere at begrunde et sats, hvis man kan kalde det et sats, men nu ved vi bare hvordan vi har det (...) (Interview1:14, l. 11-20).

Parrets strategi til at håndtere omverdens reaktioner har således med tiden skiftet karakter. Hvor parret tidligere havde en forsvarstale klar, vælger de i stedet nu at fortælle åbent og selvsikkert om familiens hverdag. Den usikkerhed, som parret oplevede i starten med deres valg af forældreskab, er i stedet erstattet af en selvsikkerhed i kraft af, at de kan se, at deres børn og familie trives. Strategien bliver således at skabe mulighed for indsigt i familiens liv frem for at forsvare forældreskabet. Dette er et eksempel på, at forældrene også kan besidde håndterbarhed, idet forældrene søger at komme videre med deres liv på bedst mulig vis. Julie og Lars udtrykker gennem citatet, såvel som gennem interviewet, at de i dag opfatter det hjemmepassende forældreskab, som den bedste beslutning de har taget. De er glade for hverdagen.

Den manglende støtte fra omgivelserne til det hjemmepassende forældreskab synes forældrene i stedet at finde andet steds. At have ressourcer til ens rådighed indebærer også, at man kan finde støtte hos andre, som man har tillid til (Antonovsky, 2000:36). De hjemmepassende forældre deltager jævnligt i en legestue. I legestuen opnår forældrene at opbygge ressourcer gennem interaktion med anerkendende ligesindede, som gør det muligt for forældrene at klare hverdagen - og tilmed at blive gladere for hverdagen med børnene hjemme. I legestuen mødes forældre og deres børn til hyggeligt samvær. Tilbuddet prioriteres for både familiens store som små medlemmer, da det er i legestuen forældrene finder rum for voksenkontakt i hverdagen, mens deres børn oplever samvær med andre børn end deres søskende. En væsentlig grund til, hvorfor familierne vælger at komme jævnligt i legestuen, er forældrenes egen mulighed for at møde ligestillede voksne. Her oplever de ifølge Mette at få: *”Kollegaer og hygge og snak og voksenkontakt (...)”* (Interview 3:6, l. 27), ligesom forældrene også oplever, at få nogle andre voksne at spare med. Jakob oplever legestuen som det sted, hvor *”(...) man møder nogen at have den her oplevelse sammen med. Hvad gør I derhjemme? Hvordan og hvorledes får I det til at hænge sammen? Hele den der praksisviden er jo rar, at få lov til at dele”* (Interview 5:7, l. 25-27). Legestuen er således det rum, hvor forældrene som hjemmepassende, opbygger ressourcer. De oplever at få *kollegaer* og sparringspartnere, som tilfører forældrene et særligt fællesskab, og oplevelsen af at de kan møde ligestillede. Gennem dette netværk opbygges forældrenes ressourcer, som giver forældrene grundlag for, at hverdagen som hjemmepassende, bliver håndterlig og god.

Legestuen bruges selvsagt af de forældre, som går hjemme og passer børnene, hvorfor partnerne ikke oplever den gren af ressourcer, som gør hverdagen lettere at håndtere i forhold til omgivelsernes reaktioner. Mette fortæller, at hun efterhånden sjældent møder nogen med en negativ holdning til familiens praksis, som hun begrundet med, at hun også primært færdes i de kredse, hvor det hjemmepassende forældreskab er accepteret. Kasper derimod, møder hyppigt at blive krænket, som jeg viste indledende i dette afsnit. Parret fortæller:

Mette: Det er jo fordi du kommer ud, fordi jeg færdes jo i de kredse, hvor man gør det [hjemmepasser].

Kasper: Du er jo sammen med dem.

Mette: Ja, for mig er det bare normalt, kan man sige. Jeg hører virkelig sjældent nogen der stiller sig undrende over for det. Men der er du mere ude i det pulserende byliv (Interview 3:9, l. 18-21).

Legestuen synes således, for de hjemmepassende forældre, at være et uundværligt tilbud, når et hjemmepassende forældreskab søges realiseret. Her udtrykker Liv det således: *"(...) det kunne måske godt have indflydelse på, om man overhovedet kunne holde til det at gå hjemme, hvis de [legestuerne] ikke var der?"* (Interview 2:11, l. 10-12). Ydermere stiller Liv spørgsmål ved, om hun uden legestuen ville *"(...) kunne sige til folk, at de [Livs børn] er ude med andre børn?"* (Bilag 2:12, l. 3). Legestuen giver rum for samvær med flere børn i andre omgivelser - omgivelser familierne ellers ikke fast ville kunne tilbyde deres børn. Liv synes således at kunne legitimere hendes families praksis gennem legestuen, hvilket gør det lettere for hende, at håndtere de krænkelser hun mødes af. Som jeg viste i analysens del 2, er en reaktion på, at forældrene hjemmepasser deres børn, at deres børn ikke får mulighed for samvær med andre børn. Dette var også et fund i Kjærs (2014) undersøgelse. Med legestuen føler forældrene, at de kan mane denne påstand til jorden.

Hos børnene finder forældrene deres engagement

I analysens del 1 viste jeg, at forældrenes hverdagslige frustrationer gør, at forældrene vælger det hjemmepassende forældreskab til. Bruddet med den tidligere hverdag, eller bruddet med forestillingerne om hvordan forældrene egentligt havde tænkt, at deres forældreskab skulle være, betragter jeg, med udgangspunkt i Antonovskys salutogenetiske teori, som forældrenes måde at reducere livets stressorer på. De frustrationer som forældrene oplevede bevirker, at forældrene ikke længere finder det meningsfuldt at være familie på den etablerede måde at være familie på i dag. Ved at fravælge arbejdslivet ser det ud til, at forældrene vægter deres tilstedeværelse overfor deres børn højere end det at være deltagende på arbejdsmarkedet. Denne prioritering ses her gennem Julies fortælling:

Og jeg vil også være ærlig og sige, at jeg vil nødig sende dem [børnene] af sted 8 timer om dagen, fordi jeg selv skulle være på arbejde, og så hente dem, og så kun have de der trælse timer sammen med dem. Ja, hvor alle måske er sure og tvære, og hvor man venter på, at de egentlig bare skal i seng. Jeg synes det er guld værd, at få så mange timer med dem (Interview 1:5, l. 22-25).

Citatet understreger, at det der fylder mest og betyder mest i forældrenes liv nu og her, er børnene. Tiden med børnene i deres gode timer, vil de hjemmepassende forældre ikke bytte for noget andet. Forældrene ønsker at være tilstede overfor deres børn, ligesåvel som de ønsker selv at opleve deres børn. De mennesker som af Antonovsky (2000) bliver kategoriseret som havende en stærk OAS, ” (...) *talte altid om områder i deres liv, som betød meget for dem, som de var meget engagerede i, som ’gav mening’ i følelsesmæssig og ikke kun kognitiv forstand*” (Antonovsky, 2000: 36). I det hjemmepassende forældreskab engagerer forældrene sig følelsesmæssigt i børnene. Med dette menes ikke, at forældre med et udearbejdende job ikke engagerer sig følelsesmæssigt i deres børn, men det særlige ved det hjemmepassende forældreskab er, at det er hos børnene, forældrene ligger deres fulde engagement. Gennem engagementet om at være meget i børnenes liv finder forældrene meningsfuldhed for det hjemmepassende forældreskab.

Jeg vil med Jakob vise, hvordan forældrene konkret tilskriver mening til det hjemmepassende forældreskab, for at illustrere ovenstående – at forældrenes engagement ligger hos børnene. Jakob tilskriver forældreskabet værdi ved at fokusere på hans samvær med børnene som det meningsgivende i hverdagen:

Og det er noget af det, som jeg elsker allermest ved at gå hjemme, det er at det er mig, der lærer dem [børnene] noget, ik. Det er mig der lærer dem nogle helt basale og grundlæggende ting, som jeg godt kan blive sådan høj over, ik (Interview 5:12-13, l. 47-1).

For Jakob handler det om at finde de ting i hverdagen, som gør ham glad og fokusere på disse ting. Han fokuserer på glæden ved, at se sine børn udvikle sig, og kan blive helt *høj over*, at det er ham der er den primære. Jakob tilskriver mening til det hjemmepassende forældreskab ved at fokusere på hans subjektive oplevelse af glæde i forældreskabet. For Jakob handler det om:

(...) at se de der små små ting, og de skal have lov til at fylde, fordi man kunne jo hive fat i rigtig rigtig mange ting, som var negative, når man går herhjemme, for der er rigtig mange frustrationer også, ik. Men hvis du ikke lader de der små succesoplevelser vokse sig store, og puste dem op, jamen så er det svært at gå hjemme, tænker jeg (Interview 5:13, l. 6-10).

Citatet her viser, hvordan Jakob søger at få en velfungerende hverdag, på trods af, at hverdagen hjemme til tider synes hård, og at han dertil også mødes af modgang og manglende

anerkendelse. Han lader *de små ting* træde frem og overskinne de ellers også *mange frustrationer*, som livet hjemme med børn fører med sig. Han evner således, at betragte de udfordringer han mødes af, som udfordringer man "(...) *gør sit bedste for værdigt at klare sig igennem*" (Antonovsky, 2000:37).

Ved at forældrene lægger deres fulde engagement hos børnene og fastholder det hjemmepassende forældreskab for en tid, synes forældrene at være overbeviste om, at deres praksis er forståelig rent følelsesmæssigt. Næste citat viser, at forældrene følelsesmæssigt ikke er i tvivl om, at det de gør, er det rette. Jakob fortæller:

Jamen det er lidt fordi, jeg tror på, at vi, jeg siger ikke generel mor og far, men vi, Line og Jakob, mine tre børns forældre, er simpelthen dem, som er bedst til at passe dem. Der er ikke nogen andre, der er bedre. Men der er nogen som helt sikkert ville kunne passe dem, men de gør det ikke lige så godt som os. Altså det er lidt den tilgang, jeg har til det (Interview 5:13, l. 45-48).

Jakob omtaler udepasning af børnene som en reel mulighed, som i hans optik ikke opfattes som decideret dårligt, men han er følelsesmæssigt overbevist om, at alternativet – hjemmepasning – er det bedste for børnene lige nu.

At forældrene føler sig sikre på deres forældreskab, gør ikke at forældrene til tider ikke kan have svært ved at håndtere krænkelssituationerne på en god måde. Dette viste jeg med Kasper som eksempel i forgående afsnit. Det afgørende for at kunne opnå OAS, og hermed velbefindende i hverdagen, er ifølge Antonovsky (2000), at personer altid oplever at have nogle livsområder, som de finder vigtige, og som er værd at engagere sig i. Selvom individet oplever modstand på dets vej, kan det, hvis det er overbevist om, at det det gør stadig er meningsfuldt, alligvel opnå OAS, idet meningsfuldhed er den centrale komponent (Antonovsky, 2000:40-41). Forældrene er overbeviste om, at deres pasningsform er meningsfuld fordi, at det for dem er den bedst mulige måde, at vise, at de er tilstede overfor deres børn: Jakob fortæller:

Jeg tror på, at vores børn får en indre ro, ved at vi som familie, vi som hjem har ro på (...), så ved de, at mor og far er der (Interview 5: 9, l. 40-42).

De hjemmepassende synes således at besidde meningsfuldhed, idet de formår at fastholde deres pasningsform, også selvom de til tider oplever at føle sig krænket grundet deres særlige forældreskab. Jakob udtrykker: "(...) *det fineste erhverv må da være at være sammen med sine børn*" (Interview 5:9, l. 27). Som jeg i kapitel 1 redegjorde for med Kjærs (2014) studie,

er det dog ikke alle hjemmepassende forældre, som evner at stå imod omgivelsernes pres om, at børn skal socialiseres i institutionelle sammenhænge.

Sammenfatning del 3

I analysens del 3 har jeg først vist, at det til tider kan være svært for forældrene at håndtere omgivelsernes negative reaktioner på det hjemmepassende forældreskab. Flere af forældrene har følt et behov for at gå i forsvarsposition, hvilket indikerer, at forældrene mangler ressourcer til at kunne håndtere krænkelserne på en god måde. Samtidig peger analysen også på, at forældrene formår at vende omgivelsernes negative reaktioner til udfordringer, som de skal klare og igennem. Mestringsstrategien ændres fra et forsvar til i stedet at fortælle åbent om det hjemmepassende forældreskabs hverdag. Særligt i legestuen kan de hjemmepassende forældre finde ressourcer, som gør det hjemmepassende forældreskab håndterligt. Legestuen synes at være et uundværligt tilbud, når forældre *går en anden vej*, da forældrene i legestuen oplever at få kollegaer, som bidrager til, at hverdagen bliver håndterlig og god. Dette fællesskab opnås dog kun af den forælder, der hjemmepasser.

I sidste del af analysens del 3 har jeg vist, at forældrene opnår meningsfuldhed i forældreskabet ved at fokusere på det, der betyder meget for dem. Analysen peger på, at det er hos børnene, at forældrene finder engagementet til det hjemmepassende forældreskab. Ved at forældrene fokuserer på, hvad der giver følelsesmæssigt mening for dem, opnås velbefindende i det hjemmepassende forældreskab.

Kapitel 6: Diskussion og perspektiver

I dette kapitel vil jeg først diskutere de analytiske fund anerkendelsesteorien og den salutogenetiske teori har bidraget med ud fra spørgsmålet om, om det gode liv kan opnås som hjemmepassende forældre i dag. Begge teorier belyser muligheden for det gode liv, og giver forskellige perspektiver på dette. Dernæst diskuteres mulige forhindringer og årsager til, at de hjemmepassende forældre ikke oplever at føle sig anerkendt med valget om hjemmepasning. Her belyses hvad vi i samfundet opfatter som *prestige* og *anseelse* i relation til konkurrencestaten samt de økonomiske uligheder i forhold til pasningsmuligheder. Identificeringen af disse forhindringer for anerkendelse er netop den kritiske samfundsanalyser opgave: *”I det omfang det kan sandsynliggøres, at udviklingen udgør en barriere for tilfredsstillelsen af socialhistorisk erhvervede anerkendelsesbehov og fører til skade og lidelse for bestemte befolkningsgrupper, er der tale om en moralsk fejludvikling, som bør imødegås”* (Juul, 2012b:338).

Det hjemmepassende forældreskab og det gode liv

I specialets kapitel 2 redegjorde jeg for, hvornår man kunne betragte hjemmepassende forældres gode liv som opnået. Dette med udgangspunkt i WHO's brede sundhedsforståelse samt anerkendelsesteorien og den salutogenetiske teori. Med anerkendelsesteorien forudsætter det gode liv, for de hjemmepassende forældre, en gensidig anerkendelse af forældreskabet, livsformen og de dertilhørende værdier. Ved i analysen at fokusere på den tredje anerkendelsessfære viste jeg gennem forældrenes krænkelserfaringer, at forældrene langt fra bliver mødt af solidariske samfundsborgere, når de praktiserer det hjemmepassende forældreskab. Ud fra de empiriske fund i analysens del 2 er det altså vanskeligt at betragte samfundet som solidarisk, og hertil kunne give hjemmepassende forældre mulighed for at kunne leve det gode liv. For at vores samfund skal kunne betragtes som solidarisk og herved åbne muligheden for, at hjemmepassende forældre kan leve det gode liv i det hjemmepassende forældreskab, er det altså en nødvendighed med mere åbenhed i samfundet overfor forskellige livsformer og forskellige familiepraksisser. Det billede specialets analyse tegner gennem de hjemmepassende forældres møde med omverdenen viser, at det særlige forældreskab miskrediteres og usynliggøres. Jævnfør kapitel 2 om specialets sundhedsfremmende afsæt kan forældrenes valg om hjemmepasning, ud fra ovenstående beskrevne forudsætninger, altså ikke betragtes som en vellykket sundhedsproces, selvom valget om hjemmepasning opfylder forældrenes værdier og subjektive behov. At forældrene krænkes og ikke møder anerkendelse for deres valg af forældreskab, udgør dog ikke et

entydigt svar på, om forældrene oplever at kunne leve det gode liv. Gennem den salutogenetiske teori har jeg argumenteret for, at muligheden for det gode liv (velbefindende) afhænger af, hvordan individet mestrer livet. Her viser analysen, at det til tider kan være svært for de hjemmepassende forældre at håndtere krænkelserne. Det til trods er det helt essentielle for opnåelse af det gode liv, ifølge Antonovsky (2000), at forældrene kan finde en mening med deres praksis og forældreskabet. Ikke blot en kognitiv/praktisk mening, men en følelsesmæssig mening (Antonovsky, 2000:41). I analysens del 3 viste jeg, at det er hos børnene forældrene finder meningsfuldheden for deres forældreskab, hvorfor forældrenes fulde engagement og tid lægges her. Gennem de bevidstgjorte processer i de hverdagslige frustrationer, som jeg viste i analysens del 1, har forældrene lært, at det gode liv for dem indebærer en opprioritering af familielivet, og at selve meningstilskrivelsen ligger i nærværet med børnene. At trække sig fra en hverdag med to udearbejdende jobs og institutionspasning giver for de hjemmepassende forældre mening, fordi de med dette valg får mulighed for at give deres børn deres tilstedeværelse og nærhed i det omfang, de finder tilfredsstillende. Det hjemmepassende forældreskab bliver for specialets deltagende forældre et godt forældreskab, fordi de følelsesmæssigt finder det meningsfuldt. Ved at de hjemmepassende forældre kan finde dét, der giver mening i deres liv, at de har noget som de engagerer sig fuldt ud i - børnene - har de trods udfordringer på deres vej, ifølge den salutogenetiske teori, mulighed for velbefindende i forældreskabet og dermed mulighed for det gode liv. Selvom de hjemmepassende forældre har mulighed for det gode liv, og faktisk også på sin vis evner at opnå meningsfuldhed med det særlige forældreskab, finder jeg stadig den manglende solidariske anerkendelse for forældreskabet problematisk. I analysens del 2 viste jeg, at når forældrene ikke oplever at føle sig anerkendt for deres særlige valg og værdier, gav det forældrene anledning til at føle frustration, usikkerhed, vrede og uretfærdighed. Den manglende anerkendelse kan som Honneth (2006) påpeger, vise sig at få konsekvenser for forældrenes selvværdsfølelse og derfor på sigt nedbryde forældrenes identitet, og dette er ikke ønskværdigt. Man kan stille spørgsmålet, om ringeagten på sigt kan påvirke den oplevelse af meningsfuldhed, som forældrene synes at besidde nu. Som jeg redegjorde for i kapitel 1, viser Kjærs (2014) studie, at nogle forældre, der passer deres børn hjemme, ender med at få deres børn i institution, selvom de faktisk har andre værdier i forhold til børneliv. Ifølge Kjær (2014) bukkes forældrene under for det pres, de mødes af fra omgivelserne. Tilstedeværelse af solidarisk anerkendelse må med tilføjelsen af dette perspektiv være betingelsen for, at hjemmepassende forældre kan leve et godt liv og realisere forældreskabet til fulde.

Konkurrencestaten og miskendelsen af det hjemmepassende forældreskab

De frustrationer som motiverer til det hjemmepassende forældreskab, som jeg viste i analysens del 1, synes i sin form ikke at adskille sig fra de frustrationer som andre forældre oplever - manglende tid (Hochschild, 2003), skyldfølelse (Haavind 1992), balancering mellem arbejdsliv og familieliv (Deding, 2007) og så videre. Dette er bemærkelsesværdigt, idet man herved umiddelbart kunne antage, at andre forældre ville sympatisere og vise sig forstående overfor en handlings- og løsningsorienteret tilgang til frustrationerne med valget om det hjemmepassende forældreskab. Men hvorfor anses de hjemmepassende forældres måde at løse disse frustrationer på så ikke socialt acceptabel? Hvorfor oplever hjemmepassende forældre denne miskendelse af deres forældreskab? Årsagen må antageligt findes i de samfundsmæssige strukturer og værdisæt som rammesætter forældreskabet i dag. I specialets kapitel 1 argumenterede jeg for konkurrencestatens tilkommen, som en sandsynlig faktor for, at et hjemmepassende forældreskab ikke vil kunne anerkendes. Denne påstand vil jeg holde ved, og udfolde i nærværende diskussion.

Ifølge Honneth (2006) er der sket et skred i anerkendelsestanken hvor kategorierne *anseelse* eller *prestige* nu er blevet et mål for, i hvilken grad den enkelte nyder social værdsættelse i kraft af sine evner og præstationer. Ydermere skriver Honneth (2006): "(...) *”prestige” eller ”anseelse” [henviser] udelukkende til den samfundsmæssige anerkendelse man gør sig fortjent til, når man i kraft af sin form for selvrealisering bidrager til den praktiske realisering af samfundets abstrakt definerede målsætninger*” (Honneth 2006:169). Den enkeltes selvrealisering og realisering af egne mål bliver således sat op imod nogle definerede målsætninger for samfundet. Læses disse målsætninger ud fra menneskesynet i konkurrencestaten, som blev beskrevet med Pedersen (2011), giver det en mulig forklaring på den manglende sociale accept, der opleves af de hjemmepassende forældre. I konkurrencestaten knyttes borgernes værdi, som tidligere nævnt, til borgernes funktion på arbejdsmarkedet. Med fravalget af arbejde for at passe egne børn fraskriver de hjemmepassende forældre sig derfor muligheden for *prestige* eller *anseelse*, da disse begreber, jævnfør en konkurrencestatstankegang, kun kan ligge i arbejdssfæren. Den mangel på anerkendelse for det hjemmepassende forældreskab, som jeg i analysens del 2 viste var tilstede, mener jeg derfor kan tilskrives den fremherskende diskurs om, at alle der kan arbejde skal arbejde. Men arbejde er ikke kun for selve arbejdets skyld. Som det ses i Holts tolkning af Hochschild (2003), er det på arbejdet, at man realiserer sig selv (Holt, 2003:5). Når de hjemmepassende forældre fravælger arbejde for en periode, skriver de sig dermed ud af et

fællesskab – det sociale fællesskab som er indbefattet af ”os der arbejder” – men samtidig fratager de sig selv muligheden for selvrealisering. Her kan ligge en forklaring på, hvorfor det i den optik kan fremstå som uambitiøst at hjemmepasse. Det ses som uambitiøst, at karrieren bliver sat på pause, da man i perioden uden arbejde udskyder jagten på drømmejobbet, men også uambitiøst på egne vegne i forhold til, at man frasiger sig muligheden for at realisere sig selv i samme periode. Jeg mener ligeledes, at denne tilgang kan begrundes i konkurrencestatens menneskesyn, og muligvis i en misforstået tolkning af manglende personlig (arbejds-mæssig) ambition som baggrund for valget om at passe egne børn. Med Ida så vi for eksempel, at hun af sine kollegaer mødtes af, at det ikke er umuligt både at have et arbejdsliv og have tid til børnene. Men at en levevis ikke er umulig, betyder jo ikke, at en anden levevis for andre ikke kan opfattes som bedre eller, jævnfør det salutogenetiske perspektiv, mere meningsfuld. Med den høje grad af meningsfuldhed, som forældrene i specialet skriver ind i det hjemmepassende forældreskab, så peger det i min optik på en selvrealiseringsproces, som foregår uden for arbejdsmarkedet og ind i familien. Med den høje grad af meningsfuldhed vises engagementet og den ambitiøse tilgang til familielivet, som de hjemmepassende forældre udviser. Dette bider dog sig selv i halen, da selvrealiseringsprocessen gennem familielivet, jævnfør ovenstående argumentation, ikke kan tilskrives en samfundsmæssig nytteværdi. Konsekvensen bliver manglende *anseelse* og *prestige* i det at være hjemmepassende forældre, og betingelserne for anerkendelse af personlig valgte livsveje fremstår dermed forringede i Danmark anno 2017 med specialets forældres valgte måde at praktisere forældreskab på.

Et økonomisk perspektiv

Med udviklingen af konkurrencestaten ses, at velfærdsstatens dyder om lige rettigheder for alle borgere svækkes, hvilket blandt andet udtrykkes ved, at konkurrencestaten ikke længere opstiller de samme pligter og muligheder for alle borgere (Kaspersen & Nørgaard, 2015:107-108). Dette gælder eksempelvis det økonomiske tilskud til hjemmepasning, som differentierer i forhold lokalpolitiske prioriteringer. Som angivet i kapitel 1, er det kun 39 ud af landets 98 kommuner, der tilbyder dette tilskud, og størrelsen af dette tilskud varierer fra kommune til kommune. Jævnfør dagtilbudslovens §86 er tilskuddet noget der *kan* gives til forældre, der ønsker at passe egne børn. På resten af pasningsområdet gælder, at der *skal* gives kommunalt tilskud til offentlig og privat institutionspasning, offentlig dagpleje og privat dagpleje samt privat pasning (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling, 2015, ¶725). Denne private pasning kan varetages af enhver person over 18 år med ren straffeattest og kan udføres

som 1:1 pasning, altså en voksen til et barn, og må udføres i barnets eget hjem, men ikke af barnets egne forældre (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling, 2015 ¶735). Eksempelvis *skal* kommunen give tilskud, hvis 2 forældre vælger at gå sammen om at passe hinandens børn. Med lovgivningen på området omkring dagtilbud har kommunen således en pligt til at lade pengene følge barnet, også helt ind i hjemmet, for at forældre kan have et frit valg af pasningsordning – så længe det ikke er egne forældre, der passer barnet. Da forældrenes frie valg af pasningstilbud står så centralt dukker spørgsmålet op, hvorfor der i lovgivningen er dette skarpe skæl mellem *skal* og *kan* når det kommer til økonomisk tilskud til pasning af egne børn. På den ene side må det afspejle et ønske og et behov for, at der er et økonomisk tilskud til pasning af egne børn, der, i hvert fald økonomisk set, bidrager til muligheden for det hjemmepassende forældreskab. På den anden side lægges der op til, at et hjemmepassende forældreskab ikke kan sidestilles med de andre udbydere i viften af pasningstilbud, og at det er op til en værdi- og holdningsdebat i de enkelte kommuner, hvordan det hjemmepassende forældreskab økonomisk bliver mødt. Uanset om man holdningsmæssigt er enig eller uenig i berettigelsen af et sådant tilskud, ses konsekvensen af denne form for lovgivning tydeligt ved at 39 kommuner tilbyder tilskuddet mens 59 kommuner ikke gør. Hvorfor nogle kommuner ikke vælger at økonomisk understøtte forældre, der vælger at passe egne børn, er blevet undersøgt af småbørnsforeningen SAMFO. De har i 2014 lavet en rundspørge blandt de kommuner, der ikke tilbyder tilskuddet til pasning af egne børn angående bevægegrundene for ikke at tilbyde tilskuddet. Det har ført til forskelligartede svar. Eksempelvis skrives der i en e-mail fra Favrskov kommune: ”*Baggrunden var at 'Arbejdsgruppen for Børn og Skole' havde en bekymring for, at fastholde hjemmegående mødre, i ikke at blive en del af arbejdsmarkedet*” (SAMFO, 2014 ¶Favrskov kommune) Desuden skrives der i en e-mail fra Fredensborg kommune:

Kommunen arbejder kontinuerligt og systematisk med at højne kvaliteten af dagtilbud. Forskning viser, at dagtilbud af høj kvalitet kan have afgørende indflydelse på børns læring og muligheder senere i livet. Det er kommunens målsætning med dagtilbud af høj kvalitet at sikre alle kommunens børn de bedste forudsætninger for at realisere deres fulde potentiale” (SAMFO, 2014 ¶Fredensborg kommune).

Citaterne viser således ikke en økonomisk/organisatorisk baggrund for ikke at tilbyde tilskuddet, men afspejler en politisk, samfundsmæssig holdning til det hjemmepassende forældreskab og værdien af dette. Citaterne fremhæver fravalget af arbejde og institution som de centrale årsager. Der lægges her op til et vidensmonopol i daginstitutionerne i forhold til at barnet får *realiseret sit fulde potentiale*, hvilket holdningsmæssigt synes at lægge sig op af før

omdiskuterede konkurrencestatslogik. Der lægges op til at forældre *bør* være tilknyttet arbejdsmarkedet, samt at børn *bør* være i institution for barnets eget bedste. Således opfordres der hverken holdningsmæssigt eller økonomisk i disse kommuner til at forældre går *en anden vej* og hjemmepasser børnene.

At der ikke ligger en national retningslinje i forhold til, om der skal ydes tilskud til hjemmepassende forældre, kan således opfattes som havende direkte økonomisk indvirkning på muligheden for at passe hjemme, og underbygger en diskussion om det hjemmepassende forældreskabs manglende solidariske anerkendelse i samfundet. Hvis det økonomiske tilskud til pasning af egne børn i hjemmet anskues som en anerkendelse af valget om hjemmepasning, så kan det på baggrund af de forskellige tilskudspraksisser på kommunalt plan diskuteres at være varierende samfundsmæssig anerkendelse af, samt mulighed for, hjemmepasning. Hvis dette tilskud var en reel mulighed for alle forældre, ville omgivelserne sandsynligt se mere solidarisk på denne tilvalgte livsform. Dette kan underbygges med Søren Juuls (2010) læsning af anerkendelsesteorien, hvor solidaritet også vedrører den retlige anerkendelsessfære, *"som ikke er en anerkendelse af konkrete egenskaber og værdier, men en anerkendelse af, at alle og enhver skal have de samme muligheder for at forfølge sin vision om det gode liv"* (Juul, 2010:185). Man kunne altså forestille sig, at hvis alle fik lige adgang til og mulighed for at hjemmepasse sine børn, at forældreskabet også ville opnå større social anerkendelse – den anerkendelse, der har betydning for muligheden for det gode liv. Ud fra den betragtning, at det gode liv, for de hjemmepassende forældre, indebærer, at forældrene oplever egne værdier værdsat og prioriteret i samfundet, giver et uensartet økonomisk grundlag for valget om at passe egne børn en oplagt skævvridning af samfundet. Tilmed kan de varierende forhold for tilskuddet til pasning af egne børn udgøre en mulighed for ulighed i sundhed blandt børnefamilier, når det brede sundhedsbegreb beskrevet i kapitel 2 anvendes. Warwick-Booth, Dixey & South taler om Healthy Public Policy (HPP) som en vej til at sundhedsfremme et samfund. Ideen er at reducere ulighed i sundhed ved at forbedre sociale forhold samt skabe omgivelser, der giver mere retfærdige forhold for at opnå en bedre sundhed for alle (Warwick-Booth, Dixey & South, 2013:54-55). Tilskuddets varierende forhold på landsplan kan ikke betragtes som værende retfærdige forhold og skygger herved for hjemmepassende familiers mulighed for det gode liv. Et sundhedsfremmende tiltag ud fra HPP-tilgangen ville være at give alle familier lige retsmæssig adgang til tilskuddet.

Kapital 7: Konklusion

Undersøgelsen viser, at forældre vælger at hjemmepasse deres børn, da de oplever sig frustrerede over forhold, som er funderet i hverdagslivet forud for det hjemmepassende forældreskab. Frustrationerne spænder over en hektisk hverdag med børn og forældre ude af huset, til frustrationen over adskillelsen fra barnet og til frustrationen over forholdene i dagtilbuddene. Gennem erfaringer fra det levede liv motiveres forældrene til at bryde med den etablerede familiepraksis og i stedet afsøge muligheder for en alternativ og mindre frustrationsfyldt livsstrategi. Forældreskabet rummer prioriteter som mere tid til ro og nærvær overfor børnene i hverdagen. Et sådan forældreskab er dog ikke uden konsekvenser, og de hjemmepassende forældre oplever gentagende gange at blive krænket. Forældrene føler sig ikke taget alvorligt, og i mødet med omgivelserne oplever forældrene sig set som uambitiøse, ligesom de mødes af, at det er synd for deres børn, at de holdes hjemme frem for at komme ud med andre børn. Forældrene appellerer om anerkendelse for det særlige forældreskab. Miskendelsen af det hjemmepassende forældreskab er til tider svær at håndtere for forældrene, men gennem deltagelse i en legestue bliver det muligt for forældrene at opbygge ressourcer til at håndtere hjemmelivet. Legestuen er et uundværligt tilbud for hjemmepassende familier, da forældrene her oplever at få kollegaer, ligesom de her har mulighed for at give deres børn samvær med andre børn. Undersøgelsen viser ydermere, at det er gennem børnene forældrene tilskriver mening til forældreskabet, hvilket gør, at forældrene evner at være i forældreskabet og finde glæde heri, trods den miskendelse de undervejs mødes af.

Anerkendelse af det hjemmepassende forældreskab synes at være udfordret af konkurrencestatens logikker, herunder de ulige økonomiske forhold på pasningsområdet, der gør sig gældende i Danmark. Specialet stiller sig derfor kritisk overfor, om den meningsfuldhed, som forældrene finder i det hjemmepassende forældreskab, kan modstå omgivelsernes vedvarende negative reaktioner samt de samfundsmæssige forhold, som konkurrencestaten byder det hjemmepassende forældreskab. En nødvendig betingelse for at hjemmepassende forældre (også på sigt) kan leve et godt liv, er tilstedeværelsen af solidarisk anerkendende omgivelser, der værdsætter det særlige forældreskab, da hjemmepassende forældre herved kan få mulighed for at realisere det hjemmepassende forældreskab til fulde. Specialet belyser og repræsenterer en forståelse af forældrenes mulighed for at realisere det hjemmepassende forældreskab, som forholdene så ud, da ordene blev skrevet. Det er således

ikke en endelig og entydig forståelse af forældreskabet. Viden inden for specialets erkendelsesinteresse anses altid som værende uafsluttet.

Litteraturliste

- Antonovsky, A. (2000 [1987]). *Helbredets mysterium. At tåle stress og forblive rask*. København: Hans Reitzels Forlag
- Beck-Gernsheim, E. (2002). *Reinventing the Family. In Search of New Lifestyles*. Cambridge: Polity.
- Beck-Gernsheim, E. (2007). From 'the family' to families. *Sounding* (35), s. 105-114.
- BUPL. (2012). *Daginstitutionernes betydning for de mindste - en forskningsopsamling med fokus på de udsatte børn*. København: Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund.
- BUPL. (2017, 4. april). *17 børn til en pædagog – det er virkeligheden*. Lokaliseret d. 24. april 2017 på:
https://www.bupl.dk/bupl/content.nsf/q-bupl2dk/bupl_midtsjaelland/nyheder/17_boern_til_n_paedagog_-_det_er_virkeligheden?OpenDocument
- Børnerådet. (2017, 22. januar). *Mange børn kommer i børnehave selvom de er syge*. Lokaliseret d. 24. April 2017 på:
https://www.bupl.dk/bupl/content.nsf/q-bupl2dk/bupl_midtsjaelland/nyheder/17_boern_til_n_paedagog_-_det_er_virkeligheden?OpenDocument
- Børne- og Socialministeriet. (2017). *Om arbejdsområdet*. Lokaliseret d. 23. februar 2017 på:
<http://socialministeriet.dk/arbejdsomraader/dagtilbud/>
- Christoffersen, M. N. (2004). *Familiens udvikling i det 20. århundrede: demografiske strukturer og processer*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Christoffersen, M. N., Højen-Sørensen, A.-K., & Laugesen, L. (2014). *Daginstitutioners betydning for børns udvikling. En forskningsoversigt*. København: SFI - Det nationale forskningscenter for velfærd.
- Deding, M. (2007). Balancen mellem arbejdsliv og familieliv. *Social Forskning*, 1 (4), s. 8-9.
- Ejrnæs, A., & Boje, T. P. (2015). Uligevægt mellem familie og arbejdsliv - familiepolitik. I: B. Greve (red), *Grundbog i socialvidenskab - 5 perspektiver* (2. udgave., s. 261-283). Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskabernes.
- Fredslund, H. (2005). Den filosofiske hermeneutik - fra filosofi til forskningspraksis. I: C. Nygaard (red), *Samfundsvidenskabelige analysemetoder* (s. 73-101). Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Gadamer, H. G. (2004). *Sandhed og metode. Grundtræk af en filosofisk hermeneutik*. Aarhus: Systime Academic
- Gilje, N. & Grimen, H. (2002). *Samfundsvidenskabernes Forudsætninger*. København: Hans Reitzels Forlag
- Grumløse, S. P. (2014). *Den gode barndom - dansk familiepolitik 1960-2010 og forståelsen af småbarnets gode liv*. Roskilde: Ph.d.-programmet Hverdagslivets Socialpsykologi.

- Haavind, H. (1992). *Liten og stor: mødres omsorg og barns udviklingsmuligheder*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haavind, H. (2001). På jakt etter kjønnede betydninger. I: H. Haavind(red), *Kjønn og fortolkede metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning* (s. 7-59). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hansen, J. I. (2013). *Er der nogen hjemme?* Lokaliseret d. 16. maj 2017 på: <https://www.information.dk/debat/2013/11/nogen-hjemme>
- Hein, M. R. (2016, 4. januar). I Sverige kan forældre passe sygt barn i 120 dage. Lokaliseret d. 4. april 2017 på: <https://www.dr.dk/nyheder/indland/i-sverige-kan-foraeldre-passe-sygt-barn-i-120-dage>
- Hestbæk, A.-D. (1995). *Forældreskab i 90'erne*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Hochschild, A. (2003 [1997]). *Tidsfælden. Når familien bliver arbejde og arbejdet bliver familie*. København: Munksgaard Danmark.
- Holt, H. (2003). Forord. I: A. Hochschild, *Tidsfælden. Når familien bliver arbejde og arbejdet bliver familie* (s. 5-7). København: Munksgaard Danmark.
- Honneth, A. (2003). *Axel Honneth. Behovet for anerkendelse*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Honneth, A. (2006). *Kamp om Anerkendelse. Sociale konflikters moralske grammatik*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Høilund, P. & Juul, S. (2015). *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde* (2. udgave). København: Hans Reitzels Forlag.
- Jensen, U. J. (2006). Sygdom som erfaring eller fremmedlegeme - Sundhed som individuel autonomi eller gensidig omsorg? I: K. Akselsen, & B. Koch (red), *Sundhed, udvikling og læring*. Værløse: Billesø og Baltzer Forlagene.
- Juul, S. (2012a). Hermeneutik. I: S. Juul, & K. Bransholm Pedersen (red), *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori. En indføring* (s. 107-148). København: Hans Reitzels Forlag.
- Juul, S. (2012b). Nyere kritisk teori. I: S. Juul, & K. Bransholm Pedersen (red), *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori. En indføring* (s. 319-358). København: Hans Reitzels Forlag.
- Juul, S. (2010). *Solidaritet: anerkendelse, retfærdighed og god dømmekraft*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, P. S. (1999). Familieliv - i børnefamilien. I: L. Dencik, & P. Schultz Jørgensen (red), *Børn og Familie i det Postmoderne Samfund* (s. 108-131). København: Hans Reitzels Forlag.
- Kaspersen, L. B. & Nørgaard, J. (2015). *Ledelseskriser i konkurrencestaten*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Kjær, J. (2014). *Mor på fuld tid: et sociologisk studie af de selvvalgte hjemmegående moderskab*. Aalborg: Aalborg Universitet.
- Koren, C. (2006). Trykderettheder og familieøkonomi. I: A. Roness, & S. B. Matthiesen (red), *I klem eller balanse? Om arbeid, stress og familieliv* (s. 275-288). Bergen: Fagbokforlaget.
- Krejsler, J. B., & Ahrenkiel, A. (2013). Kampen om daginstitutionen. I: J. B. Krejsler, A. Ahrenkiel, & S. Camilla (red), *Kampen om daginstitutionen. Den danske model mellem kompetencetænkning, tradition og profession* (s. 7-25). Frederiksberg: Bogforlaget Frydenlund.
- Kvale, S., & Brikmann, S. (2015). *Interview. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk* (3. udgave). København: Hans Reitzels Forlag.
- Lumholt, K. (2017, 21. juli). Børn skal fylde mest, når de er små. Lokaliseret d. 22. juli 2017 på:
<http://jyllands-posten.dk/debat/kronik/ECE9739414/boern-skal-fylde-mest-naar-de-er-smaa/>
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medicinsk forskning: En innføring* (3. udgave). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling. (2015, 27. februar). *Vejledning om dagtilbud mv*. Lokaliseret d. 24. februar 2017 på:
<https://www.retsinformation.dk/pdfprint.aspx?id=168574>
- Møllevang, M. & Brix-Hansen, T. (2015). *Er der en mor til stede?* Forlaget mellemgaard.
- Nielsen, S. B. (2007). I omsorgens sted. I: Ø. Gullvåg Holter (red), *Män i rörelse. Jämställdhet, förändring och social innovation i Norden* (s. 272-311). Gidlunds Förlag.
- Olesen, H. S. (1985). *Voksenundervisning – hverdagsliv og erfaring*. København: Unge Pædagoger.
- Olesen, H. S. (2005). Den udfoldede modernitets læringsrum – læring, erfaringsdannelse og selvregulering. I C. N. Jensen (red), *Voksnes læringsrum* (s.138-167). Værløse: Billesø og Blatzer.
- Ottosen, M. H. (2011). Familien. I: H. Andersen (red), *Sociologi - en grundbog til et fag* (4. udgave, s. 181-196). København: Hans Reitzels Forlag.
- Pedersen, K. B., Nielsen, S. B. & Land, B. (2013). Behovet for teorier om sundhedsfremme. I: B. Dybbroe, B. Land, & S. Baagøe Nielsen (red), *Sundhedsfremme - Et kritisk perspektiv* (s. 27-39). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Pedersen, O. K. (2011). *Konkurrencestaten*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Rasmussen, K. (2009). Barndommens institutionalisering: og noget om dens affortryllelse. I: S. Højlund (red), *Barndommen organiseret: I et dansk institutionsperspektiv* (s. 15-56). Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

- SAMFO. (2014). *Katalog over kommunernes besvarelser – angående tilskud til eget barn*. Lokaliseret d. 4. august 2017 på: <https://docs.google.com/document/d/1O4uDzYaYitsZiye6mpcPnpnd1gYQs5Xk8CKojUAaPUk/edit?usp=sharing>
- Serner, E. B., & Hansen, J. I. (2013). *Er der nogen hjemme? - En antologi om hjemmepasning*. København: Forlaget Brumbas.
- Simonsen, B. (1993). *Konsekvenser af det husmorløse samfund. Rapport 2: Unges forhold til arbejdsliv og forsørgelse*. Roskilde: Erhvervs og voksenuddannelsesgruppen, Roskilde Universitetscenter.
- Simonsen, B. (1994). *Konsekvenser af det husmorløse samfund. Rapport 3: Unges forhold til familieliv og kønsroller*. Roskilde: Erhvervs- og voksenuddannelsesgruppen, Roskilde Universitetscenter.
- Skaaning, J., & Bannor-Kristensen, D. (2017, 10. marts). *Flere får tilskud til at passe deres egne børn hjemme*. Lokaliseret d. 25. April 2017 på: <https://www.dr.dk/nyheder/indland/flere-faar-tilskud-til-passe-deres-egne-boern-hjemme>
- Socialministeriet. (2002, 28. februar). *Forslag til Lov om ændring af lov om social service og lov om aktiv socialpolitik (Tilskud til pasning af egne børn)*. Lokaliseret d. 24. februar 2017 på: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=90251>
- Thybo, P. (2004). Sygdom er hvordan man har det – sundhed er hvordan man ta'r det. *Klinisk Sygepleje*, 18 (3), s. 4-12.
- Undervisningsministeriet. (2016, 24. november). *Statistik om dagtilbudsområdet*. Lokaliseret d. 27. Marts 2017 på: <https://uvm.dk/da/Dagtilbud/Love-og-regler/Statistik?allowCookies=on>
- Warwick-Booth, L. Dixey, R. & South J. (2013). Healthy Public Policy. I: R. Dixey (red), *Health Promotion. Global principles and practice* (s. 54-77). CABI.
- Weber, K. (1995). *Ambivalens og erfaring: Mod et kønsdifferentieret læringsbegreb. En analyse af kvinders læreprocesser i Fagbevægelsens Interne Uddannelsessystem*. Roskilde: Erhvervs- og voksenuddannelsesgruppen. Roskilde Universitetscenter.
- Weng, J. (2016). Den usynlige revolution – Et kritisk blik på naturliggørelsen af daginstitutioner. *Tidsskrift for Medier, Erkendelse og Formidling*, 4 (2), s. 94-115.
- Westerling, A. & Nielsen, S. B. (2017). Familieliv under forandring. I: S. Baagøe Nielsen, & G. Riis Hansen (red), *Køn, seksualitet og mangfoldighed* (s. 203-220). Samfundslitteratur.
- Willig, R. (2006). Indledning. I: A. Honneth, *Kamp om Anerkendelse. Sociale konflikters moralske grammatik* (s. 7-17). København: Hans Reitzels Forlag.